

Planinski vestnik

12

glasilo Planinske zveze Slovenije december 1990

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

december 1990

12

letnik XC

izhaja od leta 1895

vsebina

Marjan Rantzresen	Prva Slovenka na Mount Everestu	513
M. R.	Plačevanje nepremišljenosti	514
	Na Prehodavcih je najlepše	519
Jože Rotar	Stenar je visok 2501,5 metra	521
Pavle Šegula	Nesreča na Košutnikovem turnu	523
	Katastrofa pod Pikom Lenina	527
Igor Maher	Tujci in tujki v belem gorskem svetu	529
	Solzi Evrope grozi potop	534
Ladislav Cvetko	Dr. Janko Orožen slavi 93 let	535
Tom Vojvoda	Etika organizirane nemnožičnosti	537
	Rojstvo planinskih viž	540
Dario Cortese	Vandranje po Čičariji in po IPP	542
Bojan Počkar	Gringo	544
Milena Peče	Medvedi, kače in druge avanture	546
Janez Brojan st.	Božični dan na Triglavu	547
Jani Kokalj	Trenutki	549
	Odmevi	552
	Društvene novice	553
Milena Peče	Božična noč na Veliki planini	560 a

Slika na naslovni strani: **Mangart, Pihavc in Jalovec** Foto: Stane Klemenc

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Rantzresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelnik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za četrto trimesečje leta 1990 znaša 60 dinarjev oziroma dinarsko protivrednost 8,60 DEM, posamezna številka stane 20 dinarjev oziroma dinarsko protivrednost 2,90 DEM, dvojna številka 40 dinarjev oziroma dinarsko protivrednost 5,70 DEM. Cene veljajo do konca trimesečja. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna Jože Moškrič v Ljubljani.

ŠTIRJE ČLANI ODPRAVE ALPE ADRIA NA NAJVIŠJI TOČKI ZEMLJE

PRVA SLOVENKA NA MOUNT EVERESTU

MARJAN RAZTRESEN

Marija in Andrej Štremfelj, zakonski par iz Kranja, slovenska vrhunska alpinista, sta se že veliko pred odhodom z odpravo Alpe Jadran v Himalajo in proti Mount Everestu, že doma, odločila, da bosta vse-skozi hodila skupaj — iz baznega tabora pod najvišjo goro na svetu do vrha. »Samo skozi Ledeni slap sva sklenila hoditi vsak zase,« pravi Marija, »pač zaradi objektivnih nevarnosti...« To bi lahko prevedli tudi takole: če bi se tam začelo kaj podirati in če bi enega potegnilo s seboj, bi ostal drugi, da bi se vrnil k otrokoma...

To je bila odprava, na kateri je vsak plezal, kolikor je zmogel in kadar je hotel; fantje so se v baznem taboru samo dogovorili, kdo bo šel na goro tisti ali naslednji dan, da v višinskih taborih ne bi bilo prevelike gneče.

ZAKAJ NE AMERIŠKA SMER?

Prvotni načrt te mednarodne odprave je bil priplezati na vrh Everesta po Ameriški smeri, tisoč višinskih metrov pa so v resnici splezali celo novo različico te smeri — iz Zahodne globeli naravnost na Zahodni greben Everesta (medtem ko so Američani plezali na Zahodno ramo), za kar so potrebovali samo štiri dni, tudi za opremljanje te prvenstvene smeri s fiksnimi vrvmi.

Do tukaj je šlo pravzaprav z bliskovito hitrostjo: 7. in 8. septembra so fantje prišli v bazni tabor, naslednji dan je že stal prvi višinski tabor in še dan pozneje še drugi tabor, do 16. septembra pa so postavili še tretji višinski tabor in celotno smer opremili s fiksnimi vrvmi. Na višini 7500 metrov, natančno tam, kjer je imela naša odprava leta 1979 četrti višinski tabor, ko je na Everest plezala po zahodnem grebenu, je stal šotorček, ki je bil letos najvišji v tej smeri, vse tri višinske

tabore in vso ostalo opremo pa je do tja prineslo deset šerp, odličnih nosačev in odličnih fantov, ki jih je vodil Pemba Norbu; temu možu je bila to že štirinajsta odprava in tretja s Slovenci, kajti z našimi je bil dotlej tudi na Šiši Pangmi in na Čo Oju, bil pa je tudi že na vrhu Everesta in Lotseja, pa tudi v slovenski alpinistični šoli za šerpe v Manangu.

»Iz tega tabora,« nam je pripovedoval Andrej Štremfelj, »smo imeli namen prečiti do Hornbeinovega ozebnika in potem po njem priplezati na vrh. Vendar je bil na grebenu, naprej od našega najvišjega tabora, izredno visok sneg, pokvarilo se je še vreme in padlo je kakšnega pol metra dodatnega snega; čakali smo nekaj časa, dva naša človeka sta se napolnili proti grebenu, vendar sta na sredini smeri odnehala, potem pa nam je kar malo začelo zmanjkovati časa, saj bi morali še visoko napenjati fiksne vrvi, ker so nam bili edinole ob vrveh šerpe pripravljene nositi hrano in opremo na goro. Ker niti celotna ekipa ni bila vrhunsko pripravljena, sem se kot vodja odprave odločil spremeniti smer in prav kmalu videl, da je bila moja odločitev pravilna: dve odpravi, ki sta s kitajske strani plezali po Hornbeinovemu ozebniku, sta odnehali, dva Šerpi in enega člana španske alpinistične odprave, ki je plezala po severnem grebenu na Everest, pa je odnesel plaz in jih pokopal globoko pod seboj. Proti koncu septembra smo se odločili, da bomo poskusili na vrh splezati po normalni smeri, čemur ni nasprotoval niti naš zvezni oficir, potem ko se je pogovoril s svojimi kolegi iz drugih odprav, ki so bile ta čas na teh pobočjih.«

OBLEGANO POBOČJE EVERESTA

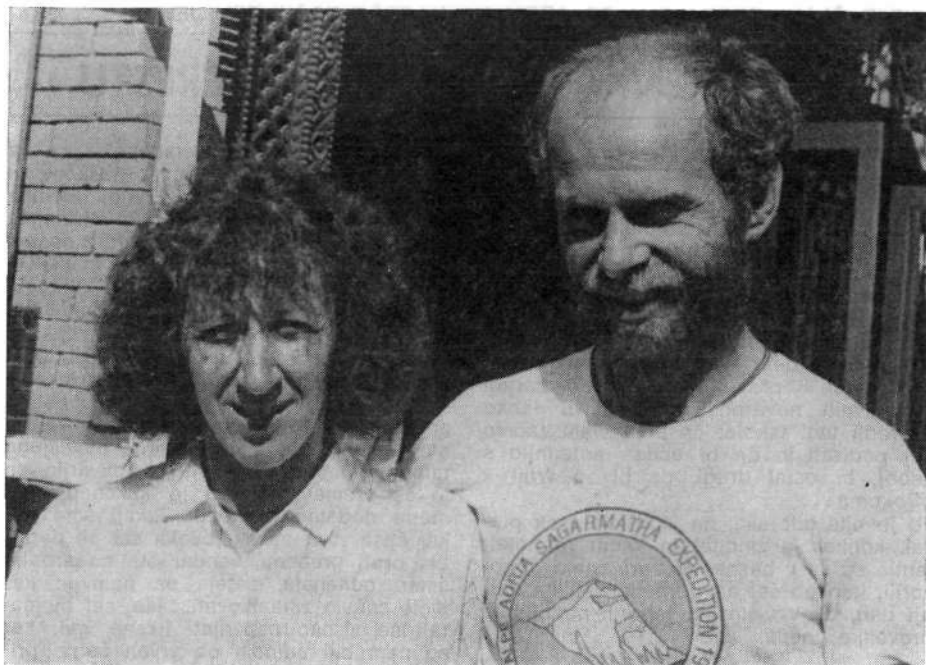
Po normalni smeri je ta čas plezalo kar sedem odprav, prvi, ki so prišli letošnjo jesen tja, pa so bili Južnokorejci. Prek nevarnega Ledenege slapa, ki je zahteval

*Za božične praznike — mir ljudem na zemlji,
za novo leto 1991 — zdravje, zadovoljstvo,
veselje, srečo*

*vsem sodelavcem, bralcem in njihovim družinam
ter vsem planincem*

želita

uredništvo in uprava Planinskega vestnika

Marija in Andrej Štremfelj, prvi zakonski par, ki je bil skupaj na najvišji točki našega planeta

že ničkoliko človeških življenj, so med velikanskimi ledeniškim razpokami, med ogromnimi seraki in drugačnimi ledenimi pastmi napeli vrvi, zavarovali strma pobočja in položili prek ledenih razpok lest-

Janez Jeglič: v enem mesecu na vrhu Bagiratija III po novi smeri in na vrhu Everesta

ve, vse druge odprave pa so se z Južnokorejci dogovorile, da bodo lahko uporabljale ta njihova varovanja, seveda za primerno odškodnino, ki je bila prvotno dogovorjena na 3000 ameriških dolarjev za odpravo, na kraju samem pa so naši fantje plačali 1500 dolarjev.

Tako je bila smer do Južnega sedla med Everestom in Lotsejem zavarovana, pa so se takoj po odločitvi o spremembi smeri odpravili prek Ledenege slapa Marija in Andrej Štremfelj, Lorenzo Mazzoleni, odličen tržaški alpinist, in sedem Šerp, prišli skoraj za šalo do tretjega višinskega tabora na višini 7200 metrov v Lotsejevi strmini, tam postavili šotor — in hoteli iti kar na vrh. Z Južnega sedla pa so se tisti dan vrnili vsi, ki so bili takrat tam, kakšnih trideset alpinistov in ljubiteljev gorá: Američani, člani štirih francoskih odprav in Korejci. Veter tam zgoraj je bil premočan za kakršnokoli aktivnost. Mazzoleni je takrat kljub vsemu sam odšel na Južno sedlo, kamor so tisti dan šerpe naše odprave nesli opremo in tam postavili šotor za četrti višinski tabor na višini 7906 metrov, kolikor so predlanskim namerili z instrumenti iz satelitov višino tega sedla. Pozneje so tam postavili še en šotor in v tretjem taboru tudi še enega — in to so bile postaje na poti proti vrhu.

»Tisti dan,« pripoveduje Andrej Štremfelj, »sva šla z Marijo iz trojke v dvojko, Mazzoleni pa v štirico na sedlo. V dvojki sva en dan počivala in mislila, da bova od tod odšla na vrh. Vendar je tam zgoraj tako močno pihalo, da ta čas nihče ni šel proti vrhu, naš Mazzoleni pa je tudi

obupal in se vrnil v dvojko, kjer nas je bilo takrat šest članov odprave in šest Šerp, pa premalo opreme in hrane. Tako smo se odločili vrniti v bazo en dan daleč (ali natančneje štiri ure hoje), pa čeprav je bilo treba iti prek nevarnega Ledenega slapa; v bazi je bilo več prostora in dovolj hrane in človek si je tam pošteno odpočil.«

NAVEZA USPEŠNIH

Po enem dnevu počitka sta Marija in Andrej nameravala v enem dnevu priti do drugega višinskega tabora na višini 6350 metrov, od tod naslednji dan na Južno sedlo in od tod tretji dan na vrh. Odločitev je bila težavna: ali naj se odpravita iz baze in prideta v dveh dneh na sedlo, kjer ju bo zaustavil orkanski veter in ju prisilil k umiku v bazo, ali pa naj čakata v bazi, ta čas pa bi se na gori izboljšalo vreme in bi zamudila vrh. Zvečer sta sklenila: če zjutraj ne bo prehudega vetra, gresta proti vrhu.

Toda zjutraj so bile snežne zastave, kamorkoli sta pogledala: na Lotseju, na Everestovi rami, na Nuptseju. Odločila sta se torej, da ostaneta v bazi. Toda člani drugih odprav, ki so bili tisto noč na Južnem sedlu, so zaradi hudega vetra

tam počakali do devetih dopoldne, potem pa odšli dalje, prišli na vrh in to seveda sporočili v svoj bazni tabor, od tam pa je šla novica kot blisk po vseh sosednjih baznih taborih: da so tisti dan prišli na vrh en Američan, en Francoz in en Kanadčan, vsi člani ameriške odprave, v kateri so bili pripadniki različnih narodnosti, tudi Rus, poročen z Američanko, ki sta pozneje skupaj prišla na vrh.

»Ko sva to zvedela,« pravi zdaj Andrej Štremfelj, »sva z Marijo hotela kar isto popoldne odriniti na pot. Premislila sva si izključno zaradi nevarnega Ledenega slapa, kjer podnevi pripeka sonce in so zato še večje možnosti, da se kaj podre, kot sicer. Naslednje jutro, ko sva šla prek Slapa, sva videla, da sva se prav odločila, kajti ni ga bilo mogoče spoznati: podrli so se ogromni ledeni seraki, odprle velike ledeniške razpoke, postavili novi ledeni stolpi, odneslo vse varovalne vrvi in lestvice, tako da sploh ni bilo videti, kje je bila prej pot.«

5. oktobra letos se je začela njuna pot na vrh Everesta.

V baznem taboru sta Štremfija večer pred tem kolegom povedala, da bosta naslednje jutro odšla in vprašala Mazzolenija, če gre z njima. Privolil je že, pa mu je Davor Zupančič svetoval, naj gre dan

namesto komentarja

PLAČEVANJE NEPREMIŠLJENOSTI

Če bi natančno premislili, bi ugotovili, da objektivnih nevarnosti pravzaprav ni; vsaka nevarnost je bolj ali manj subjektivna: kdor se odpravi na strmo krušljivo planinsko pot brez čelade na glavi, lahko računa, da ga bo poškodovalo padajoče kamenje, kdor gre z neprimerno obutvijo na nogah v hribe, mora računati s tem, da mu bo zdrsnilo, kdor nepremišljeno v nevihtnem vremenu dirka na gorski greben ali na vrh, tvega, da ga bo pobila strela, kdor se brez karte in kompasa odpravi na brezpotja gorske narave, se mu lahko zgodi, da se bo izgubil, kdor bolan brez posvetovanja s svojim zdravnikom odide na naporno gorsko turo, se mu tam lahko pripeti marsikaj, in kdor ni bil dolga leta ali morda celo še nikoli niti na bližnjih gričih, pa se odpravi na visoke gore, mora pripisati sam sebi, če se mu primeri marsikaj nepredvidenega.

Nepredvidene stvari se na koncu koncev pravzaprav lahko zgodijo v gorah

samo tistim, ki gorá ne poznajo in ki jih zato podcenjujejo — ali pa preceňujejo svoje zmogljivosti in pripravljenosti.

Zato obstaja v krogih Planinske zveze Slovenije predlog, da bo moral že v bližnji prihodnosti stroške reševanja iz gorá sam plačati tisti, ki ne bo šel na gorsko turo primerno opremljen in pripravljen tako telesno kot duševno ali ki bo nesrečo povzročil s svojo brezskrbnostjo ali nepremišljenostjo.

Planinska založba, ki si je zadala za nalogo, da bo do stoletnice PZS izdala nove planinske vodnike, izboljšane karte in posebno brošuro s kategorizacijo vseh planinskih poti v Sloveniji razen lahkih, bo na te edicije z debelimi črkami natisnila pripombo ali opozorilo, da bo vsak planinec moral sam plačati stroške reševanja, če v primeru nezgode ni bil primerno opremljen ali psihično in fizično dorasel nalogi, ki se je lotil.

Čeprav to na prvi pogled zveni kruto, naj se ljudje naposled začnejo zavedati, da čisto vsak brez vsakršnih priprav in morda kvalificiranega spremstva vendarle ne more priti na Triglav, če naj uporabimo to prispodobo, ki je med slovenskim ljudstvom že kar globoko zakoreninjena.

M. R.

pozneje z njim in se je dal prepričati. Janez Jeglič, ki mu je stalni soplezalec Silvo Karo zbolel za angino, se je Štremfeljema ponudil za spremljevalca, v kar sta zakonca seveda privolila. »Že davno pred tem pa sem vprašal sirdarja, vodjo Šerp,« nam je dejal Andrej Štremfelj, »če bi želel kateri od Šerp iti na vrh, pa je odgovoril, da bi šla dva, če bo na voljo dovolj kisika, hrane in vsega drugega. Ko smo se dogovorili mi trije, sem vprašal Šerpo Lakhpo Rito, če gre z nami, in je povabilo takoj navdušeno sprejel, vendar je dejal, da bo vsekakor poskusil iti na vrh s kisikovo bombo, da bi dihali iz nje dodatni kisik...«

KISIKOVE MASKE

Ko so se v Trstu davno pred odhodom v Nepal pogovarjali o podrobnostih te bodoče odprave, so alpinisti iz Slovenije

Uspehi odprave Alpe Adria

Odprava Alpe Adria Sagarmatha, ki jo je organiziralo Slovensko planinsko društvo Trst v sodelovanju s Komisijo za odprave v tuja gorstva pri PZS in pod pokroviteljstvom dežele Furlanije-Juljske krajine, se je 5. novembra vrnila iz Nepala. Vseh zastavljenih ciljev sicer ni dosegla, nekatere pa je vendarle.

Najpomembnejši je vzpon Marije Štremfelj: bila je 13. ženska, ki je priplezala na Mount Everest; to je bil njen drugi osemtisočak, na katerem je bila (prvi je bil Broad Peak leta 1986). S sedanjim vzponom je seveda dosegla absolutni slovenski in jugoslovanski ženski alpinistični višinski rekord.

Marija in Andrej Štremfelj sta prvi zaskonski par na svetu, ki je skupaj dosegel vrh Everesta.

Za Janeza Jegliča je Everest prvi osemtisočak. Vendar je bilo za Jegliča sedanje potovanje izredno uspešno, kajti povzpel se je na Everest, le mesec dni pred tem pa je skupaj s Silvom Karom preplezal zahodno steno Bagiratija III.

dejali, da bi bilo treba za vsak primer vzeti s seboj tudi kisikove bombe, kar pa so tržaški in furlanski alpinisti smatrali za heretično misel: to po njihovem prepričanju ne bi bilo več športno. »Jaz nisem imela nikoli namena iti na vrh brez kisikove bombe,« nam je rekla Marija Štremfelj. To je seveda vedela tudi že med pripravami, zato je Andrej v Trstu dejal, da bo njegova žena vsekakor poskusila s kisikovo masko in da je treba vzeti s seboj vsaj dovolj kisika zanjo. »Tako sva se z Mišom Jamnikom, prvot-

nim vodjo odprave, odločila vzeti s seboj dvajset jeklenk kisika in šest kompletov ventilov in mask — in potem v baznem taboru ni bilo nobenega več, ki bi bil pripravljen iti na vrh brez dodatnega kisika; vsi smo šli z maskami. Sam sem sicer do zadnjega upal, da bom šel na vrh brez tega, vendar je bilo tam zgoraj tako mraz, da sem si že zaradi tega nataknil masko, ker nisem upal tvegati. Če bi šel brez nje, bi se mi lahko zgodilo, da bi se moral na 8500 metrih obrniti ali pa iti iz najvišjega tabora pozneje dopoldne, Marija pa me ne bi mogla toliko časa čakati — in bi propadel najin načrt, da greva skupaj na vrh.«

Iz drugega v četrti višinski tabor so šli 6. oktobra s tremi slovenskimi alpinisti še trije Šerpe, ki so nesli na Južno sedlo še en šotor, opremo za spanje in kisik. Lakhpa je šel z alpinisti proti vrhu, Navang Curdin je ostal na sedlu, da bi pripravil hrano in pijačo, ko bi se vrnili, tretji Šerpa pa se je vrnil v nižji tabor. — Sicer pa je bilo tisti dan na Južnem sedlu kar veliko taborišče s šestimi šotori — in v vseh so imeli tisto noč med šestim in sedmim oktobrom zelo nemirno spanje, saj je veter postajal vse močnejši in je vse skrbelo, ali bodo lahko čez nekaj ur nadaljevali pot proti vrhu ali pa se bodo morali obrniti proti dolini.

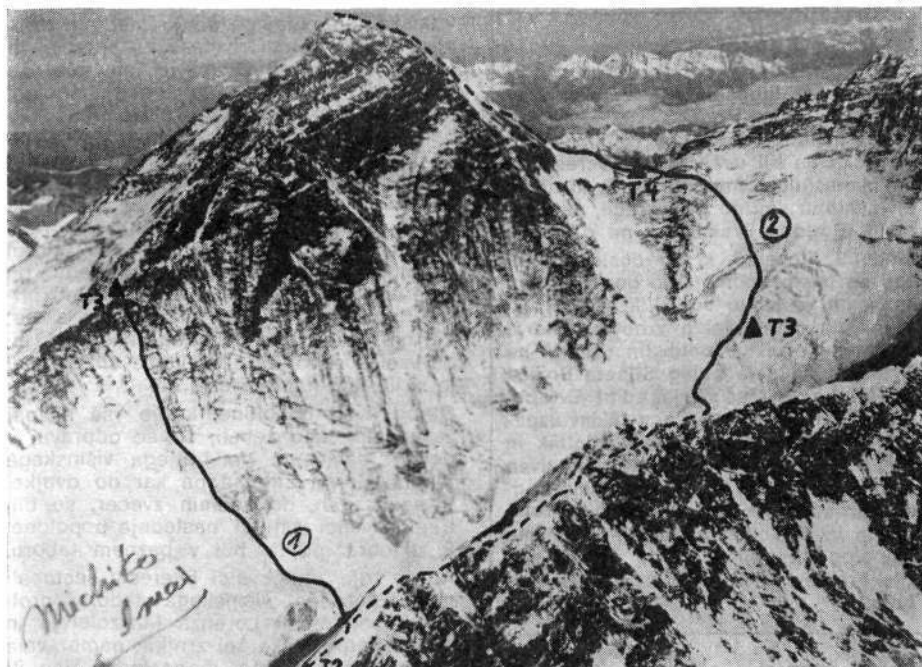
Andrej Štremfelj, izkušen alpinist in himalajec, je ponoči tudi premišljeval, kaj naj bi storili, in zjutraj sklenil v vsakem primeru vsaj poskusiti, »saj na sedlu na koncu koncev nisi vsak dan«. Ob enih ponoči so naši začeli kuhati, ob štirih so bili pripravljeni na odhod in so odšli iz šotora, kjer jih je začelo šibati arktično podnebje z zelo močnim vetrom in kakšnimi 35 stopinjami mraza; nepredvidnežu, ki bi si drznili tedaj sneti rokavice, bi v hipu obledeli prsti, ki bi pozneje postali črni kot črnilo, če bi bili takemu mrazu izpostavljeni le nekaj minut. Že v šotoru so si navezali dereze in tudi kisikovo masko, ki je bila takrat, zjutraj, pravzaprav najkoristnejša.

POT PROTI VRHU

»Toda ko je posijalo sonce, ko je veter ponehal in ko se nam je celo zdelo, da hodimo po zavetrnem pobočju, je postala hoja prav prijetna,« pravi Andrej. »Nebo je bilo kristalno jasno, vreme za tisto višino kar prijetno — in v devetih urah smo bili na vrhu. Ob enih popoldne je prišel gor najprej Šerpa Lakhpa, nato midva z Marijo in nato kakšne četrte ure pozneje še Janez Jeglič. Célo uro smo ostali na vrhu.«

»Tako lepo je bilo,« pravi tudi Marija, »da smo se tudi med potjo ustavljali in se razgledovali.«

Na vrhu sta oba snela kisikovi maski; Andrej je bil célo uro na vrhu brez nje, Marija pa jo je morala kmalu spet aktivirati, ker se ji je začelo vrteti v glavi.

Mount Everest: 1) prvenstvena varianta Alpe Adria, ki je bistveno skrajšana Ameriška smer; 2) Normalna smer, po kateri je bil dosežen uspeh

Tudi sicer se je Marija teže prilagajala na višino kot Andrej.

Kako bi bilo mogoče opisati tiste dramatične trenutke tik pod vrhom?

»Do južnega vrha Everesta sem jaz hodil naprej, imel krize, ko sem videl neko Francozinjo, ki je prav tako napredovala proti vrhu, se neizmerno mučila in potem odnehala, sam pa sem hodil z masko na obrazu,« pravi Andrej. »Pravzaprav nisem imel pravega motiva: na vrhu sem na koncu koncev že bil pred leti, osemčistočakov ne zbiram, šel sem zaradi Marije. Premagal sem se, napredoval in pogledoval nazaj, kjer je Marija celó bolje od mene nabirala korake proti vrhu. Takrat sva seveda oba že čisto natančno vedela, da prideva na vrh — da bi se pravzaprav moralo zgoditi nekaj zares nepričakovanega in nenavadnega, da ne bi prišla...«

»Jaz sem bila od trenutka, ko je veter malo ponehal in ko je posijalo sonce s čisto jasnega neba, popolnoma prepričana, da prideva na vrh. Imela sem izredno motivacijo in poleg tega menda vse tri krivulje bioritma na vrhu; tako sem se vsaj počutila. Še zdaj čutim razburjenje, kadarkoli se spomnim, kako sem pričakovala, v kakšni podobi se mi bo pokazal glavni vrh,« pravi Marija. »Tiste zadnje metre pod glavnim vrhom me je Andrej počakal, prišla sva se za roke in šla skupaj do vrha. Takrat naju je zajelo neko

posebno čustvovanje, morda sreča, zadovoljstvo, kakršnega redkokdaj občutiš. Objela sva se in vsaj sama sem isti trenutek pomislila na oba otroka, na desetletno Katarino in sedemletnega Anžeta, in na to, kako lepo bi bilo, če bi isti trenutek tudi onadva in še kdo od naših doma vedel, da sva na vrhu, da jih ne bi več skrbelo.«

DRUŽINA NA VRHU SVETA

»Preden sva iz baze odšla proti vrhu,« pravi Andrej, »sem vzel s seboj fotografijo otrok in jo vtaknil kar v žep vestona. Vendar sem imel tiste ure preveč opraviti sam s seboj in s svojimi težavami, pa sem na to čisto pozabil. Napredoval sem s težavo, dokler nisem zagledal glavnega vrha in na njem našega Šerpo Lakhpo in še dva Šerpi francoske odprave, kako so mi mahali, se veselili in se fotografirali v vseh mogočih pozah. Takrat sem menda prvič v življenju videl tri domačine, tri Šerpe, na svojem vrhu, na Everestu, da jim ni mar niti denar niti nič zemeljskega, ampak se preprosto veselijo, da so prišli na vrh, na goro, kot se tega veselimo mi, ki gremo tja gor iz veselja in ne zaradi denarja. Posebno vesel je bil naš Lakhpa, ki mu je bil to nasploh prvi vzpon na katerikoli visok vrh. Ko sem to videl, so mi odpadla vsa bremena in od tistega trenutka sem hodil kot prerojen in popolnoma brez skrbi, kako bo šlo nazaj... Tik pod vrhom sva se torej z Marijo prišla za roko, se na vrhu objela in malo pojokcala od ginjenosti — in iz žepa sem

Naši na osemtisočakah

Doslej je 32 Jugoslovanov stalo na vrhu kakšnega osemtisočaka, od tega dva Hrvata in en Makedonec (Splitčan Stipe Božić je bil dvakrat na Everestu in na Manasluju, Dimitar Ilievski, ki se je pri sestopu smrtno ponesrečil, na Everestu, Bogdan Brakus pa na Čo Oju).

Med 29 Slovinci, ki so doslej priplezali na osemtisočmetrsko goro, na tem seznamu vsekakor vodi Viki Grošelj, ki je bil na osmih takih vrhovih, Andrej Štremfelj je bil na petih (in dvakrat na Everestu; tako je poleg Stipeta Božiča in Reinholda Messnerja edini Evropejec, ki se lahko ponaša s takim uspehom), Tomo Česen, Nejc Zaplotnik in Pavle Kozjek pa na treh. Na dveh osemtisočakah so bili Stane Belak, Bogdan Biščak, Jože Rozman, Marija Štremfelj in Iztok Tomazin. Na tem seznamu je poleg Štremfeljeve edina ženska Marija Frantar, ki je bila na Nanga Parbatu.

potegnil fotografijo otrok, da smo bili vsi skupaj, cela družina, na vrhu. In sem premišljeval, da nama je vendarle uspelo in da se ni zgodila nobena nesreča. Bila sva razbremenjena vseh dvomesečnih skrbi, tudi dvomov, ali delava prav, ko sva se odločila, da greva skupaj na to goro.«

»Najprej smo se na vrhu objemali, potem smo klicali bazni tabor, da bi vsem povedali, da nam je uspelo,« pripoveduje Marija. »Oglasil se je Silvo Karo iz drugega višinskega tabora in nekajkrat prav neprizadeto vprašal, kaj se dogaja z nami, ker ni razumel Andreja. Medtem se je vključil tudi bazni tabor, kjer so novice bolje razumeli, jo takoj sporočili naokrog in nekaj trenutkov pozneje smo že zaslišali iz našega aparata huronsko kričanje v bazi. Na vrhu smo se vsi izredno dobro počutili, bilo je lepo vreme in čisto nič nam ni bilo do tega, da bi se začeli vračati. Osebnost sem ta vrh doživljala čisto drugače kot Broad Peak, kjer vreme ni bilo tako lepo in kjer me je skrbel sestop, ki je bil težavnejši od tega na Everest; zato veselja nad doseženim vrhom na Broad Peaku nisem čutila na vrhu, ampak šele pozneje v baznem taboru. Na Everestu pa sem doživela veselje prav na vrhu. Bilo je čisto tako, kot sem si kakšen velik vrh predstavljala v domišljiji kot čisto mlado dekle — kako bi se počutila tam zgoraj in kako bi bila srečna.«

KAMNI ZA SPOMIN

Na vrhu, ki je zadnja leta čisto spremenjen, čisto drugačen, kot je bil pred desetletjem in več, ko je tam zgoraj stala

kitajska piramida, pa so jo medtem alpinisti del za delom raznesti za spomin, in tudi bistveno več snega je bilo zdaj na vrhu kot pred leti, sta bila hkrati s člani naše odprave še dva Šerpi iz francoske odprave in en francoski alpinist, ko pa so Janez Jeglič ter Marija in Andrej Štremfelj odhajali (Šerpa Lakhpa je odšel dol precej pred njimi), sta prišla na vrh še zakonca — Američanka in Rus. Toda preden so odšli z vrha, je Andrej še stopil dol po zahodnem grebenu, po katerem je pred več kot desetimi leti prišel na isti vrh, da je našel prve skale; ker na vrhu ni bilo nobenega kamna, ki bi ga vzel s seboj za spomin, je šel tja dol in si jih tam nabral nekaj.

Okrog dveh popoldne, ko je vse skupaj že začelo malo zebsti, so se odpravili v dolino: naši trije do tretjega višinskega tabora, Šerpa Lakhpa pa kar do dvojke. V petih urah, do sedmih zvečer, so bili trije Slovinci v trojki, naslednje popoldne, 8. oktobra, pa so bili v baznem taboru.

Ko so trije zmagovalci Everesta sestopali mimo četrtega višinskega tabora proti trojki, so srečali Lorenza Mazzolenija in enega Šerpo, ki je šel z njim; nameravala sta prespati v štirici in naslednji dan iti na vrh. Ta dan, 8. oktobra, je startalo proti vrhu Everesta še kakšnih pet ali šest alpinistov iz različnih odprav. Kljub izredno močnemu vetru so vsi naslednje jutro odšli iz svojih šotorov; Lorenzo se je še ob šestih javil v bazni tabor, da odhaja in da je tam zgoraj izredno močan veter. Med potjo se je še enkrat oglasil, da se vsi drugi vračajo proti višinskemu taborom, ker se je veter okrepil, sam pa da še kar vztraja — in je sam prišel na južni vrh Everesta, od koder je do glavnega vrha oster greben, s katerega lahko orkanski veter preprosto pomete prepogumnega plezalca. »Bila je zares huda odločitev,« pravita zakonca Štremfelj, »saj je bil le kakšnih sedemdeset metrov pod vrhom, pa se je kljub temu odločil za vrnitev. Izredno pametno se je odločil. To je bilo zares pogumno dejanje, odnehati kakšne pol ure počasne hoje pred najvišjo točko našega planeta.«

POGUMNO DEJANJE TIK PRED CILJEM

Tako se je mešana odprava Alpe Jadransko pravzaprav končavala. V četrtem višinskem taboru je bil še Mazzoleni, v drugem pa Silvo Karo, ki je naslednji dan nameraval iti do sedla, pa je zaradi močnega vetra prišel le do trojke. Dva dni pozneje je šel skupaj z Mazzolenijem in enim od Šerp vnovič proti sedlu, da bi popravil šotor, vendar ga niso mogli spakirati zaradi orkanskega vetra; sicer pa sta tisti dan na sedlu stala samo oba šotora odprave Alpe Jadransko; vsi drugi so bili že v franžah. Vsi drugi člani naše odprave so se

v glavnem že sprijaznili s tem, da se bodo morali to pot vrhu odpovedati: Everest jim je pokazal zobe že v Ameriški smeri, od tega pa so si nekateri komajda opomogli in niso prav visoko prišli niti po normalni smeri.

»Prav lahko se uživim v razpoloženje Mazzolenija in Kara,« nam je pripovedoval Andrej Štremfelj. »Zato sem ju vprašal, če bi želela še enkrat poskusiti. Odgovorila sta pritrdilno: dva dni naj bi počivala v bazi in če bi bilo takrat primerno vreme, bi odšla proti vrhu, sicer pa bi se sprijaznila s tem, da jima je zaradi vremena pot proti vrhu pač zaprta. Izračunali smo, kdaj naj bi se ta čas iztekel in za takrat naročili nosače in jake iz doline. Vendar je bil veter vseskozi orkanski. Dogovorili smo se tudi takole: če bi se pokazalo, da bo na pobočjih Lotseja manj pihalo, bi šla Mazzoleni in Karo na ta vrh, ki je vendarle za kakšnih tristo metrov nižji od Everestovega, dovoljenje za vzpon na Lotse pa je odprava takointako imela. Vendar niti s tem ni bilo nič, ker je bil veter premočan.«

Čeprav je bilo prvotno v načrtu, da bo

Andrej Štremfelj poskusil »v enem zamahu« priti na vrh Everesta in Lotseja, se je tej zamisli odpovedal, ko se je vračal z vrha Everesta: prečenje Everest — Lotse je bilo tiste dni zaradi slabega vremena nemogoče, samo na Lotse pa ga iz baznega tabora sploh ni mikalo iti, ker osem-tisočakov, kot je dejal, ne zbira.

Dne 15. oktobra so iz baznega tabora odšli prvi člani odprave, dan pozneje zadnji, še dan pozneje pa so bazo popolnoma pospravili Šerpe. Dne 19. oktobra so bili v vasi Lukla, kjer bi morali več dni čakati na terensko letalo, ki bi jih odpeljalo v Katmandu, pa so nekaterim tam plačali tolikšno podkupnino, da so leteli že od 20. oktobra dalje in zadnji prišli v Katmandu 23. oktobra — tam pa so morali plačati še normalno ceno za vzpon po normalni smeri na Everest, čeprav so imeli plačan vrh po Ameriški smeri in poleg tega še več kot polovico normalne smeri, ki je enaka za Everest in Lotse.

To je bila izguba, dobiček pa je bil, da so že čez nekaj dni dobili v letalu prostor za polet v domovino.

IŠČEMO NAJPRIJETNEJŠE PLANINSKO DOMOVANJE

NA PREHODAVCIH JE NAJLEPŠE

Najprijetnejše letošnje planinsko domovanje v visokogorju je bila Zasavska koča na Prehodavcih, ki jo upravlja PD Rače, na drugo mesto se je po številu glasov uvrstil v tej kategoriji Triglavski dom na Kredarici, ki ga upravlja PD Ljubljana Matica, na tretje mesto pa Češka koča na Ravneh, ki je last PD Jezersko.

Med sredogorskimi postojankami je bil letos najprijetnejše planinsko domovanje Poštarski dom na Vršiču, katerega lastnik je PD PTT Ljubljana, na drugo mesto se je v tej kategoriji uvrstila Mozirska koča na Golteh, ki jo upravlja PD Mozirje, na tretje pa Dom na Menini planini, čigar lastnik je PD Gornji grad.

Med lahko dostopnimi postojankami je letos na prvem mestu Dom planincev v Logarski dolini, ki ga upravlja PD Celje, na drugem mestu Tičarjev dom na Vršiču, čigar lastnik je PD Jesenice, na tretjem mestu pa Planinska koča Vrh nad Rovtami, katere lastnik je PD Logatec.

Omeniti velja, da sta se med visokogorskimi postojankami tik za prvimi tremi uvrstila Planinski dom pri Krnskih jezerih, ki ga upravlja PD Nova Gorica, in Koča na Planini pri jezeru, ki je last PD Integral.

V vodstvu Planinske zveze Slovenije so se dogovorili, da bodo lastnikom in oskrbnikom najbolj priljubljenih in najbolj go-

Zasavska koča na Prehodavcih (2071 m — perorisba Antona Rojca)

stoljubnih koč v vseh treh kategorijah podelili priznanja na enem od sprejemov, na katerem bodo podelili še druga priznanja za planinske dosežke v letošnjem letu.

DVE KATEGORIJI ODGOVOROV

Pobudo za akcijo »Iščemo najprijetnejše planinsko domovanje« je v začetku letošnjega leta dalo predsedstvo PZS, upravni odbor PZS pa je pobudo vključil v operativni program dela za letošnje leto. Namen akcije je bil, da bi obiskovalci dobili priložnost oceniti svoje počutje v planinskih postojankah in da bi osebje koč, v kateri se je največ planincev najbolje počutilo, dobilo po koncu poletne sezone javno priznanje.

Akcijo je letos spremljal Nedeljski dnevnik, ki je poleti o njej objavil 12 prispevkov. Žal na vrhuncu sezone trikrat ni bil objavljen kupon za glasovanje; tako je za planinske postojanke glasovalo (samo) 678 planincev, v PZS pa ocenjujejo, da bi jih lahko vsaj še 400, če bi časnik akcijo redno spremljal. Akcija se je sicer začela 1. julija in končala 23. septembra.

Komisija, ki je pregledovala prispеле glasovnice, je za posamezno postojanko upoštevala samo največ dva kupona istega glasovalca. Seveda so bile ocene zelo subjektivne, saj je vtis prijetnega počutja, ki ga je PZS želela zvedeti, na poslednje vendarle rezultat osebnih vtisov posameznika. Značilno (in hkrati pohvalno) pa je, da so bili prispeli glasovi razdeljeni kar med 98 postojankami, kar bi lahko pomenilo, da so se planinci v planinskih kočah še kar prijetno počutili. Glede na razmerje med celotnim številom oddanih glasovnic in številom planinskih koč, za katere so planinci glasovali, ni presenetljivo, da so po ocenah obiskovalcev celo najprijaznejše kočice dobile le nekaj več kot po 30 glasov.

Analiza je pokazala, da je mogoče po vsebini odgovorov glasovnice razdeliti v dve približno enaki skupini. V prvi so glasovalci, ki jim je najpomembnejše, da lahko glasujejo, ker s kuponom dobijo možnost za kakšno nagrado na koncu akcije; največ ljudi iz te kategorije je glasovalo za lahko dostopno postojanko, kar po pravilu pa so ocenjevali predvsem kakovost in ceno hrane in pijače. V drugi skupini so člani planinskih društev, ki redno hodijo v gore in cenijo pravo planinsko vzdušje, prijaznost osebja ter urejenost postojanke, čistočo okolja in poti. V drugi skupini je bilo razmeroma veliko pisem, v katerih so planinci opisali vtise in ocenili razmere, kot so jih opazili na svojih turah po gorah. Tudi vse njihove kritične pripombe so, kot je mogoče videti, dobronamerne z željo, da bi se razmere v gorah še izboljšale.

OCCENJEVANJE INŠPEKTORJEV?

Negativnih ocen postojank je bilo presenetljivo malo. Komisija ocenjuje, da občutki zadovoljstva ob uspešni turi potisnejo ob stran neprijetne trenutke. Ugotoviti pa je mogoče, da planince najbolj motijo smeti in gostilniško vzdušje, ki ga v kočah in na planinskih poteh ustvarjajo neformalne pohodniške skupine. Če že mižimo ob izrojenih sindikalnih izletih v dolinah, meni komisija, tega vsaj v gorah ne bi smeli dopustiti. Oskrbniki koč, kjer so taki pojavi pogostejši, bi lahko in bi morali več storiti za red, saj od takšnih »planincev« tako društvo kot organizacija nimata nobene koristi — razen kakšnega dinarja od zapite pijače.

Po koncu letošnje akcije, ki je bila vsaj zadnja desetletja prva taka pri nas in je že zato ne bi smeli obravnavati preveč strogo, je vendarle mogoče ugotoviti, da je še kar uspela, da bi lahko postala stalna akcija prihodnjih let in da bi jo bilo treba prihodnja leta dopolnjevati. Morda bi kazalo po zgledu CAI (italijanske planinske organizacije) pošiljati po kočah nenajavljene in neznane »inšpektorje«, ki bi strogo, vendar nepristransko ocenili stanje, na koncu pa predlagali, katere oskrbnike bi kazalo posebej nagraditi za njihovo prizadevnost, delavnost in prijaznost. Prav tako bi kazalo nekako ocenjevati tudi cene v planinskih kočah, saj »so nekatera planinska društva letos pokazala pravo nepotešenost, kar zadeva cene«, kot je bilo rečeno na oktobrski seji upravnega odbora PZS. To je za tista planinska društva in za tiste kočice slaba naložba, saj se jih bodo planinci začeli izogibati.

Prihodnje leto bo vsekakor treba glasovnice dati na isti imenovalec, tako da kočice ob »modernih« poteh in pod »modernimi« vrhovi ne bodo imele že na startu prednost pred ostalimi. Prav tako bo treba natančneje proučiti, čemu naj bi obiskovalci predvsem posevali svojo pozornost: da na primer ne bi veljalo za pozitivno točko tekmovanje narodnozabavnih ansamblov pri planinskih kočah ali bučno napovedovana planinska veselica, na kateri bi se zbrale množice hrupne publike.

Led je prebit, Planinska zveza Slovenije pa bo upoštevala vse predloge, kako naj bi akcijo uspešno nadaljevali.

Obnavljanje planinskih poti

Prihodnje leto bo komisija za pota pri Upravnem odboru Planinske zveze Slovenije obnovila nekaj pomembnih in popravil nadvse potrebnih planinskih poti. Tako bodo Savinjšani prihodnje leto obnovili Kopinškovo pot, če bodo le zbrali preostanek potrebnega denarja, kajti nekaj ga je še ostalo od letošnjega leta, material pa je tudi že plačan. Na tej poti bodo naredili 248 vrtn, delo pa bo potekalo v dveh izmenah.

Komisija za pota načrtuje tudi obnovo poti od Češke kočice na vrh Kočne, na Mlinarsko sedlo in Mali Grintovec (Špremovna pot in Kremzarjeva pot). Delo bi potekalo v dveh izmenah, če pa ne bi bilo končano prihodnje leto, ga bodo dokončali leta 1992.

PD Radovljica namerava obnoviti pot po Kriški steni in je že zbralo potreben denar.

Treba bo končati tudi obnovo Jeseniške poti v Prisojnikovo okno.

MOČAN ODMEV, KI MARSIKAJ POJASNJUJE

STENAR JE VISOK 2501,5 METRA

JOŽE ROTAR

V groteski »Koliko je visok Stenar?«, objavljeni v 7.—8. številki Planinskega vestnika 1990, je Lojz Šteblaj prosil za natančno višino Stenarja.

Po podatkih iz temeljnega topografskega načrta v merilu 1 : 10 000 (list Bovec 5), ki ga je izdelal Geodetski zavod Slovenije, izdala pa Republiška geodetska uprava, je Stenar visok 2501,5 metra. Na decimalno natančno, kot je avtor groteske želel!

Ob prebiranju prispevka pa sem se zamislil. Ne bom rekel, da avtor ni navajal resničnih napak na kartah in v slikanicah. Vendar imajo vse te karte tudi svoje naslove, avtorje in založnike. Zakaj jih ni navedel? S tem bi bila njegova kritika bolj upravičena in argumentirana ter koristna tako uporabnikom kot izvajalcem. Po lepi slovenski navadi pa je kritika udarila kar poprek po vseh planinskih kartah.

Nekaj kritike pa je popolnoma neupravičene. Zato morda nekaj pojasnil.

O ZGODOVINI PLANINSKE KARTOGRAFIJE

Tradicije v planinski kartografiji Slovenci kljub skoraj stoletnemu organiziranemu planinstvu skorajda nimamo. Planinci so v začetku uporabljali predvsem stare avstrijske specialke v merilu 1 : 75 000, kasneje vojaške topografske karte v merilu 1 : 50 000. Do vseh so prišli izredno težko.

Omeniti moramo nekatere kartografe, povečini samouke, ki so že pred 2. svetovno vojno izdelali karte nekaterih planinskih območij. Naj naštejemo samo nekatere: Finžgar, Badjura, Maučec in seveda Knafelj, katerega »Turistična karta Karavank in Julijskih Alp« v merilu 1 : 75 000 je doživela ponatis še leta 1969 (PD Matiča). Znani kartograf Selan je svoj višek doživel šele po 2. svetovni vojni. Planinska zveza Slovenije je v petdesetih letih hotela zapolniti vrzel v pomanjkanju planinskih kart in izdati karti Julijskih Alp in Kamniških planin v merilu 1 : 75 000. Pod vodstvom V. Bohinca in F. Planine jih je menda v zaporu risal arhitekt V. Kopač. Karti sta bili menda celo natisnjeni, vendar kasneje zaplenjeni in uničeni. Menda se je ohranilo le nekaj izvodov.

V šestdesetih letih je izšla sporna karta Julijcev (M. Žerovnik) z orientacijo proti jugu in že omenjeni ponatis grebenske Knafeljčeve karte.

Konec šestdesetih let smo na Inštitutu za

geodezijo in fotogrametrijo pričeli izdelovati karto Julijskih Alp v merilu 1 : 50 000. Delno je bilo to mogoče zaradi sprostitve nekaterih predpisov, še več pa zaradi korajže nekaterih planincev-kartografov (T. Banovca). Ne moremo pa tudi mimo dejstva, da smo imeli takrat na razpologo tudi nove kartografske osnove. Za območje vzhodnih Julijcev so bili že izdelani nekateri listi temeljnega topografskega načrta, ki jih je izdeloval Geodetski zavod Slovenije in ki so bili kartografom dostopni brez večjih omejitev.

V začetku sedemdesetih let je karta Julijskih Alp izšla in do sedaj s popravki doživela že osem ponatisov.

Obe našteti geodetski delovni organizaciji sta do danes izdelali že več kot dvajset planinskih kart in več kot dvajset kart občin s turistično-planinsko vsebino.

Tako Geodetski zavod Slovenije kot Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo v izdelavo planinskih kart vlagata znaten del svojih sredstev. Razen Planinske založbe pa v Sloveniji ni založnika, ki bi spodbujal in financiral izdelavo planinskih kart (tako kot je to v drugih državah).

O PREDPISIH IN VSEBINI

Izdelavo, vsebino, izdajo in tisk kart ureja množica predpisov. Upoštevati je treba Zakon o avtorstvu, Zakon o tisku in druge predpise. Vsebinsko kart pa določa predvsem zakonodaja s področja ljudske obrambe.

Poseben predpis »Pravilnik o podatkih, ki jih ne smejo vsebovati kartografske publikacije, namenjene za javno rabo« (Ur. list SFRJ 3/77) našteva v 18 točkah, česa karte *ne smejo vsebovati*. Med drugim ekvidistanca plastnice ne sme biti manjša od 20 metrov, ne smejo se prikazovati podatki o prehodnosti ozemlja izven javnih komunikacij, ne sme biti prikazana koordinatna mreža itd.

Pravilnik je napisan tako, da ustrežna služba — Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo — lahko vedno prepove izid karte. Vsi člani pravilnika se lahko tolažijo izredno subjektivno: ali so teze, tudi markirane, javne komunikacije?

Prejšnji predpisi s podobnim naslovom (Odluk o izdajanju kartografskih publikacij za javno rabo — 1959) so izrecno zahtevali vpis višin, izražen s celim številom (na meter natančno), prepovedano je prikazovanje vodnih cistern, studencev in vodnjakov v krajih, kjer manjka vode itd.

Že iz naštetega je lahko vsem uporabnikom kart jasno, da za »nenatančno« in »pomanjkljivo« vsebinsko kart niso krivi le

površni kartografi. V letu 1990 so bili s sprejetjem novih slovenskih ustavnih določil neživljenjski zvezni predpisi ukinjeni. Upamo le lahko, da novi slovenski predpisi ne bodo upoštevali tradicije in da bodo bolj moderni, življenjski.

Prikazana vsebina na kartah je pojasnjena v legendi. Večina uporabnikov kart ne pozna vseh kartografskih znakov. Iz praktičnih razlogov je legenda običajno na isti strani kot vsebina karte. Ne vem, zakaj Šteblaja to moti. Saj je tako tudi pri tako opevanih švicarskih kartah! V impresumu karte so zapisani tudi vsi podatki o izdelovalcu, virih podatkov, založniku in tiskarju ter letnica izdelave oziroma izida. Na tujih kartah ponavadi letnico izida zastonj iščete!

O VIŠINAH

Pomemben podatek na karti so višine. Različni uporabniki kart zahtevajo različno natančnost. Planince zanimajo predvsem višine vrhov, sédel in planinskih koč. Upravičena je njihova zahteva (in tudi Šteblajeva), da bodo te za isti vrh tudi na različnih kartah iste. Pa vedno ni tako. Večkrat prihaja do razlik. Zakaj?

Vzrokov je več. Nekaj razlik je nastalo zaradi različnih metod merjenja. Metode merjenja, ki jih uporabljajo geodeti, se razlikujejo tudi po natančnosti. Tako se vrh, ki je bil v preteklosti izmerjen z manj natančno metodo, lahko »zniža« ali »poviša«. Razlike so lahko celo nekaj metrov. Drugi vzrok je identifikacija najvišje točke — vrha. Pri nekaterih gorah je ta določitev izredno težka (npr. Kočna). Različni merilci so določili lahko tudi različne točke vrha, ki imajo različne višine.

Do nekaterih napak pa pride tudi takrat, ko trigonometrična točka ni na samem vrhu, ampak v bližini — zaradi boljše vidljivosti ali drugih vzrokov. Pri Stenarju je trigonometrična točka dobre tri metre vzhodno od samega vrha. Višina te točke je 2499 metrov, ta višina pa je zapisana tudi v zadnji izdaji topografske karte 1 : 25 000 Vojaškogeografskega instituta. Na tej karti pa »manjka« višina vrha, ki jo je zaradi majhnega merila in kratke razdalje nemogoče prikazati. Takih primerov oziroma »napak« je še več. Različni kartografski viri so torej tudi lahko vzrok napačnega zapisa za višine vrhov. Pri izredno velikem številu vrhov se seveda vmeša tudi tako imenovani človeški faktor. Teh napak je nekaj vrst — zamenjava števil, izpustitev ene številke, napačen zapis itd.

Geodetska služba v Sloveniji se zaveda problema različnih višin. Žal ni denarja niti za najnunejša geodetska dela! Kje najti denar za določitev natančnih višin vrhov, ki imajo po različnih virih različne višine? Težko se primerjamo s Švico in Avstrijo, kjer so imeli podobne probleme

z višinami vrhov kakor pri nas, pa so jih z denarjem in strokovnjaki hitro rešili. Pri nas strokovnjake imamo!

O ZEMLJEPISNIH IMENIH

V Sloveniji je okoli 180 000 različnih zemljepisnih imen. Če upoštevamo še slovensko etnično ozemlje, pa je teh imen več kot dvesto tisoč. Žal za večino teh imen še nimamo standardiziranega zapisa. Vzrok temu je spet pomanjkanje denarja. Standardizacija zemljepisnih imen je tipično interdisciplinarno delo jezikoslovcev, geografov, zgodovinarjev in ne nazadnje tudi geodetov in kartografov. Dokler ne bomo zapisov zemljepisnih imen standardizirali, bodo največkrat predmet kritike. Žal ponavadi kritiki udarijo prav po kartografih, ki so še najmanj krivi.

Za slovenske geodete in kartografe lahko trdim, da so vložili veliko truda v pravičen zapis zemljepisnih imen. Skupaj z geografi so bili pobudniki za ustanovitev Komisije za standardizacijo zemljepisnih imen pri IS Slovenije.

Kdor bere pisma bralcev, je lahko večkrat zasledil razprave o »pravilnem« zapisu zemljepisnih imen. Celo strokovnjaki pri Jezikovnem razsodišču so enkrat zapisali, da je pravičen zapis Mangrt in drugič Mangart. Vse nekoliko starejše karte imajo zato še vedno zapis Mangrt namesto sedaj veljavnega Mangarta!

Pri zbiranju imen kartografi uporabljamo najrazličnejše vire. Med drugimi je za imena zelo uporaben Krajevni leksikon Slovenije. Pa tudi tu zasledimo »napake«. Tako je v 1. knjigi na strani 109 zapisan Prisojnik, na strani 116 pa Prisank. In katero ime je pravo? V pogovornem jeziku nas gre večina na Prisank! Na večini kart pa smo zapisali Prisojnik.

To sta morda najbolj znana primera. Naštevali pa bi jih lahko še in še.

Poseben primer predstavlja zapis zemljepisnih imen zunaj državnih meja in na narodnostno mešanih območjih. Slovenski kartografi se držimo priporočil Združenih narodov: zapis imen v obeh jezikih.

Tega pravila pa se ne držijo nekateri tuji izdelovalci kart našega ozemlja. Karta Julijcev avstrijskega izdelovalca in založnika Fraytag Berndt (št. 14), ki nosi oznako »avstrijska kvaliteta«, ima večino imen na našem ozemlju zapisano tudi v nemščini. Seveda na tej karti ne zasledimo dvojezičnih imen na slovenskem etničnem ozemlju Koroške. In take karte pri nas celo prodajamo! Nekateri jim pač bolj zaupajo kot domačim.

NAMESTO ZAKLJUČKA

Res so na nekaterih kartah napake. Pa vendar jih ni toliko, da našim kartam ne bi mogli zaupati. Noben uporabnik se ne vpraša, koliko truda in denarja je bilo

vloženo v izdelavo. Morda je celo prav tako. Vendar pozablja, da v tujini nimajo tako togih predpisov, da kartografe financirajo velike založbe, da so tam karte že dolgo sestavni del turistične ponudbe. Pri nas pa razen Planinske založbe skoraj ni založnika. Cena kart pa je polovič-

na od cene tujih. Turistična zveza in društva, turistične organizacije še niso nič prispevale k razvoju te vrste turistične propagande. Pa se »gremo« turizem! Bojim se, da se bomo pri takem stanju, kot je sedaj, na področju planinske kartografije spet vrnili v petdeseta leta. Škoda!

ZGLED SLABO PRIPRAVLJENEGA IN IZVEDENEGA IZLETA

NESREČA NA KOŠUTNIKOVEM TURNU

PAVLE ŠEGULA

V Republiškem centru za obrambno usposabljanje v Poljčah pri Begunjah na Gorenjskem je bil 13. oktobra V. posvet »Gore in varnost«, ki ga je pripravila Gorska reševalna služba pri Planinski zvezi Slovenije. Tema letošnjega posvetovanja je bila »Problematika vodenih izletov v gore«. V šestih urah je bilo predstavljenih 15 referatov, ki so z različnih zornih kotov osvetlili omenjeno problematiko. Glede na to, da je ljubljansko temeljno javno tožilstvo sredi letošnjega oktobra vložilo proti voditeljici tragično končanega organiziranega izleta PD Ljubljana Matica na Košutnikov turn obtožbo, ki ji očita hudo kaznivno dejanje zoper splošno varnost in jo sumi, da je zaradi njene malomarnosti prišlo do tragičnega konca izleta, na katerem so trije udeleženci izgubili življenje, dva planinca pa sta bila huje ranjena, glede na to, da je bilo o tem pone srečenem izletu nasploh pri nas zadnji čas največ govorjenja in da bi se lahko še marsikateri od organiziranih izletov končal podobno tragično, pa se zaradi spleta srečnih okoliščin ni, objavljamo analizo tega izleta, kot je bila predstavljena na posvetovanju v Poljčah. V prihodnjih številkah bomo v Planinskem vestniku natisnili še nekatere referate s tega izredno koristnega posveta. (Op. ur.)

* * *

Bralce Dela je v ponedeljek, 13. 6. 1988, zaprepastila novica o hudi gorski nesreči na severni strani Košute.

Novinar je povzetek nesrečnega dogodka strnil v skopih štirih vrsticah, ki so neusmiljeno zgovorno ponazorile vrsto usodnih posledic nesreče v vzhodni grapi severnega ostenja Košutnikovega turna: »Dve mrtvi Ljubljančanki, mrtev Avstrijec, dva poškodovana planinca, poškodovan helikopter avstrijske žandarmerije, to je tragični konec sobotnega izleta PD Ljubljana Matica.«

Na podlagi številnih materialov bom v tem sestavku poskušal dati objektivno, strnjeno podobo dogodka in v nadaljevanju še nekaj zaključkov. Z dogodkom se ukvarja

tudi sodišče, vendar pa menim, da mora problem te vrste neodvisno in čimprej obdelati tudi planinska organizacija po svojih strokovnih vidikih in pri tem iskati poti, da bi bilo nesreč čim manj.

RAZPIS IZLETA

Izlet, ki se je tako nesrečno končal, se je spočel že precej prej, jeseni 1987 ali spomladi 1988, ko je izletniški odsek načrtoval izlete PD Ljubljana Matica v letu 1988 in vanj vključil tudi vzpon na Košutnikov turn s severa. Za ta izlet je planinska javnost imela na voljo naslednji razpis:

»Na lanskem izletu na Košutnikov turn je tako zelo deževalo, da so tudi najbolj odločni in vztrajni odnehali, zato bomo letos poskusili, če bo več sreče. Za tiste, ki zmorejo vzpon po strmi in zavarovani severni steni Košutnikovega turna, bo cilj vrh, za vse ostale pa bo lahek planinski izlet, da ne rečemo sprehod iz Sel mimo planinske kočee pod Košuto in čez sedlo Mejnik v Trkelj. Tu bo sestop obeh skupin in tudi nakup v bližnji trgovini...«

Vsi sobotni in nedeljski izleti so lahke ali srednje težavnostne stopnje z zmerno višinsko razliko po sredogorju do višine 1500 metrov s hojo do šest ur, razen sobotni, 4. junija, kjer je hoje osem ur. Za vse pa velja: potrebna je ustrezna telesna pripravljenost in primerna planinska oprema z zaščito proti slabemu vremenu!«

Kakih posebnih opozoril in navodil, zlasti izrecnih zahtev glede opreme za vzpon na Košutnikov turn ne zasledimo; F. S. iz skupine, ki pripravlja programe izletniškega odseka, sicer poroča, da za posamezne izlete zbirajo tudi druge pomembne podatke, vendar teh, kot smo videli, v razpisu ni bilo.

PRISTOPI NA KOŠUTNIKOV TURN

Glede cilja pravzaprav ne bi smelo biti nejasnosti. V 3. izdaji vodnika Karavanke opisuje S. Klinar pristope po zavarovani plezalni poti OeTK in po vzhodni grapi (Ostschlucht).

Za prvo pravi med drugim tole: »Je na novo markirana in odlično zavarovana,

tako da je to od severa, pa tudi sicer, najbolj mikaven pristop na vrh, prava „via ferrata“.

Toliko o smeri pristopa, po kateri so se vzpenjali udeleženci izleta 11. junija 1988. Kar zadeva vzhodno grapo, po kateri so sestopali, jo opisuje v pristopu. Pravi, da je vzpon po grapi zahtevnejši le pri (spodnjem) skalnatem pragu in da je v njej nevarno zaradi padajočega kamenja (glej vodnik Karavanke, 3. izdaja; opise 315 č in e).

Avstrijska karta je v oceni nekoliko trša. Pristopa številka 642 in 643 na Košutnikov turn s severa sta v Kompass Wanderkarte št. 65 v merilu 1 : 50 000 označena s pikicami in pripombo »deloma samo za plezalce«. O lahki oziroma srednje težki turi, kot je izlet opredeljen v programu, torej ni govora.

Da bi se kasneje ponovno ne vračali k poti, navajam še osebno izkušnjo. Pot sva poleti v ugodnih razmerah po smereh izletnikov PD Ljubljana Matica prehodila s F. M. in ugotovila, da približno sto metrov visoka, zelo pokončna plezalna pot OeTK terja kar nekaj spretnosti, moči in seveda ljudi, ki jih ne muči vrtoglavica. Sneg in poledica vzpon dodatno otežita ali onemogočita. Tudi pristop po zasneženih meleh pod vstopom je lahko nevaren zaradi zdrsa, če nismo primerno opremljeni.

Kar zadeva smer sestopa, gre za ozko, na vrhu gladko in ilovnato grapo, ki jo z vrha navzdol prekinja troje izrazitejših skalnatih pragov. Med temi sta zgornja razme-

roma nizka, vendar nezavarovana ter zlasti v snegu in ledu idealen povod za zdrsi in padec. Spodnji prag je zavarovan z jeklenico in nekaj klini, ki pa so nenehno na udaru padajočega kamenja in najbrž le redko povsem uporabni. Visok je kakih sedem do deset metrov in za sestop prav nič udoben.

V obeh smereh, zlasti v grapi, je zelo nevarno zaradi padajočega kamenja, če pa je ta grapa, v kateri leži nekaj velikih skal samic, zasnežena, pomeni za neveščega in neopremljenega planinca pravi tobogan smrti in se resnično konča šele kakih 700 ali 800 metrov nižje na stezi, ki vodi v Trkelj, če žrtev že prej ne trešči v kakšno skalo. Grapa je senčna, v njo se nenehno proži kamenje, pozimi pa tudi plaziči s strmih sten.

Ko avtor vodnika Karavanke opisuje tudi možnosti turnih smukov v Karavankah, pravi v opisu št. 415 tudi tole: »Vzpon na vrh po zahodni ali vzhodni grapi zahteva alpinistično opremo (cepini, dereze, vrvi)«. Jasno je torej, da je sestop, ko je v grapi še sneg, veliko zahtevnejši, posebno če sestopajoči nima (ne zna uporabljati) ne derez in cepina, ne primernih čevljev in čelade.

ORIS DOGODKA

Na voljo so različni, v bistvu več ali manj podobni opisi v Delu, Dnevniku, Jani, Kleine Zeitung. Iz članka »Vodnico planinskega izleta na Košutnikov turn ovadili« (Delo, 6. 9. 1988) vidimo, da se s tem iz-

Strokovno združenje za planinsko medicino in medicino bivanja v višini

V Avstriji že drugo leto deluje Avstrijska družba za planinsko medicino in medicino bivanja v višini (ADMPV). Svoje cilje in način dela opredeljuje takole:

ADMPV je forum, ki skrbi za posredovanje in izmenjavo podatkov med zasebniki, ustanovami in društvi, ki se zanimajo za medicino v gorah, velikih višinah, letalstvu in vesoljskih poletih.

ADMPV želi spodbujati kar najtesnejšo povezavo med znanostjo in prakso; v njenem programu so tudi samostojne raziskovalne naloge. Poglavitni cilj družbe je predvsem ta, da širi, pospešuje in usklaja medicinsko znanje s področja medicine v gorah, velikih višinah in letalstvu bodisi na nacionalni, bodisi na mednarodni ravni, tako med medicinci kot med pripadniki drugih zainteresiranih krogov.

ADMPV se ukvarja tako z različnimi oblikami hoje in gibanja v gorah kot tudi s smučanjem, odpravarstvom in trekingu. Zanima se za medicino planinskega popotništva in počitnic v gorah, za preprečevanje obolenj in zdravljenje v gorah. Prizadeva si za preprečevanje nesreč pri smučanju in v alpinistiki, pa še za druge dejavnosti te vrste.

ADMPV izvaja svoj program tako, da organizira in prireja kongrese, simpozije, predavanja, posvete ter dopolnilno šolanje. V ta namen izdaja občasne redne publikacije (okrožnice, zbornike, opomnike, strokovno čtivo, resolucije ipd.). Člani ADMPV imajo pravico do sodelovanja v dejavnostih družbe, pa tudi to, da z lastnimi podvigi sooblikujejo njeno dejavnost. Vsi posamezniki in organizacije, ki jih zanima ta dejavnost, so dobrodošli.¹

P. Šegula

¹ Informacije daje: Sekretariat; Univ. Doz. Dr. F. Berghold; A-5710 Kaprun, Postfach.

letom oziroma nesrečo ukvarja tudi sodišče. Pri opisu se bom spričel tega v glavnem opiral na poročilo žandarmerijske postaje v Selah na Koroškem, ki je zaslila udeležence izleta.

Dne 11. 6. 1988 se je v Selah znašlo 56 slovenskih in en avstrijski planinec. Od teh se jih je na vrh Košutnikovega turna podalo in ga po zavarovani plezalni poti OeTK tudi doseglo kar 38. Bilo je nekaj sitnosti zaradi padajočega kamenja, M. C. pa je nekje na snegu med vzponom zdrsnila in se k sreči ujela ter zagozdila med dve skali. Tam sta ji pomagala dva avstrijska alpinista, ki sta se ravno vračala z vrha. Čudila sta se našim ljudem, da hodijo brez čelad. M. C. je vzpon nadaljevala in kot zadnja prišla na vrh.

Hodili so brez vodnice, ki se je zaradi ožuljene noge odločila za lažjo pot v Trkelj ter prosila enega izmed udeležencev izleta, ki je imel več izkušenj v visokogorskem svetu, naj jo nadomešča.

Ker je udeležence v dolini čakal avtobus in se večina ni navduševala za povratek po izpostavljeni zavarovani plezalni poti, so se odločili za povratek po vzhodni grapi.¹ Ta je bila v vrhnjem delu kopna, spodaj pa zasnežena; srenčevce podlago je pokrivala kakih 10 centimetrov debela plast nesprijetega snega.

Nekako v sredini grape je kar dvakrat zdrsnil L. V. Po prvem zdrsu ni bilo nič hudega, drugič pa je drsel kakih 30 metrov in zadel v skalo. Kljub poškodbam glave in nekaj reber ter drugim poškodbam je nesrečo preživel.

Kmalu nato je približno isto tam zdrsnilo M. C., ki je spodbila še M. J. Prestreči ju je hotela O. L., ki pa je pri tem tudi sama izgubila oporo in skupaj z njima omahnila po grapi, kjer se je kakih 150 metrov nižje poškodovana ustavila in ostala živa, medtem ko sta njeni nesrečni sopotnici drseli in padali skoraj 700 metrov in obeležali globoko v izteku po-bočja.

Med zadnjimi je sestopal R. S., ki je prav tako zdrsnil na snežišču ter po kakih 300 metrih drsenja in padanja treščil v skalo samico. Dobil je zelo hude poškodbe, ki jim je kmalu zatem podlegel.

Reševalci so se dela lotili s helikopterjem, ki pa je zaradi sunka vetra med lebdenjem utrpel lažjo poškodbo rotorja ter se je zato moral umakniti. Delo je opravil drug helikopter, ki je s kraja, kjer so bili ponesrečenci, najprej odpeljal umirajočega R. S., nato pa še P. V. in O. L. Pogrešani M. C. in M. J. so proti večeru po ponovnem iskanju s helikopterjem našli mrtvi v ruševju.

¹ Kot kaže, nikomur ni prišlo na misel, da bi po udobni, kopni stezi sestopili na jugoslovansko stran.

KOMENTARJI

Kot je bilo pričakovati, je bil odziv v sredstvih obveščanja in med planinci dokaj živahen.

Domačini v Selah so bili presenečeni nad množičnim izletom na Košutnikov turn, saj poznajo razmere v svojih gorah in še posebno nevarnosti v času, ko zimskih razmer še ni povsem konec. Po njihovem mnenju je bil izlet »programirana smrt«.

Časopis *Kleine Zeitung* je zapisal: »Čeprav je bila nesreča na Košuti strašna, bi bilo lahko tudi več kot troje mrtvih in dvoje poškodovanih.« Priobčil je nekaj izjav neimenovanih planincev, tako na primer neke planinke, ki se šteje za alpinistko in je povedala: »Nismo vedeli, da je tu še toliko snega in kako tvegana je zaradi tega ta pot. Žrtev bi bilo lahko še več, saj je peklenski sestop v vzhodni grapi gotovo presegal moči več kot polovice udeležencev. Celo dobri planinci so lahko veselili, da so brez derez in cepinov zdravi in celi končali pot.«

Isto glasilo še dodaja: »Ravno od skupine, ki pripada nekemu planinskemu društvu, bi človek pričakoval, da se bo pravočasno pozanimala za vse. Zadostvoval bi telefonski pogovor s policijo. Tamošnji uradniki so zmajevali z glavo nad tolikšno lahkomišelnostjo. Človek se res zamisli, ko vidi, kako so udeleženci »nameravali opraviti prijeten planinski izlet, doživeli pa so globoko zimo; če bi to vedeli, bi sploh ne šli na vrh!«

Jaz bi temu dodal samo tole: »Napaka, ki jo počnemo, odkar hodimo v gore!«

Za organizatorje planinskih izletov in planinske vodnike so še zlasti zanimiva mnenja Stanka Klinarja (*Delo*, 14. 6. 1988: »K nesreči na Košuti«) in M. S. (*Delo*, 6. 9. 1988: »Vodnico planinskega izleta na Košutnikov turn ovadili«). Iz obeh sledi med drugim tudi to, da niti oseba, ki je vodila izlet, niti planinsko društvo, ki je bilo organizator izleta, nista opravila svoje naloge tako, kot bi jo morala.

Osebnost se mi zdi posebno pomemben odstavek S. K., ko pravi: »Nezaslišano (je) razpaseno podcenjevanje nevarnosti. Namesto da bi planinec sebe vprašal: 'Ali sem telesno in duševno zadosti utrjen (pripravljen) za to turo, ali imam vso opremo in jo znam uporabljati?', raje natolcuje: 'Če tega ali onega v Himalaji ni hudič vzel, mene tukaj tudi ne bo!', ali pa: 'Če gredo tukaj cele karavane gor, to res ne more biti kdove kaj!' In v tem slogu v nedogled, ne glede na trenutne razmere in kot da ne bo zaradi svoje neumnosti sam umrl!«

V članku »Gorska nesreča pred sodiščem?« piše T. Perič (*Dnevnik*, 6. 9. 1988) med drugim o tem, da se je »natanko mesec dni po nesreči sestal Upravni odbor PD Ljubljana Matica. Odborniki so predvsem ugotovili, da je treba dosled-

neje upoštevati določila Pravilnika o planinskih vodnikih PZS. Ocenili so turo na Košutnikov turn in pogloblilne napake ter se dogovorili o vrsti ukrepov, ki naj bi preprečevali nesreče in tragedije«. Pisec še dodaja: »Med pogloblilne naloge pa sodi vsekakor priprava internega pravilnika izletniškega odseka PD Ljubljana Matica, kakršnega za zdaj še nimajo.« V dopisu »Vodja ali vodnik« (Delo, 17. 6. 1988) kritizira D. Krmec zavajajoči naslov prispevka »Niso poslušali vodnika« (Delo, 13. 6. 1988), iz katerega bi nepoučen bralec lahko povzel napačen sklep, da je udeležence vodil M. K., ki pa je bil samo eden izmed udeležencev, »ki je skušal ljudem pomagati iz čisto prijateljskih pobud«. D. K. navaja, da se je skupina enajstih planincev, ki so bili na začetju sestopajočih, razdelila v skupinice po tri, ki so bile medsebojno oddaljene po nekako 10 metrov in meni, da je bil po logiki pisca tudi vsak prvi v trojki vodnik in dodaja: »Ljudje, ki hodijo v visokogorje v organiziranih skupinah, potrebujejo predvsem vodnika za visokogorske izlete, ne pa vodjo izleta. Vodnika, ki ima registracijo za vodenje; vodnika, ki pozna teren, kjer bodo hodili; vodnika, ki izloči ljudi, ki po njegovi presoji nimajo ustrezne opreme; vodnika, ki gre z izletniki na vrh in poskrbi, da pridejo vsi v dolino.«

Na tem mestu moram omeniti tudi grdo in med ljudmi v tujini malo cenjeno, če ne celo zaničevano razvado organizatorjev nekaterih naših izletov v tuje gore, da te pohode po pravilu »prijetno s koristnim« povežejo z nedeljskimi nakupi v sicer zaprtih trgovinah. Poslovni del izleta praviloma privabi tudi gora nevajene in neopremljene udeležence, ki z beganjem po trgovinah povzročajo neljube zamude, včasih pa bremene tudi hojo oziroma sam planinski podvig.

ZAKLJUČEK

Vsak dogodek in tudi nesreča je lahko koristen napotek za delo v prihodnje. Čim objektivneje ga ocenimo, tem večja je možnost, da v bodoče ne bo napak ali pa jih bo manj.

Za primer nesreče na Košutnikovem turnu nam do jasnih zaključkov pomaga Pravilnik o planinskem vodniku, če si ga skrbno ogledamo in poskusimo odgovoriti, kako so prizadeti zadostili pravilom, ki urejajo delo planinskega vodnika:

2. člen: Varnost in disciplina udeležencev sta bili slabi. Priprave na izlet so bile pomanjkljive; terenske, vremenske in druge razmere niso bile znane. Zahteve glede opremljenosti v razpisu niso ustrezale.

3. člen: Pomanjkljivosti najdemo v več točkah. Posebno izrazite slabosti so bile v zvezi s pripustitvijo pomanjkljivo opremljenih udeležencev k vzponu na vrh Košutnikovega turna.

4. člen: Pogoji za vodenje v zimskih razmerah ni bil izpolnjen, saj pot za sestop ni bila niti uhojena, niti zadovoljivo zavarovana.

5. člen: Število vodnikov sploh ni ustrezalo. Že za pohod od Sel do kočee pod Košuto (Koschutahaus) in Mejnika do Trklja bi bili po predpisih potrebni trije vodniki, za vzpon na Košutnikov turn in sestop pa bi potrebovali osem spremljevalcev, med temi vsaj dva alpinista, gorska vodnika ali reševalca.

To bi bilo v grobem vse glede vodnika, nekaj pa bi lahko rekli tudi o udeležencih.

Oprema: Po razpoložljivih podatkih sta samo dva izmed tistih, ki so šli na vrh Košutnikovega turna, imela cepin; nihče ni imel derez, tudi vrvi niso imeli nobene.

Splošno mnenje je tudi, da so bili neprijetno obuti. V poročilu žandarmerijske postaje v Selah zasledimo mnenje, da so bili čevlji primerni za planinsko popotništvo (Bergwandern), pogrešajo pa cepine, dereze in vrvi.

Nihče ni imel čelade.

Starost, usposobljenost udeležencev: Starostni sestav je bil zelo raznolik. Najstarejši udeleženec je štel petinsedemdeset let, najmlajša je bila štirinajstletna udeleženka. O kondiciji, izkušnjah in usposobljenosti ni podatkov.

Zadržanje udeležencev: Tudi v tem primeru se je pokazalo, kako nekritični znamo biti ljudje v skupini in kako spet in spet podležemo črednemu nagonu. Kako hitro brez treznega premisleka, morda zaradi bojazni, da bi ne bili videti slabši ali manj pogumni od drugih, slepo sledimo večini ali tudi prepričevalnim besedam podjetnejšega posameznika — pogosto razdvojeni ali celo proti nekemu notranjemu glasu, ki svari pred nepremišljenostjo.

Kaj pa organizator?

Namen organizatorja — planinskega društva je jasen: omogočiti svojim članom, pa tudi drugim prijavljenim hojo v gorski svet, ki ga ne upajo ali ne morejo obiskati brez tuje pomoči in spremstva. Problem naj bi pomagali premostiti planinski (gorski) vodniki, vendar tako, da bodo stroški vodenja za udeleženca in društvo čim manjši.

Iz razprav in dogodkov po nesreči lahko sklepamo, da delo izletniškega odbora ni bilo v celoti uspešno; to dokazujejo tako pomanjkljiv razpis kot neustrezen izbor in nezadostno število vodnikov. Očitno gre za nezadovoljiv nadzor upravnega odbora društva nad delom izletniškega odseka, ki ni dosledno upošteval pravilnika o delu planinskega vodnika.

Če kje, potem predvsem tu ne sme biti popuščanja; društvo naj organizira samo toliko in samo take izlete, da jim bo s svojimi kadri v vsakem primeru lahko kos.

ZA SKRIVNOSTNIM PAJČOLANOM NAJVEČJE GORNIŠKE NESREČE NA SVETU

KATASTROFA POD PIKOM LENINA

V petek, 13. julija letos, je umrlo vsaj 43 alpinistov in plaz, ki ga je sprožil potres in pod seboj pokopal bazno taborišče pod Pikom Lenina v sovjetski osrednji Aziji. To je največja tragedija v gorniški zgodovini. Nekateri ocenjujejo, da je smrtni davek terjal skoraj 60 življenj. Sovjetske oblasti so obsodili, da so prikriale resnico. Richard Cowper je iz pogovorov s preživelimi sestavil zgodbo, ki priča, kaj se je v resnici zgodilo pod Pikom Lenina tega nesrečnega 13. julija.

43 ALI 65 MRTVIH?

Nihče ne ve natanko, koliko svetovno znanih gorskih vodnikov leži pokopanih pod ledom in snegom v samotnem grobu na višini 2286 metrov na Piku Lenina v Pamirju v sovjetski osrednji Aziji. Nihče tudi ne more natančno razumeti, zakaj reševalni helikopterji nikoli niso prispeli na prizorišče tragedije v taboru II na pobočju tretje najvišje sovjetske gore. Ne glede na to pa je le usoden potres s središčem več sto milj stran, v Hindukušu v severovzhodnem Afganistanu, privedel do največje tragedije v zgodovini svetovnega gornišva.

Najmanj 43 alpinistov iz šestih držav je izgubilo življenje v petek zvečer, 13. julija, ko je orjaški plaz zasul njihov tabor. Nekateri, ki so pomagali pri reševanju, domnevajo, da je pod plazom umrlo celo najmanj 65 alpinistov. 23 žrtev je članov leningraškega alpinističnega kluba. Med njimi je tudi Leonid Troščinenko, eden od najboljših sovjetskih alpinistov. Troščinenko je lani vodil uspešno odpravo, ki je začrtala prvenstveno smer na Kangčendzengo, tretjo najvišjo goro na svetu. Pred nesrečo se je Troščinenko skupaj z moštvo iz Leningrada povzpel na Pik Lenina.

Približno 24 ur po tragediji sta dve ruski reševalni ekipi iz tabora I sedem ur plezali do prizorišča tragedije, toda reševanje je bilo od vsega začetka zmedeno in polno medsebojnih obtoževanj. Reševalci niso imeli niti lavinskih psov, niti lavinskih žoln, skratka, nobenih sodobnejših priprav za reševanje izpod plaz. Alpinisti so zaman prosili za dodatno opremo in helikopterje do tabora II. Ženevski alpinistični klub je protestiral, kajti pri njihovih zahtevah so ruske oblasti pokazale premalo smisla za sodelovanje. Zagrozili so celo, da bodo bojkotirali sovjetske gore. Sovjetske oblasti so zavrnile tudi zahtevo domačih alpinistov, naj do konca sezone zaprejo Pik Lenina za vse obiskovalce.

Moskva je objavila število tistih, ki naj bi jih pokopal plaz. Zadnji spisek se glasi: 27 Sovjetov, 6 Čehov, 4 Izraelci, 3 vzhodni Nemci, 2 Švicarja in 1 Španec. Toda oblasti so obtožili, da prikrivajo pravo resnico o tej tragediji.

SREČNI IN NESREČNI PLEZALCI

Sovjetski alpinizem ima kruto preteklost. Maja letos je okrog 20 ruskih alpinistov izgubilo življenje na Elbrusu, najvišjem vrhu v Evropi. Šest let prej je osem sovjetskih žensk umrlo v dvomljivih okoliščinah na pobočju Pika Lenina. Do petka, 13. julija letos, ki pomeni največjo alpinistično katastrofo, je bila po Guinnessovi knjigi rekordov največja nesreča v zgodovini gornišva leta 1952; takrat je umrlo 40 sovjetskih alpinistov med vzponom na Mount Everest s tibetanske strani. Vendar te tragedije sovjetske oblasti niso nikoli uradno priznale.

Veliko alpinistov, ki so pomagali pri reševanju izpod plaz na Piku Lenina, je prepričanih, da je tod taborilo še precej neprijavljenih Bolgarov, Rusov in Vzhodnih Nemcev. Tako bi se utegnilo število žrtev povečati vsaj za polovico. Sovjetske oblasti zavračajo obtožbe in hkrati zanikajo, da je pod plazom kdo, ki ga ne bi registrirali. Nikolaj Čjorni iz sovjetskega ministrstva za šport, ki je obiskal to območje, pravi: »Ni res, da bi Bolgari umrli. Vsi so živi in so se že vrnili v domovino.« Vsekakor drži, da sta od ducata plezalcev, ki so takrat bivali v taboru II, ostala živa samo dva: Rus Aleksander Korin iz Leningrada (na Piku Lenina je bil že sedemkrat in ga pozna bolje kot kdorkoli) in češki alpinist Miroslav Brozman.

Korin pravi: »Vsi smo bili v svojih šotorih. Skoraj sem že zaspal, ko sem zaslišal grozeče bučanje. Zvok je bil bolj podoben potresu kot pa plaz. Od vsepovsod se je vsipal sneg, pomešan z ledom. Ostal sem pri zavesti. Po 50 ali 60 zaporednih valovih snega in ledu nisem mogel videti ničesar več. Poskušal sem dihati. Roke sem dal na obraz. Nisem bil zakopan. Zadnji val me je, kot po čudežu, naplavil na površje. Bil sem omamljen, vendar me ni bilo strah. Zavedal sem se, da mi preostaja le še boj za preživetje in nič drugega.«

Njega in ostale je plaz potisnil več kot 300 metrov čez greben v skorajda raven ledeni slap z razpokami in seraki. »Blizu mene je bil Slovak do pasu zakopan v snegu. Pomagal sem mu, da se je izkopal ven. Opazila sva noge, štrleče iz snega. Bil je Španec Enrique Roca. Toda bila

sva preveč izčrpana, sneg pa je bil tako zbit, da ga nisva mogla izkopati. Domneval sem, da je že mrtev.»

POBOČJE SE JE UTRGALO

Le približno 800 metrov stran je britanski alpinist Mark Miller vodil ekspedicijo šestih članov in samo po srečnem naključju so se izognili tragediji. Tako kot vsi alpinisti v zadnjih 30 letih je tudi on sprva nameraval prebiti noč v taboru II. Vendar se je — kot po nagonu — odločil, da postavi šotor višje od glavnega tabora.

»Ura je bila malo pred pol deveto,« pravi, »pol ure pred temo. In močno je snežilo. Kuhal sem, ko nenadoma zaslišim močno hrumenje. Stekel sem ven, da bi videl, kaj je s strmino nad šotori. Pogledal sem proti taboru II in videl okoli 20 ljudi, ki so brezglavo begali v vse smeri. Nekaj sekund kasneje se je plaz utrgal s celotnega pobočja. Ogromen leden slap je pokopal pod seboj vse. Ko se je ustavil in ko smo videli njegove razsežnosti, smo se prepričali, da tega nihče ni mogel preživeti. Toda ko se je pršec polegel, smo slišali glasove.«

Ker se je Miller bal, da bi se utegnil sprožiti še kakšen plaz, je poslal kolege na čelu s svojim namestnikom Andyjem Broomejem na varnejše mesto pod gorami, sam pa je z zdravnikom začel iskati preživele.

»Začeli smo ob devetih zvečer. Vreme se je slabšalo. Močno je snežilo in pihal je hud veter. Iskali smo, kjer smo mogli, toda bilo je brezupno. Sneg, pomešan z ledom, je bil preveč zbit. Nič ni kazalo, da bi tam sploh kdaj stal tabor. Vpitje je potihnilo čez kakšno uro. Iskali smo do treh zjutraj, potem pa smo skopali snežne luknje, kjer smo prenočili.«

Ne da bi Miller vedel, sta kakih 400 metrov stran Korin in Brozman — brez srjace, škornjev in nogavic — prebila noč v snegu pri temperaturi precej pod ničlo, pokrita samo s šotorom in vetrovkami. Miller se je naslednje jutro vrnil v tabor I, da bi poiskal pomoč. Povedal je alpinistom o glasovih v opustošenem taboru II.

SREČNO NAKLJUČJE

»Z daljnogledom smo opazovali območje pod taborom II in na naše začudenje opazili moža v ledenem slapu, ki je pomagal hudo ranjenemu tovarišu. Njegov pogum je bil vreden občudovanja,« pravi Christian Zaugg, vodja 12-članske švicarske odprave, ki je v plazu izgubila dva člana. »Pozneje sem srečal obadva. Rekel sem Korinu: 'Imeli ste preklemsko srečo.' Ostro me je pogledal, si odpel srjaco in mi pokazal križ na verižici.«

Naslednji Leningrajec, ki je ušel beli smrti, je bil Vladimir Baliberdin, najslav-

nejši sovjetski alpinist, ki se je kot prvi državljani Sovjetske zveze leta 1982 povzpел na Everest. Zadnji hip se je bil odločil, da se povzpne do tabora III.

Nekoliko manj znan alpinist, ki je za las ušel plazu, je Boris Metnik, ruski vodnik štiričlanske izraelske odprave. Vse te je ubilo v taboru II. Na dan nesreče je gostil Baliberdina in tri tovariše — med njimi tudi dekle — v svojem šotoru sredi tabora II.

Na Metnikovo srečo je Baliberdinova skupina pozabila svoje plinske bombe v njegovem šotoru. Odpravil se je za njimi, kajti vedel je, kako pomembna je tekočina za preživetje na tej višini. Med vzponom je srečal dekle, ki je zaradi višinske bolezni sestopala na kraj, od koder se ni nikoli več vrnila. Potem ko je Metnik izročil plinske bombe, se je odločil, da je pametneje nadaljevati pot do tabora III na višini 6236 metrov in tam prebiti noč s prijatelji. Naslednje jutro, 14. julija, so se zaradi vse slabšega vremena vsi štirje vrnil v tabor II.

»Ko smo prišli dol, kjer naj bi stal moj šotor,« pravi Metnik, »sem najprej pomislil, da smo se najbrž izgubili. Pobočje je bilo namreč videti kot smučišče; bilo je enakomerno zglajeno. O kakršnekoli šotoru ni bilo ne duha ne sluha. Kmalu potem, ko sem zagledal dva alpinista (Korina in Brozmana) v brezupnem položaju, sem spoznal, da je ves tabor in z njim neznano število mojih prijateljev dobesedno pometlo.«

ZAKAJ NI BILO HELIKOPTERJEV?

Christian Zaugg pravi: »Oblasti še vedno niso ugotovile natančnega števila mrtvih. To je sramota. Ruski alpinisti in vodniki so pokazali precej poguma, toda niso imeli nobene opreme razen smučarskih palic. Zaprošili smo za helikopter, toda niti po petnajstih dneh niso poslali ničesar — ne sond, ne psov, ne lavinskih žoln. Država z vesoljskimi plovili, sateliti in z velikim vojaškim letalskim oporiščem v bližini nima ustrezno opremljenega reševalnega moštva za celoten Pamir. Celo tako revna država, kot je Peru, ob velikih nesrečah pomaga s helikopterjem.«

Sovjetski tiskovni predstavnik Nikolaj Čjorni se s tem ne strinja: »Ne vem, kako vi na Zahodu ukrepate pri takih reševalnih akcijah, kajti znano je, da se helikopterji ne morejo dvigniti čez 5000 metrov,« pravi. »Ti pristanejo na 4200 metrih, od tod pa morajo reševalci nadaljevati peš.« Tisti tuji alpinisti, ki se spoznajo na reševanje v gorah, vedo, da Aeroflotovega helikopterja MI-8, ki jim je prej prevažal opremo iz baznega tabora, po nesreči niso mogli uporabljati v taboru II. Vendar pa pravijo, da bi lahko uporabili druge vrste helikopterjev.

Doug Scott, eden izmed najbolj znanih britanskih gornikov in dober poznavalec

Pamirja, sodi med tistih nekaj tujcev, ki so se seznanili s problemom z obeh strani. Civilne in vojaške sile so tod strogo ločene, zato sovjetski vojaški helikopterji običajno ne sodelujejo pri reševanju na morju ali v gorah, pravi Scott.

Mark Miller se strinja: »Pamir je precej drugačen od Alp. Sovjetska zveza ni Švica. Najvišji vrhovi so več kot 3000 metrov višji. Na teh višinah je vreme večinoma obupno. Če greš v Himalajo, ne pričakuj pomoči helikopterja — in zakaj bi jo torej pričakoval v sovjetski osrednji Aziji, na meji dveh vojskujočih se sovjetskih republik, Tadžikistana in Kirgizije?«

»V SZ SE NI NIČ SPREME NIL O!«

Kakorkoli že, celo tradicionalno uglajeni Scott je izgubil potrpljenje leta 1974, ko je sodeloval pri reševanju skupine alpinistk, ki jih je na Piku Lenina ujela nevihta. »Bili smo daleč spodaj na robu ledenika, ko smo to zvedeli. Od lokalnih oblasti smo zahtevali helikopter, da bi nas čim hitreje popeljal na goro. Odklonili so. Lahko bi prihranili nekaj dni. Preden smo dosegli te nesrečnice, je vseh osem umrlo v neurju. Ko smo sesto-

pili, smo v baznem taboru na tleh opazili bele namizne prte, ki so ostali od velike proslave. Zvedeli smo, da so takrat helikopterje potrebovali za prevoz lokalnih dostojanstvenikov, ki so bili navzoči pri slovesnosti ob zaključku velikega mednarodnega alpinističnega tabora. Ob tem sem pobesnel in poskušal prevrniti policijski avto,« pravi Scott.

Tudi ruski alpinisti so jezni: »Mi nimamo reševalnih služb, ki bi bile vredne tega imena,« pravi Aleksander Korin. »To je tragično... Nobene možnosti ni bilo, da bi komurkoli pomagali na Piku Lenina. Toda obstajajo primeri, kjer bi lahko kaj storili, pa nismo. Najtežje v Sovjetski zvezi je najti krivca. Ne vemo, koga grajati. Nihče za ničesar ne odgovarja. Govorijo o 'glasnosti', toda ničesar se še niso naučili. Nič se ni spremenilo.«

Čjorni zavrača takšne obtožbe. Prek 120 sovjetskih in tujih reševalcev je še dolgo z lavinskimi psi in najsodobnejšo tehnologijo iskalo ponesrečence, pravi Čjorni. Edino, s čimer so se vsi strinjali štiri tedne po nesreči, je dejstvo, da za ljudi, ki so ostali pod plazom, ni več rešitve.

(Financial Times, Velika Britanija; prevedel Matej Surc)

EKOLOGIJA SMUČANJA

TUJCI IN TUJKI V BELEM GORSKEM SVETU

IGOR MAHER

Korenine smučanja sežejo daleč nazaj v zgodovino.

V predelih z obilico snega (nordijske dežele, Kanda, Sibirija) so si prebivalci teh dežel že od nekdaj pri potovanjih, lovu in vojskovanju pomagali s posebnimi pripomočki, ki so bili v začetku krajših oblik (krplje), sčasoma pa so se podaljševali do današnje oblike smučí («dolge krplje»).

Do prehoda iz praktične v rekreativno športno uporabo smučí je prišlo šele v preteklem stoletju, kar lahko povežemo z obilico prostega časa tedanjih meščanov na račun industrijske revolucije. Leta 1843 so na Norveškem izvedli prvo smučarsko tekmovanje; šlo je za klasično obliko smučanja (tek).

Alpsko smučanje je še mlajše in seže v konec 19. stoletja. K razvoju so precej pripomogli alpinisti, ki so smučí uporabljali za olajšanje dostopa do sten, sčasoma pa so spoznali tudi užitek spusta v dolino. Pri tem ne moremo mimo imen švicarskih alpinistov dr. Wilhelma Paulkeja (1873—1949) in Matthiasa Zdarskyja (1856—1940). Slednjemu gre zahvala za izvedbo prvega slaloma (izvor besede je nordijski: »slad« — »laam« = sled na strmini) v

letu 1905. Od tedaj do danes smo priča neverjetnemu razvoju tako tekmovalnega kot rekreativnega smučanja.

NARAVNE DANOSTI ZA SMUČIŠČA

Glavno torišče smučarske dejavnosti je vezano na Alpe. Ta gorska veriga s svojimi 1200 km dolžine in 300 km širine je izredno zanimiva celota, predvsem zaradi naravnih, kulturnih in zgodovinskih značilnosti. Te znamenitosti pa postajajo vse bolj ogrožene zaradi agresivnosti prometa, energetskih objektov, nedorečenosti v razvojnih usmeritvah gozdarstva in kmetijstva, propadanja kulturne krajine in v zadnjem času splošnega propadanja gozdov. Najbolj negativno pa na alpski prostor vpliva turizem, predvsem zimski. V Alpah je približno tisoč turističnih centrov s poudarjeno zimsko dejavnostjo, ki poleg velikih prenočitvenih zmogljivosti nudijo obilico smučarskih prog s pripadajočimi žičnicami (njih število se giblje okoli 15 tisoč). Skromen delež k tej turistični razvitosti prispeva tudi naša deželica na sončni strani Alp.

V Sloveniji kljub precejšnji površini gorskega sveta razmere za razvoj zimsko športnih dejavnosti niso ugodne. V nasprotju s centralno gmoto alpskega ma-

siva nastopajo v naših Alpah ostre reliefne oblike že v razmeroma majhnih nadmorskih višinah. Apneniška geološka sestava, obilica tektonskih prelomov ter ledeniška erozija so pripomogli k oblikovanju strmih in izredno razčlenjenih reliefnih oblik. Pobočja, predvsem osojna, padajo prek strmih skokov v dno dolin. Ugodna območja so omejena le na vznožna pobočja, kjer pa slabe snežne razmere onemogočajo razvoj smučišč. Večina pobočij nad gozdno mejo zaradi kraške razjednosti tal in pomanjkanja prepereline zahteva razmeroma debelo snežno odejo ali večje posege v prostor. Najbolj je opazno pomanjkanje travniškega vegetacijskega pasu. Ta v neapneniških Alpah tvori sklenjeno področje naravnih pašnikov, ki segajo tudi do prek 2500 metrov visoko. Deli naših Alp, ki bi ustrezali takim razmeram (geološka in tektonska zgradba) pa zaradi nižjih nadmorskih višin ne omogočajo ugodnih snežnih razmer (Pohorje, Smrekovec, deli Karavank). Slovenski prostor torej zaradi velike reliefne razgibanosti, ki je sicer najbogatejši izbor vizualnih doživetij v krajini, ne nudi najugodnejših pogojev za razvoj smučanja. Posledica tega je tudi sorazmerna ohranjenost našega gorskega sveta. V preteklosti je vendarle bilo kar precej poskusov preusmeriti naš visokogorski prostor v zimskoturistično uporabo. Najbolj znani so načrti za Triglavsko žičnico in za center na Velem polju, do koder so

nekoč celo predvidevali izgradnjo železnice, kasneje pa ceste in žičnic. V obdobju po zadnji vojni skoraj ni bilo koščka gorskega sveta, kjer naj ne bi stala žičnica. Izdelani so bili načrti za mnoga območja: Krn, Komno, Kanin, Vršič, Korošico, Krvavec, Jezersko. Zaradi visokih stroškov izgradnje takih centrov in zaradi porajajoče se naravovarstvene zavesti pa večina teh načrtov ni dočakala uresničitve. Pretežni del naših gora je danes pod okriljem zakona o Triglavskem narodnem parku, pa se kljub temu še vedno porajajo težnje turistične industrije po posegih v ta prostor (Vršič — glej PV 90: 251—254).

SMUČIŠČE — TUJEK V OKOLJU

Izgradnja smučišč in njihovo obratovanje je za turistične in športne delavce seveda velika pridobitev, ki pa ima za posledico vrsto manj znanih, negativnih vplivov na okolje. V prvi vrsti gre za velik vpliv na krajinsko podobo, predvsem v primeru izsekavanja gozdnih površin in strojnega izravnavanja terena. Že same žičniške naprave in vsa komunalna infrastruktura motiče delujejo v prostoru. Še posebno očitno se ti posegi pokažejo v poletnih mesecih; zadostuje že, da se z gorenjske strani zazremo proti Krvavcu. V zvezi z načrtovanimi olimpijskimi igrami v Berchtesgadnu so z raziskavami ugotovili, da bi izgradnja zimskošportnih objektov pomenila izgubo poletnih turistov, s tem pa bi ekonomski učinek celotnega posega postal celo negativen. Raje so se odločili za mehki turizem, ki izkorišča naravne danosti prostora.

S posekom gozda nastanejo umetni gozdni robovi, ki so vsaj v začetnem obdobju občutljivi na delovanje vetra in temperature. Lep primer so vetrolomi ob smučarski progi Planja na Rogli.

Strojna odstranitev vegetacije in tal zaradi izravnave reliefno razgibanih površin pomeni izrazito poslabšanje vodnega režima. Zaradi odstranitve humusne plasti in preperine se tudi za 10-krat zmanjša zadrževalna sposobnost tal za vodo. S tem se poveča površinski odtok in odnašanje, ali z drugimi besedami, okrepijo se erozijski procesi in hudourniška dejavnost, v končni fazi pa lahko slabo načrtovana izgradnja smučišč pripelje do pravih naravnih katastrof.

Velik problem, predvsem pri posegih nad gozdno mejo, je trajna stabilizacija in ponovna ozelenitev takih pobočij. Dosedanje raziskave so pokazale, da je učinkovita umetna ozelenitev nad gozdno mejo praktično nemogoča, delno pa le ob velikanskih in stalnih vlaganjih. Vzroki so v slabi razvitosti koreninskega sistema pri posejanih vrstah (kljub navidezni dobri ozelektivni), neugodnih ravnih razmerah in specifičnih procesih razmnoževanja na teh

Igor Maher — predsednik komisije

Odbor za kadrovska vprašanja pri Planinski zvezi Slovenije je upravnemu odboru PZS predlagal za predsednika komisije za varstvo gorske narave Igorja Maherja, rojenega leta 1963, diplomiranega inženirja gozdarstva in člana Planinskega društva Ljubljana Matica. Igor Maher je leta 1980 končal tečaj za mladinskega vodnika za letne razmere in leta 1981 tečaj za mladinskega vodnika za zimske razmere. Kot mladinski vodnik je bil ves čas aktiven pri PD Ljubljana Matica. Svoj kritičen odnos do problemov onesnaževanja narave in predvsem še gorskega sveta je najbolje predstavil v člankih v Planinskem vestniku.

Upravni odbor PZS je predlog odbora za kadrovska vprašanja sprejel in tako je Igor Maher predsednik komisije za varstvo gorske narave pri PZS. Ta komisija bo delala kot projektna skupina, ki bo obravnavala posamezne probleme in oblikovala predloge za stališča Planinske zveze Slovenije do konkretnih problemov.

Posledice turne smuke skozi sestoj ruševja

višinah ter v neprimernosti mešanice semen, ki jo uporabljajo za ozelenitev. Običajno je v uporabi navadna, komercialna mešanica semen, ki pa ni vedno primerna za rastne razmere v območju novo nastalih smučišč. Bolj priporočljiva je uporaba avtohtonih vrst pri zatratitvenih procesih, problem pa je predvsem v težavni pridelavi takih semen oziroma sadik. Zadnje čase dosegajo boljše uspehe s kombinirano uporabo semen, mineralnih in predvsem organskih gnojil ter posebnih vezivnih mas, ki utrdijo površino, dokler se ne razvije vegetacija. Vendar so zatratitve v višjih predelih večinoma manj uspešne, ker je dokazano, da se s časom število posejanih vrst manjša (nesposobnost prilagoditve), doseljevanje avtohtonih pa je izredno počasno, zato take površine postajajo vse bolj gole in izpostavljene eroziji.

Drugače je s smučišči, ki jih uredijo na primernih travniških površinah, kjer izravnavanje terena ni potrebno. V poštevek pridejo travišča nad zgornjo gozdno mejo ter obstoječi travniki, pašniki in košenice v območju gozdov, ki so običajno namenjeni kmetijski rabi. Problemi se tu pojavijo šele z obratovanjem smučišča, kar se najbolj kaže v poslabšanem vodnem režimu. Med drugim te površine uporabljajo za košnjo in pašo. V redkih primerih lahko pride do zdravstvenih poškodb zaradi odpadkov, pomešanih med krmo.

POSLEDICE OBRATOVANJA SMUČIŠČ

Tudi samo obratovanje smučišč v določeni meri kvarno vpliva na okolje. Predvsem je treba poudariti poškodbe na vegetaciji in tleh, ki nastanejo pod vplivom kovinskih robnikov smučí in mehanske priprave prog. Posebno je to očitno v primeru nezadostne debeline snežne odeje. Zakonsko bi bilo potrebno zagotoviti obratovanje smučišč samo ob zadostni količini snega (40 cm za naravni sneg, 20 cm za umetni).

Poleg direktnih mehanskih poškodb se pojavljajo tudi posredni vplivi. Prihaja do zbitosti tal in s tem zmanjšane vodne kapacitete, zmanjšane aktivnosti talnih orga-

nizmov, povečanega odtoka in erozije. Zbitost snežne odeje in tvorba ledene plasti pomenita slabšo toplotno izolacijo in s tem zmrzovanje tal. Posledica je med drugim tudi podaljšanje snežne sezone in s tem skrajšanje rastne dobe in zakasnitev razvojnih procesov rastlin. Zaradi zbitosti snežne odeje prihaja v pritalnem sloju do anaerobnih razmer, kar omogoča razvoj plesni in gnilobnih procesov. Končni učinek je poškodovanost rastlin, sprememba vegetacije in zmanjšanje biomase (lahko tudi kot ekonomska škoda zaradi zmanjšanja pridelka krme).

UMETNI SNEG

Umetno zasneževanje in kemična preparacija snega samo še stopnjujeta nekatere oblike poškodb, predvsem zaradi večje zbitosti snežne odeje in skrajšanja vegetacijske sezone.

Umetni sneg ima resda tudi nekatere pozitivne vplive na okolje. Travno rušo uspešneje varuje pred mehanskimi poškodbami, ker je plast takega snega bolj kompaktna. Ob uporabi umetnega snega odpade kemična preparacija za večja tekmovalja. Kemični dodatki lahko škodljivo vplivajo na rastlinski in živalski svet ter na kakovost vodotokov pod smučišči.

Umetni sneg se ne razlikuje bistveno od teptanega naravnega snega. Umetno zasneževanje tudi zagotavlja zadostno debelino snežne odeje, kar pomeni toplotno in mehansko zaščito tal in vegetacije. Povečana količina hranilnih snovi (vodo za umetni sneg običajno črpajo iz s hranili bogatih tekočih ali stoječih voda) in povečana količina talne vlage ob taljenju snega je lahko ovira le na naravno vlažnih rastiščih ali na biotopih z redkimi in ogroženimi živalskimi ali rastlinskimi vrstami. Tu tako gnojenje lahko povzroči nezaželene spremembe vrstne sestave.

Sam umetni sneg večinoma ne predstavlja nevarnosti. Večji problem so smučišča kot celota in priprava umetnega snega. Najteže je zagotoviti zadostne količine vode, ne da bi pri tem rušili biološkega minimuma vodotokov. Tudi poraba električne energije in hrup, ki ga povzročajo snežni topovi, zaslužita negativno ekološko oceno.

GORSKI TURISTIČNI CENTRI

Izgradnji smučarske proge ponavadi sledi razvoj turistične infrastrukture: dovozne ceste, parkirišča, sprva majhnega bifeja, kmalu hotela s prenočišči, nato celo naselja in tako naprej; kot domine padajo gorske doline in grebeni (francoski scenarij, za katerega upam, da na naših tleh ne bo našel producenta). Kopicijo se ljudje in škodljive snovi v občutljivem gorskem svetu: gorivo, olja in masti, potrebne za delovanje žičnic in teptalnih strojev,

fekalije iz gostinsko-hotelskih objektov, odpadki, kemikalije za utrjevanje snežne odeje in za zimsko soljenje cest, izpušni plini in delci iz avtomobilov, kreme in olja za sončenje...

Glede na to, da je večina smučišč locirana v višjih legah, v zaledju vodnih izvirov in zajetij, je upravičena skrb za ohranitev neoporečnih virov pitne vode, ki z večanjem onesnaženosti nižinskih virov (podtalnice) pridobivajo veljavo. Potrebno bi se bilo odreči razvoju visokogorskih turističnih centrov v slogu Rogle na Pohorju. Hotelske zmogljivosti naj ostanejo v dolini, na slemenih in pobočjih pa naj bodo ekološkim danostim čim bolj prilagojena smučišča s čim manj strojnega izravnavanja terena.

POSLEDICE SMUKE ZUNAJ SMUČIŠČ

Zaradi gneče na urejenih smučiščih in zaradi vabljivosti smučanja po nesteptanem snegu (celcu) se povečuje pritisk na predele zunaj organiziranih smučišč. Pri tem ločimo turno smuko od smuke zunaj smučišč. Osnovna razlika je v obliki vzpona: pri turni smuki večino vzpona opravimo peš, pri smuki zunaj smučišča pa nam vzpon omogoči žičnica. Z ekološkega stališča ni bistvene razlike med obema oblikama, razen kvantitativne: smuka zunaj smučišč je zaradi enostavnosti dostopa bolj množičen pojav. Turna smuka ima manj privržencev, čeprav se popularnost vse bolj veča. Problematični so predvsem turni smuki z nekaterih »modnih« (lahko dostopnih) vrhov. Zanje se uveljavlja izraz »turno smučišče«.

Neposredno škodo predstavljajo mehanske poškodbe zaradi ostrih robnikov smuč, in sicer na travni ruši, grmičevju in mladih drevescih. Do tega prihaja pred-

Eko žičnica

vsem zgodaj pozimi in v pozni pomladi, ko je snežna odeja precej revna. V zimah z malo snega so poškodbe še pogostejše. To si lahko ogledamo v Tamarju na turnem smučišču s Kotovega sedla (minulo zimo verjetno najbolj oblegan cilj turnih smučarjev), kjer si je marsikdo hotel skozi rušje izsiliti še nekaj metrov že tako skromne smuke in pri tem niti ni opazil, kakšno razdejanje je puščal za seboj.

Še pogostejše so poškodbe v okolici smučišč, kjer se vse več smučarjev odzove izzivu nesteptanega snega. Tako za območje kaninskih žičnic (g. g. e. Bovec-oddelek 83) poročajo o 50 odstotkih poškodovanosti smrekovega mladja na dveh hektarih. Zaradi poškodovanosti se zmanjša odpornost dreves proti boleznim (paraziti, glive, virusi), v primeru močnejših poškodb pa skoraj praviloma sledi propad. Zmanjša se pomlajevanje, kar je še posebej usodno na zgornji meji uspevanja gozdov, kjer na mlade lesene predstavnike vpliva tudi množica naravnih dejavnikov (ostra klima, veter, zimsko izsuše-

Koliko umetnega snega naj pade?

Deželna vlada iz avstrijskega Vorarlberga je sprejela omejevalne ukrepe za postavitev in obratovanje snežnih topov. Nasprotno pa na Tirolskem še vedno poudarjajo bilnost zasneževanja smučišč, kar naj bi bilo tudi letošnjo zimo še vedno brez omejitev in nujno potrebno.

Avstrijska planinska zveza pozdravlja odločitev vorarlberške deželne vlade, hkrati pa opozarja pred navdušenjem, kajti v predpisih je predvidena cela vrsta izjem: umetno zasneževanje je sicer dovoljeno le v nadmorskih višinah med 1000 in 1800 metri, »razen kadar gre za upravičene izjeme«, smučarskih prog ne bo več dovoljeno v celoti in vso sezono zasneževati — »razen če bo uporabnost proge med celotno sezono vprašljiva in če bo na progah le tako zagotovljena minimalna varnost«.

Vemo, da spadajo snežni topovi med najbolj potratne uporabnike električnega toka. Obratujejo sicer razmeroma kratek čas, vendar v obdobju največjih obremenitev v zimskih

mesecih. Planinci iz OAV opozarjajo, da zimske električne energije Avstrija ne more v celoti sama proizvesti in jo mora za visoko ceno dokupovati. Zimska voda, ki jo uporabljajo za proizvodnjo snega, čez nekaj časa spet priteče v vodotoke, vendar takrat, ko je vode že sicer dovolj in včasih preveč.

Zato Avstrijska planinska zveza zahteva ostrejša preverjanja, v katerih primerih je takšno obremenjevanje okolja še znosno, predvsem pa zahteva vse potrebne podatke, ki naj jih preskrbijo lastniki bodočih snežnih topov. Ob tem opozarjajo, da samo 41 naprav za proizvodnjo snega, ki zdaj obratuje na Tirolskem, porabi 6 MW energije, kar ustreza proizvodnji manjše centrale.

Planinska zveza v Avstriji odklanja zasneževanje celotnih smučarskih prog, meni pa, da je mogoče tolerirati zasneževanje na izpostavljenih mestih. Vendar bi bilo po njenem mnenju treba prepovedati uporabo snežnih topov pod 1000 metri in nad 1800 metri nadmorske višine, in sicer brez izjeme. Ob tem posebej opozarja, da dolgoročno seveda še niso niti proučene niti znane vse možne negativne posledice takšnih posegov v naravo.

vanje, konkurenca vrst iz podrasti, objedanje s strani divjadi). Zaradi zmanjševanja števila dreves se še poveča pritisk divjadi na preostale lesne predstavnike.

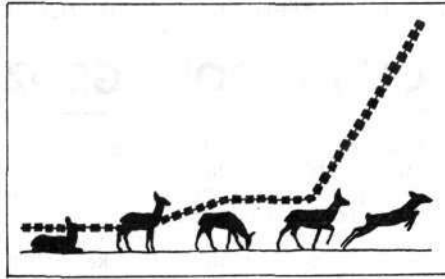
OGROŽENE ŽIVALI

Večina gorskih živali preživi neugodno zimsko razmere v neaktivnem stanju ali pa se umakne v ugodnejše lege. Gamsi in srnjad se na zimo pripravijo z zalogo maščobe. Med tistimi, ki se morajo s stalno aktivnostjo vzdrževati pri življenju, so tudi gozdne kure. Omenjene živali so tudi najbolj izpostavljene vplivu smuke zunaj smučišč.

V območju zgornje gozdne meje, predvsem pa nad njo naletimo na gamse in kozoroge, v nižjih legah pa na jelenjad in srnjad. Nenaden pojav turnega smučarja živali preseneti in v paniki se razbežijo. Močno se poveča poraba energije, še posebno v težavnih zimskih (snežnih) razmerah. 45 kilogramov težak kopitar v teku porabi 8- do 10-krat več energije kot pri hoji, za tek v 50 centimetrov globokem snegu pa potrebuje 60-krat več energije kot za hojo po kopnem. Zaradi strahu se zmanjša njihova pozornost, poveča se smrtnost zaradi padcev v skalnatem svetu, poškodb v plazovih, izčrpanosti in lakote. Prizadete so predvsem mlade živali, ki še nimajo ustvarjenih zalog. Splašene živali zapuste optimalno izbrano mesto, umikajo se v odročnejše, a manj ugodne predele, kjer se koncentrirajo in z objedanjem povzročajo škodo v gozdu, ki ima na takih mestih običajno varovalni značaj.

Na zgornji meji smrekovih gozdov, pa tudi višje, žive manj opazni prebivalci — gozdne kure, ki so zelo ogrožene zaradi turnih smučarjev. Snežni jereb prebiva večinoma nad gozdno mejo in večino zimskega časa (z izjemo kratkih približno dvehurnih obdobij aktivnosti za iskanje hrane) preživi v snežnih luknjah, kjer izkorišča izolacijske lastnosti snežne odeje. Ruševac, divji petelin in gozdni jereb pa so prebivalci gorskih gozdov. Tudi ti večino zime prežive v snežnih luknjah.

V primeru motnje (planinec, smučar) hitro zapuste snežno luknjo in odlete stran ter se dolgo ne vrnejo. S tem se izpostavijo neugodnim temperaturnim razmeram in izgubljajo energijo, kar morajo nadomeščati z daljšo aktivnostjo pri iskanju hrane. S tem prežive manj časa v dobi mirovanja, ki je zanje energetsko najugodnejša. Živali tako oslABLJENE vstopajo v pomladno obdobje parjenja in valjenja, zato se pogosto zmanjša plodnost. V času parjenja sta še posebej občutljiva ruševac in divji petelin: vsaka najmanjša motnja pomeni zapustitev parišč. Večkratno ponavljanje motečega vpliva te živali popolnoma prežene z določenega območja. Število teh gorskih ptic je zato dober indikator obremenjenosti nekega ozemlja.

Poraba energije pri divjadi ob različnih aktivnostih (Vir: Naturkundliche Forschung im Fürstentum Liechtenstein, Bd. 8, 1987)

PRAVILA VEDENJA

Zavedati se moramo, da gorski svet ni namenjen samo zadovoljevanju naših rekreacijskih užikov, temveč je predvsem življenjski prostor množice rastlinskih in živalskih vrst, ki morajo preživeti v tem krutem okolju. Kot imamo v zavesti, da se moramo zaradi nevarnosti plazov nekaterim pobočjem izogniti, bi se lahko navadili izogibati tudi območjem, kjer bi vznemirjali živali ali poškodovali rastlinstvo.

Odpovedati se moramo smučanju po preskromni snežni odeji. Izogibamo se kopnih delov; če ne gre drugače, snamemo smučiče. Če je le mogoče, se izognemo smuki po redkih gozdnih sestojih, predvsem na zgornji meji uspevanja in v mladih nasadih. V gozdu se po možnosti držimo gozdnih cest.

Dobro je poznati življenjske navade posameznih ogroženih živalskih vrst. Izogibamo se rezervatov, krmišč in ustaljenih poti divjadi. Ne smučajmo se v mraku! Mirno in počasi se prismočamo na območje, kjer z veliko verjetnostjo pričakujemo divjad. Če nanjo naletimo, jo obide-mo daleč naokoli, brez ustavljanja, zbujanja pozornosti ali celo zasledovanja.

Rešitev problema vsekakor ni v prepovedih (naši severni sosede so že z zakonom prepovedali smuko zunaj smučišč v območju gozdov; kršilca čaka kar lepa kazen: do 10 000 ATS ali teden dni zapora), temveč v priporočilih, večji informiranosti, ozaveščanju ljudi. Določene smučarske proge bi lahko ohranili nestep-tane in tako omogočili prvinski občutek smučanja po celcu. Določene predele pa je priporočljivo zaščititi in povsem obvarovati pred motečim vplivom zimskih obiskovalcev gora.

Skupaj se moramo zavzemati za to, da se posegi turističnega gospodarstva (vsaj takega, kot je v sedanji obliki) v gorski prostor čim bolj omejijo. Tudi turizem bi moral spoznati prednosti, ki jih nudijo ohranjene naravne danosti. Povsem jasno je, da razvoja ne moremo in ne želimo zaustaviti; potrebno je le prisluhniti potrebam in željam vseh zainteresiranih in prizadetih. Vse za lepši jutri!

SOLZI EVROPE GROZI POTOP

Potem ko je že vse kazalo, da je reka Tara, najgloblja brazda Evrope, dokončno rešena pred posegi pohlepnih energetikov, saj so najrazličnejša društva in skupine iz Slovenije sprožile široko jugoslovansko akcijo za ohranitev te reke, potem ko se je Črna gora odrekla gradnji hidrocentrale na tej reki in se zdaj na vsa usta hvali, ker ji je mednarodna javnost podelila posebno ekološko priznanje za to gesto, tej reki ta čas grozi nova velikanska nevarnost: med izvršnima svetoma Bosne in Hercegovine in Črne gore je podpisan dogovor o gradnji hidrocentrale Buk Bijela na Drini.

Na podlagi tega dogovora so ustanovili skupno podjetje, v katerem so elektrogospodarske firme iz obeh republik. To skupno podjetje naj bi zgradilo hidrocentralo Buk Bijela na Drini, katere jez naj bi bil kar za 16 metrov višji od že precej prej določene višine, kar pa pomeni, da bi bila že pri najmanjšem vodostaju poplajena Tara in del njenega kanjona, pri večjem vodostaju pa skoraj polovica kanjonskega dela reke in kanjona Tare. Ko bi zgradili Drino, bi nastalo akumulacijsko jezero, v katerem bi bili popljeni naravni tokovi rek Drine, Pive in Tare. Tako bi se uresničile sanje elektroenergetikov o uničenju Tare, ki so se začele že leta 1911.

NEOVREDNOTENA NARAVA

Projekti so v celoti že izdelani. Glavni financer naj bi bila Svetovna banka iz Washingtona, s katero investitorji sodelujejo pri tem projektu že od leta 1982. Drugi financer naj bi bila ena od jugoslovanskih bank, tista pač, ki bi imela toliko denarja in ki bi želela pri projektu sodelovati. Če bi Svetovna banka v resnici postala financer tega projekta, bi se obnašala v nasprotju s konvencijo, katere podpisnik je: ne bi smela financirati objektov, ki bi podrli naravno ravnovesje ali uničevali naravo.

V zadnjih letih so tisti, ki tako ali drugače upravljajo z različnimi predeli ob Tari, gospodarili vsak po svoje, za celovito ohranitev tega naravnega bisera pa pravzaprav ni nihče skrbel. Posamezni predeli ob reki so imeli najrazličnejše režime upravljanja in varstva, upravljalci pa niso upoštevali tega, da je Tara od izvira do izliva enotno biološko in biocenotsko območje in ekološka enota, nad katero ne bi smeli izvajati ekološkega nasilja.

Nasprotniki novega projekta, ki bi uničili Taro, imajo slabe izkušnje: nemogoče se je bojevati z energetiki, pravijo, ki pri-

pravljajo dokumentacijo o svojih energetskih virih na Tari in Drini, pri tem pa niso nikoli ovrednotili narave območja, na katerem naj bi gradili svoj energetski vir; nikoli še ni bila ovrednotena narava, ki naj bi jo uničili, da bi to vrednost lahko primerjali z dokumentacijo, ki jo ponujajo energetiki. Tako seveda niso niti pogovorili med obema stranema enakopravni: energetiki proglašajo na podlagi svoje dokumentacije varstvenike narave za romantike ali čustveno prenapete ljudi, najhujše pa je, ko jih proglašajo celo za zaviralce razvoja. V konkretnem primeru pa izjemno naravo okoli Tare, ki je biser Jugoslavije in sveta, pripravljajo za potapljanje.

UNIČEVANJE SVETOVNEGA BISERA

Že skoraj dve desetletji je območje Tare v središču javne pozornosti: eni jo hočejo na vsak način potopiti, nekateri se vztrajno bojujejo za njeno ohranitev. Slednje bi bilo kajpada normalnejše glede na to, da gre za veliko naravno posebnost: kanjon Tare je star več kot 130 milijonov let, njegovo povirje je eno od še neonesnaženih pri nas, kanjon reke je visok več kot 900 metrov in torej spada med največje kanjone na svetu, okoli kanjona Tare je na razmeroma majhnem prostoru še pet kanjonov, zaradi česar je to izjemno območje na svetu, in kanjonu in okoli njega je bogat in nenavaden živalski in rastlinski svet, ki ga industrializacija doslej še ni spremenila, Taro navadno imenujejo »lepotica sveta« in »solza Evrope«, tako kanjon Tare kot celotno območje te reke sta še velik del neraziskana, tudi geološko, pa ju hočejo kljub temu potopiti, v zimskem obdobju je ozemlje Tare zatočišče za divjačino z alpskih območij Durmitorja, Ljubišnje, Sinjajevine in drugih gora, ker ob Tari ni visokega snega, regija Tare pa je z Vzhodnimi Dinaridi naposled zadnji modifikator klime do Karpatov.

Pa niti to še ni vse, zaradi česar ne bi smeli delati posegov s katastrofalnimi posledicami okoli te reke. Ozemlje okoli Tare je v sklopu narodnega parka Durmitor, je del svetovne naravne in kulturne dediščine pod okriljem UNESCO, je del svetovne biosfere, je ozemlje, za katerega ohranitev je potekala najmožnejša akcija pri nas in po svetu — in je na koncu koncev objektivno izredno lep predel narave.

Čeprav velja za to ozemlje vrsta zakonov in predpisov ter celo ustavna določila Jugoslavije in Bosne in Hercegovine ter

konvencija o varstvu svetovne naravne in kulturne dediščine, sta Bosna in Hercegovina ter Črna gora sklenili dogovor, ki je očitno močnejši od vseh teh zakonov in predpisov, ker pač tako hočejo energetiki in tisti, ki so sklenili ta dogovor. Slovenski planinci smo nekoč pred leti že zastavili svoj glas za ohranitev kanjona Tare. Čeprav so zdaj drugačni časi, ko kaže, kot da naj bi se vsak ubadal predvsem z lastnimi težavami in problemi, bi morali vendarle spet povzdigniti svoj glas in z vsemi sredstvi opozoriti svetovno javnost na najnovejšo grožnjo Tari. Preprečiti bi bilo treba Svetovni banki iz Washingtona, da bi financirala gradnjo hidroelektrarne Buk Bijela na Drini; če ne bo denarja, ne bo niti možnosti za škodo, ki bi v naravi nastala z nepremišljeno gradnjo. Prav tako bi se bilo treba postaviti po robu pustolovskim gradbeniškim načrtom, ki varstvu narave ne posebej nikakršne pozornosti.

PLANINCI SMO SPET NA POTEZI

Celotno območje kanjona Tare bi moralo dobiti enotno pravno in praktično varstvo, ob tej reki pa bi bilo treba spodbujati samo dejavnosti, ki ne bi podirale naravnega ravnovesja in uničevale okolja.

Kot piše v svojem pismu velik zagovornik Tare Cane Janičičević iz Pljevlje v Črni gori, je katastrofa za Taro to, kar ponujajo energetiki z gradnjo hidrocentrale Buk Bijela na Drini. To barbarsko in vandalsko potezo, pravi, je mogoče nad reko narediti samo enkrat, pa bo uničena za zmeraj, kajti popravnega izpita ne bo moglo biti. To bi pravzaprav morali vedeti vsi, ki hočejo grobo posegati v tamkajšnjo naravo: naj torej meč, ki so ga energetiki pripravili za naravo Tare, spravijo nazaj v nožnico zdrave pameti. Slovenski planinci pa naj bi se kljub političnim nesporazumom zadnjega časa zavzeli za Taro, kakršno je ustvarila narava.

JUBILEJ SINA PRVEGA PREDSEDNIKA SPD

DR. JANKO OROŽEN SLAVI 93 LET

LADISLAV CVETKO

Bližamo se 100. obletnici slovenske planinske organizacije (1893—1993), kar je znano večini slovenskih planincev. Menda pa jih med njimi prav malo ve, da živi med nami 93-letni sin prvega predsednika SPD profesorja Frana Orožna, doktor prava Janko Orožen.

Gospod J. Orožen prebiva s svojo življenjsko družico gospo Barbaro od leta 1969 tiho in umirjeno življenje v Kranju. V to mesto ob vznožju Karavank in Kamniških planin je prišel kot povratnik-emigrant iz Italije, kamor se je moral konec poletja leta 1945 umakniti pred prestajanjem kazni, ki mu jo je izreklo Vojaško sodišče v Ljubljani zaradi »sodelovanja v okupatorjem« (kar je bilo po njegovi izjavi čisto navadna farsa).

V teh letih njegovega odmaknjenega življenja v Kranju mu je postala najljubša gora samotni Stegovnik (1692 m), na katerem je bil zadnjič pred dvema letoma, do svojega 81. leta pa se je še celo smučal.

Sicer pa je bilo njegovo življenje pestro in bogato zlasti na planinskem področju. Že kot dijak je v Rajhenburgu (današnja Brestanica) ustanovil planinski krožek Planika, pod okriljem katerega so prirajali izlete v Zasavsko hribovje ter raziskovali tamkajšnje podzemске jame. Pozneje je bil v Ljubljani v gimnaziji med ustanovitelji prijateljskega kluba Bor, v okrilju katerega so izdali lasten časopis, va-

Dr. Janko Orožen

dili plezanje na Turncu pod Grmado in gojili alpinizem.

Ko je študiral v Innsbrucku, je bil član Tyroler-Alpenkluba, v času službovanja v Celju po prvi vojni pa je bil v odboru tamkajšnje podružnice SPD. Prav tako je bil po prihodu v Maribor leta 1924 aktiven odbornik SPD tudi v tem mestu, kjer je bil celo njegov podpredsednik pred izbruhom zadnje vojne leta 1941. V Mariboru je bil med ustanovitelji zimsko-športnega odseka SPD, kjer je vpeljal vsakoletni turni smuk prek Pohorja, imenovan Orožnov smuk prek Pohorja, ki je bil prvič izveden leta 1934; dr. Orožen je bil sam na njem 5-krat aktivni udeleženec. Bil je tudi smu-

čarski sodnik celo na tekmah nemškega kluba Rapid. V športu in alpinizmu je bil mednarodno usmerjen in je bil kot tak član Akademске sekcije D. u. Ö. Alpenvereina v Gradcu, v obdobju bivanja v emigraciji pa član sekcij C. A. I. v Torinu in Udinah (Vidmu).

V mlajših letih je bil aktiven tudi pri sokolskih društvih. S to organizacijo je bil ob ustanovitvi Jugoslavije leta 1919 na vsesokolskem zletu v Novem Sadu.

Dr. Janko Orožen pravi, da je bil vseskozi, že od mladih nog, humanistično usmerjen. Je navdušen občudovalec prirode, velik ljubitelj alpske flore in favne, njegov konjiček pa je zlasti gorska kartografija.

Že v 7. letu starosti se je na vrhu Lisce nad Rajhenburgom zaobljubil, da bo postal zvest hribom oziroma goram. Ta njegova zaobljuba ga je zatem v njegovem dolgem življenju res vodila po najvišjih vrhovih Evrope — na Mont Blanc, Breithorn, Ortler, Grossglockner, Grossvenediger ter na številne vrhove v Dolomitih,

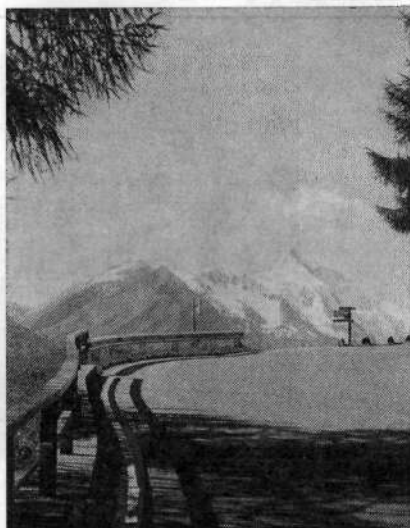
nikoli pa ni zanemarjal domačih vrhov vsepovsod po svoji domovini.

Spominja se med drugim, da je bilo najlepše turno smučanje od Kredarice do Vogla, ker je bila pred zadnjo vojno ta gorska smučka proga vzorno markirana in tudi kočje ob njej so bile odprte ter dobro oskrbovane.

V predvojnem Mariboru je bil dr. Orožen ugleden meščan ter kot humanist včlanjen v ekskluzivnem Rotary Clubu in bil celo njegov zakladnik, zaradi česar je imel takoj po okupaciji Maribora precej neprijetnosti z gestapom. Zato je že maja leta 1941 pobegnil v Ljubljano, kjer je nato preživel vsa štiri leta vojne ter nato, kot že rečeno, ponovno pred »osvoboditelji« prebežal čez Zahodne Julijske Alpe.

Doktor Janko Orožen dne 7. decembra letos slavi 93 let svojega bogatega planinskega in tudi sicer pestrega življenja, za kar mu vsi znanci in še več neznanih slovenskih planincev izražamo iskrene čestitke ter se mu zahvaljujemo za njegove zasluge v prid slovenskega planinstva.

Grossglockner — koncept '92

Cesta čez Grossglockner (najvišja gora Avstrije ima tudi staro ledinsko ime Veliki Klek; tisti, ki narobe prevajajo nazaj iz nemščine v Velikega Zvonarja, ne poznajo zgodovine in delajo silo obema jezikom) je po uradni statistiki druga najbolj obiskana turistična točka Avstrije; prvo mesto pripada cesarski palači Schönbrunn na Dunaju. Cesta je speljana po sledih starega rimskega prehoda čez Visoke Ture; vedno je pomenila strateško povezavo med Beneško republiko in Salzburgom. Po najvišji avstrijski gori ima samo

ime, sicer pa je speljana daleč stran in edino, kar jo povezuje z goro, so čudoviti razgledi nanjo. Več tisoč avtomobilov vsak dan v poletni sezoni pomeni vedno večjo obremenitev okolja, parkirišča ob cesti so vedno premajhna, ogromno parkirno hišo na Franz-Josef-Höhe morajo vsako leto nadzidati za eno nadstropje in podaljšati. Vozniki plačujejo cestnino (ki ni majhna), toda problemi prevelikega prometa postajajo komaj obvladljivi. Narodni park Visoke Ture je zaradi ceste prerezan na dva dela, to pa se ne sklada z normativi iz konvencije IUCN.

Letos je cestno upravo prevzelo pomlajeno vodstvo. Avstrijsko javnost so šokirali z novim konceptom. Čeprav ga je predlagala cestna uprava, je koncept voda na mlin prizadevanjem uprave narodnega parka.

Kaj načrtujejo? Leta 1991 bodo izvedli prvo fazo: promet bodo dovolili le avtomobilom s katalizatorji. Šok pripravljajo za leto 1992: popolno zaporo ceste za vsakršen javni promet; turiste bodo vozili le majhni lokalni avtobusi — nekaj sto jih bodo morali kupiti. Široko asfaltirana parkirišča ob cesti bodo re-naturirali v nekdanje travnike, parkirni kolos na vrhu pa preuredili v evropski informacijski center varovanja narave in okolja. Poleg prednosti za naravo in okolje ima koncept '92 zelo jasno in hladno finančno računico: doslej so pobirali cestnino, odslej bodo pobirali za avtobusne vozovnice. Več sto majhnih avtobusov bo prineslo tudi enako število delovnih mest za domačine.

Janez Bizjak

MALO ZA ŠALO IN PRAV TOLIKO ZARES

ETIKA ORGANIZIRANE NEMNOŽIČNOSTI

TOM VOJVODA

Spoštovani gospod urednik!

Dolgo nisem pisal; v tem času se je celo v Tvojem nazivu nekaj spremenilo in tudi druge smo zelo drugačni. Iz različnih prostorov nosijo slike in kipe; k sreči tega v gorah in postojankah ni bilo veliko in je dela manj. Skratka, živimo dinamično in po novem.

Pa ne pišem zato, ampak zaradi vprašanj, prebranih ob tekočem spremljanju novih neodvisnih listov, ki so taki postali v istem času. V njih je zelo veliko novega, naj-novejše pa je, da je treba vse bolj organizirati, zmanjšati organizirano množičnost v gorah in določiti nova etična načela za take podvige. Najnovejše je tudi, da se je treba planincem, verjetno tudi njihovim organizaciji, izjasniti o etičnosti organiziranega množičnega pohajanja v gore. Ideja je prišla iz Tolmina, kjer nankrat ugotavljajo, da organizirano in množično v gore ne kaže hoditi več, ker to ni etično.

RIBE IN GAMSI

Poleg tega v znani pravdi za reke in vode med ribiči, kajakaši, kanuisti, potapljači, podvodnimi orientacisti (še dobro, da ribe ne znajo pisati) spet slišimo, da so tudi planinci ekološko nevarni.

Po novem je treba biti organiziran in ne množičen. Torej organizirano nemnožičen. Če se prav spomnim: ni še zamrla ideja o vstopninah v odprt prostor Triglavskega narodnega parka, v neke gozdove in še kam. Tako se bojim, da se ne bo ponovila zgodovina z ograjami, zakupniki, čuvaji in prepovedmi. Vsekakor pa bolje pobiraš vstopnine, če je stvar organizirana in ne množična.

Bili so časi, ko smo v Kamniški Bistrici tisti, ki smo po štirih »stene podse dali«, dobro vedeli, da so nekatere lovske poti le za izbrance in so tam nekateri pooblaščen in tudi zaposleni, da ti zaprašijo s šibrovko, če nisi hodil po dovoljenem svetu. S selitvijo lovske politične moči na druga področja smo v zadnjih desetih letih planinci na silo in tudi zgrda osvojili še stare skrite poti: čez Zmavčarje, na Kotličce, skozi Gamsov skret, čez Šraj-peske in še kje. Brez markacij, kar tako, kot so to naredili kajakaši in ogrozili ribe in ribiče. Tako kot ribe tudi divjad v gorah ne zna pisati in ne povedati, kaj jim je bolj všeč, lovec ali planinec. Ribe tudi ne znajo povedati, kaj jim je bolj všeč — ali to, da jih dnevno tako rekoč stalno pretepajo z vesli

po hrbtih, česar mora biti po pisanju ribičev zelo veliko, ali to, da jih pri gobcu vlečejo iz vode, ponavadi dokončno. Nekaj vprašanj je skupnih in ideje so podobne: v obeh primerih je vse povezano z množičnostjo udeležencev obeh strani. Tisti, ki so množični, morajo pač motiti drugo množico.

Predlagajo torej organizirano, a nemnožično kajakaštvo, planinstvo in podobne nemnožične prostočasne aktivnosti. Sicer pa nekateri že dvajset let in več trdijo, kako bi bilo lepo, če bi vse organizirali in ljudje ne bi nič več počeli po svoje in brez ustrezne organizacije...

ORGANIZIRANJE NEORGANIZIRANIH

Prednosti organiziranja so za državo očitne, ne pa tudi za organizirane. Pri organiziranem pohodu v gore ponavadi krivce za nesrečo takoj poznamo in jih dokaj časa vlačimo po sodišču. Ne poznam pa primera, ko bi sodišča to počela z neorganiziranim ali privatnim izletom. Organiziranje se pač še ne splača, vsaj za organizatorja ne. Potebno je nemudoma prepovedati, kar se še splača, torej neorganizirano pohajanje v gore, kajakaštvo, gobarjenje, hojo po cesti, kolesarjenje in še kaj, sicer bodo vsi raje ostali neorganizirani. Še tisti, ki so bili pred časom močno organizirani na drugih manj rekreativnih področjih, sedaj za prejšnje, druge načine življenja trdijo, da so bili v to prisiljeni ali zapeljani; danes šteje to, kdaj si se izorganiziral.

Organiziran spust kajakašev je nekaj drugega kot neorganiziran. Organizirana ekspedicija k sreči ni bila nikoli kaznovana zaradi nesreče — Nepal in Peru sta pač daleč. Švica pa je že blizu in naša suverenost se očitno razteza do tam, če si šel tja organizirano. Seže tudi na Karavanke, na Koroško in še kam. Če si organiziran v PZS, se dogodi tudi to, da vse nesreče v gorah naši pridni gorski reševalci obesijo kar organiziranim planincem, saj tudi svojih statistik nesreč niso izdelali posebej za tiste, ki nosijo planinsko izkaznico in za nečlane.

Toliko o prednostih in slabostih organizacije.

Množična organiziranost pa ima še dodatne zgodovinske težave. Ne spomnim se, kdaj ne bi smel iti na Stol: samo takrat je bil moj podvig prepovedan, ko so organizirali pohod. To pa je pravzaprav podlaga za novo organizacijo: zmanjšati udeležbo, čeprav se trdi, da gre za množičnost. Ali pa se motim?

Očitno je, da je nekakšna povezava med etičnostjo pohoda v gore in množičnostjo. Tolminska skupščina ima namreč takšne kriterije tudi za višino gorskega sveta. Zbiranje na kongresih in mitingih strank, čeprav organizirano in množično, je še etično. Gasilska veselica tudi — samo previsoko naj ne bi bila.

POTREBUJEMO ETIČNE STRAŽE!

Z gorami, kajaki in še čem smo prišli do problema definicije in mere za množičnost. Pred leti je neka pametna glava v Mladini razmišljala o tem, kaj je množica, na primeru kupa žitnih zrn: koliko zrn določa to množico. Eno zrno seveda ne, dve tudi ne, tri so pri nas šele množina, ne pa še množica. (Slovenci imamo prednost: če bi vseeno veljalo, da je množina množica, bi imeli za razliko od drugih narodov v množici vedno enega več; mi imamo dvojino, kjer imajo oni že množino). Potrebno se je torej dogovoriti o tem, koliko zrn je kup, množica. Dogovorili so se za 30. Dodajanje tridesetega zrna torej določa kup, če ga odvezamo, pa kupa ni več.

Množica v organizaciji mora biti potemtakem na tak ali podoben način definirana s količino — in Tolminci seveda vedo, kako se taki stvari streže. Čez sto je zanje že množica. Klančnikov Gregor misli, da se začne množica, ko je napolnil ležišča na Kredarici. Avtobus, ki pelje v gore, je poln, če je v njem blizu 45 potnikov, poprečen osebni avto ima štiri seđe in je poln — in podobno.

Planinci so se že dogovorili: za srednje težaven organiziran potep v gorah je potreben en vodnik na 10 udeležencev. Torej bi bilo še etično 10 udeležencev; to naj bi bila enota in dovoljen obseg organizirane množičnosti. Lahko pa bi se dogodilo, da bi bilo na isti gori isti dan istočasno 10 žensk z vodnikom in 10 borcev, mogoče še 10 metalurgov in 10 Mengšanov in desetina zimskih pohodnikov na Stol, ki bi jih na vrh delegirali na isti dan. Važno bi bilo le, da jih ne bi bilo več kot 100 na isti dan na Triglavu.

Tak račun ne bo dober, dokler ne bomo obvladovali neorganiziranih udeležencev. Ko so bili na Triglavu na primer borci, so se namreč kar utopili v množici še neozaveščenih in neorganiziranih ljubiteljev vrha. Potrebujemo etično stražo, ta naj bi dovolila količino obiska na vrh Triglava! Prijava vsake desetine 30 dni prej bi bila primerna, predlagamo tudi koticacijo. Bilo bi etično, še vedno organizirano, ne pa množično. Država bi financirala kontrole in mitnice — skratka, red na gori in organizirana množičnost bi začela razpadati. Kriterije bi z odlokom določal minister za turizem. Če bomo imeli ministra za etiko, jih bo sopodpisoval.

ODLOKI O ETIČNIH PLASTNICAH

Ostalo bo slej ko prej neorganizirano pohajkovanje. Planinska organizacija bo seveda v težavah. Toliko osovraženo in ne-kaznovano neorganizirano pohajkovanje posameznikov, družin, klap in drugih neorganiziranih oblik bo moralo biti ali obdavčeno, če bo veljalo ekonomsko ali tržno ravnanje, ali pa prepovedano in nato dozirano v različici starih ureditev. Doziranje pomeni, da bo nekdo delil bone in bonitete, saj minister tega ne bo zmozel sam. Planinska organizacija bo torej prek društev organizirano prodajala bone. Pet bonov za Golovec bo zamenljivih za enega s Triglava ali kaj podobnega. Lahko bi bili tudi žetoni, kot v Ljubljani, kjer postajajo valuta tako za WC kot za avtobus, parkiranje in še kaj.

Zadeve sicer diše po nekkih starih ureditvah, a kaj hočemo. Saj ne bo veljalo samo za gore, povsod bosta red in družbena delitev dela. Kajakaši in ribiči bodo uredili svoje razmere na podoben način. O tem, kaj je etika, bodo odločali tekoče in praktično na receptni ravni in s takojšnjo opravilno veljavo. Treba bo morda razumeti, zakaj je drenjanje nekkih borcev na Triglavu etični problem in zakaj ni etični problem, če se na Uršlji gori sreča nekaj tisoč vernikov in planincev. Očitno gre za nadmorsko višino; ta naj določa, kaj je etično in kaj ni. Če je tako, bi lahko nekatere plastnice (črte, ki povezujejo iste nadmorske višine) določili za etično mejo glede organizirane in neorganizirane množičnosti.

Najbolje bo to urediti z občinskimi odloki. Ravenčani bi uredili svoje gore po svoje, Tolminci po svoje, za Triglav pa bi že bil primeren medobčinski sporazum. Najbolje ga bo sprejeti takrat, ko bodo vsaj približno vse tri občinske oblasti istega etičnega prepričanja. Če bi namreč Jeseničani popustili pri etičnih kriterijih, preostali občini pa postavili mejo na 2000 metrov, bi lahko Mojstrančani razširili cesto prek severnih pobočij do Kredarice. Ta dom je že tako in tako na koncu najdaljše ceste v državi: Triglavska cesta se sicer začne v Mojstrani, po 11 kilometrih vožnje do Aljaževega doma pa se v resnici šele prav začne: potem potrebuješ še štiri ure, da prideš do zadnje hiše na tej cesti, do Doma na Kredarici. Če ne bo sporazuma, bo imela Planika v radovljiški občini svoje kontrolorje, Dolič v tolminski občini pa svoje. Roko na srce, ne bo lahko; bolje se je dogovoriti o tem, da bo samo vrh nad etično plastnico.

REPUBLIŠKI DOGOVOR

Zaskrbelo me je in vesel sem hkrati, ko so prevzeli skrb za planinsko etiko prav v Tolminu. To je izjemno načelen, redki in drzen korak, če vemo, da gre za terito-

rialno največjo občino v Jugoslaviji, ki naj bi vseeno živela od teh čudovitih gora. Načelnost čez vse! Verjamemo, da bo podobna, ko bodo razpravljali o Kaninu, žičnicah in še čem etičnem.

Mogoče pa je ta načelnost praktične narave in povezana s tistim, kar sem napisal v uvodu. V tem primeru so namreč Tolminci letos gostili pri Krnskih jezerih čez 3000 organiziranih pohodnikov na dan planincev, precej več torej, kot je bilo borcev na Triglavu.

Mislím, da brez republiškega dogovora ne bo šlo. Bajе je upravni odbor planinske

organizacije oktobra že sprejel stališče o tem. Ali pa so planinci počeli vse organizirano množično za nazaj prav ali ne, bo treba šele oceniti. Prav bi bilo, da bi kakšen organ ocenil predloge in pobude, preden bomo, taki kot smo, iz svojih albumov, omar, s klobukov in iz spominskih knjig začeli izločati spomine na etično sporne organizirane množične pohode, ki smo se jih do sedaj udeležili.

Mogoče pa samo sanjam. Če ne sanjam in je vse to res, bi dodal še predlog amnestije za nazaj za vse organizatorje teh sumljivih početij.

Možnosti za klic v sili

O potrebi po planinskem radijskem omrežju za klic v sili (PROKS) smo v našem glasilu že pisali (PV 6/1989, stran 250). Širšo planinsko javnost smo seznanili z nekaterimi možnostmi, glede katerih že premišljajo strokovnjaki prenekatere planinske in gorskoreševalske organizacije. MKGRS (Mednarodna komisija za reševanje v gorah) se s tem problemom resneje in organizirano ukvarja od leta 1987 dalje in danes že lahko pokaže nekaj rezultatov.

Vodi jo slejkoprej želja, da bi čim bolj skrajšali čas, ki poteče od tedaj, ko se je pripetila gorska nesreča, pa dotlej, ko je o njej obveščena gorska reševalna služba. Drugo so govorice o snovanjih specializiranih podjetij, ki bi se v različnih državah rada lotila izdelave cenениh radijskih postaj za planince.

Slišati je že tudi o motnjah, ki jih gorskim reševalcem (in še komu) povzročajo uporabniki žepnih radijskih postaj širokega frekvenčnega obsega. S takimi postajami lahko brez tehničnih težav (vendar nezakonito in povsem neupravičeno) zasedejo tako rekoč vsak kanal v tem območju in s tem otežkočijo, večinoma pa tudi povsem onemogočijo delo zakonitim upravičencem (PTT, vojska, policija, reševalna služba, GRS, elektrogospodarstvo, meteorologija itd. itd.). MKGRS še pomni posledice načrtnega dela pri razvoju lavinskih žoln (naprave za iskanje zasutih v plazju, namenjene pretežno medsebojni pomoči), zaradi katerega smo dolga leta imeli resne težave z žolnami. Frekvence žoln enega tipa niso bile enake frekvenci drugih, zato se je pogosto dogajalo, da druga druge niso »slišale« in z njimi ni bilo mogoče najti zasutih.

Rezultat uvodnih priprav — h katerim so prispevali svoj delež izvedenci vseh članic MKGRS — so bila izhodišča njenega predloga, ki ga je letos, aprila 1990, dala v nadaljnjo strokovno obdelavo ministru za delo in socialne zadeve bavarske deželne vlade v Münchnu.

V teh izhodiščih je strokovna skupina MKGRS opozorila predvsem na:

1. Potrebo po enotnem sistemu za klic v sili, ki bo ustrezal tako potrebam reševalcev kot samim planincem.
2. Obstoječe rešitve, sisteme v razvoju in teoretične raziskave v zvezi z izvedbo takih sistemov.
3. Velik pomen pri izbiri najustreznejše frekvence za klic v sili.

Skupina se ni izognila finančnim vidikom projekta in je prav na tej osnovi predložila tole priporočilo:

»Upoštevač tehníčne zahteve v zvezi s PROKS, možnosti in predpise PTT in drugih organov za zveze kakor tudi današnje tehnično znanje ima prednost frekvenčni pas v območju 0,7 metra. Dandanes je v rokah planincev vse več ilegalnih radijskih postaj, zaradi česar so ponekod morali že ukrepati. Vse to govori v prid čim hitrejši uvedbi enotnega PROKS.«

Izvedenci MKGRS so prejeli precej pobud iz dežel članic in zato predlagajo nacionalnim upravam PTT ter Evropski skupnosti za pošto in telekomunikacije (CEPT), da za potrebe PROKS rezervirajo frekvenco 434.475 (GRS je to soglasje Zvezne uprave za promet in zveze pridobila že leta 1988). Strokovnjaki za reševanje in strokovnjaki za vprašanja zvez MKGRS tudi menijo, da bi bil sistem SOS pager, ki je že na voljo kot prototip, v ta namen prav uporabna rešitev. Res obstaja sicer še možnost, da to ni dokončna rešitev, pa vendar je MKGRS prepričana, da se moramo zavzeti za enotno mednarodno planinsko frekvenco 434.475 MHz in za sistem, ki bi bil podoben že omenjenemu sistemu SOS pager.

Da bi to uresničili čimprej, vsepovsod in ne glede na državne meje, naj si prizadevajo politični dejavniki, planinska društva in združenja, gorska reševalna služba in drugi prizadeti. V tem smislu naj se izkaže tudi industrija s tem, da razvije cene naprave, ki bodo omogočile, da bo prepotrebni PROKS že kmalu na voljo.

(Po članku dr. M. Burtšcherja »Notrufsysteme für Bergsteiger« v Bulletin IKAR Nr. 7, junij 1990, priredil Pavle Šegula)

ROJSTVO PLANINSKIH VIŽ

Kadar sonce zahaja za gorami in rdečkasto zažare večna snežišča, stopi planšar skozi vrata svoje kočice, si nastavi pomit lij za mleko na usta ter zapoje večerno pesem. Njegov glas zaplava po gorskih pobočjih in pašnikih, pesmi pa sledi kravji rej, ki ga zaigra na rog. S to vižo kliče živino domov.

Kravji rej je zategla, žalobno zvoneča viža, zaporedje zvokov, ki ne vplivajo čarodejno samo na živino, ampak tudi na ljudi, ki jim seže do srca. Gorske vesine vračajo odmeve in kmalu je ves svet poln hrepeneče glasbe.

Prisluhnimo pripovedki o tem, kako je nastala planšarska viža in kako je prišlo do tega, da jo je planšar prvič zatrobil na rog!

Pred davnim časom je na visokih planinah nad dolinami Berner Oberlanda živel pastir, ki mu je bilo ime Res. Pazil je na krave, ki so se pasle na planini. Spomladi jih je bil prignat gor. In pod večer jih je pomolzel ter iz snežno belega mleka naredil maslo in sir. Čisto sam je živel z živino tam zgoraj. Ko je bilo dnevno delo opravljeno, je stopil k smreki nedaleč od kočice ter svojemu dekletu, ki je bilo doma nižje spodaj na pobočju, blizu jezera, zapel večerno pesem.

Nekega večera je Res spet stal pred svojo kočico. Gledal je, kako ščip vzhaja izza gorá, čutil, kako lahna nočna sapa boža pašnike, polastila se ga je čudna otožnost in zaželel si je oditi domov. Stopil je v izbo, popil v tesnem hladnem prostoru, kjer je hranil mleko, latvico mleka in se nato po lestvi povzpela na podstrešje, kjer je imel na sladko dišečem senu ležišče. Kljub otožnosti je kmalu zaspal.

Sredi noči se je nenadoma zbudil. Zdelo se mu je, kakor da je nekdo odpahnil vrata kočice, in zaznal je hladen prepih. Potem je razločno zaslišal korake spodaj in ropot in žvenketanje, kakor da si nekdo daje opraviti z njegovo posodo za mleko. Počasi se je vzdignil z ležišča, se sklonil nad odprtino in v svojo grozo uzrl troje čudnih mož, ki so vlekli velik bakren kotel k ognjišču, kjer je že gorel ogenj. Ravno jih je hotel jezno nahruliti, kaj počenjajo sredi noči v njegovi koči, ko je videl, kako je eden izmed njih vzdignil sto dvajset funtov težak sirovnik, kakor da je peresce. Spoprijeti se s takšnim, je dejal sam pri sebi, bi bilo neumno, in se je pritajil kakor miš.

Osuplo je gledal, kaj počenjajo možje tam dol. Največji med njimi je imel ognjeno rdeč obraz, na katerem so izstopale nabrekli žile kakor vrvi, in kuštravo brado. Na zapetju je imel usnjene jerme-

ne, na sredincu levice pa velikanski železen boksar. Drugi možakar je bil blede mladenič z zlatimi kodri, ki so mu padali na ramena. Iz mlečne shrambe v kleti je nosil plitve lesene skodele in zlival mleko v sirovnik, ne da bi pri tem zlil kapljico.

Tretji je s prekrizanimi nogami sedel na kamnu zraven ognjišča. Na sebi je imel tesno prilagajočo se travnato zeleno lovsko obleko. Skoraj brez glasu je lomil veje ter jih polagal na ogenj, nato pa pihal vanj, da se je razgorel. Čez nekaj časa je vzel iz žepa majhno stekleničko ter zlil zeleno tekočino v mleko, ki je takoj nato zakipelo. Potem je spet sedel na kamen zraven ognjišča, prekrizal noge in z žarečimi, globoko vsajenimi očmi spremljal sleherni gib onih dveh.

Hrust je s težkimi koraki stopil iz kočice, izruval mlado smreko s koreninami vred, odlomil veje in začel nato z deblo mešati mleko.

Bledi mladenič je vzel lepo zaokrožen rog in stopil k vratom, ki so se sama od sebe odprla. Mlačni nočni zrak in blede modrikasta mesečina sta prodrla v stan. In potem je Res zaslišal od zunaj čudovit napev, ki se je razlegal v majsko noč. Bil je slajši od sleherne glasbe, ki jo je bil kdaj slišal. Bila je strastna pesem, v njej je bilo nekaj vabljivega, tako da se ji ni bilo moč ustavljati. In nato se je Resu posvetilo, da godec z njo kliče čredo. Nizko klenkanje težkih kravjih zvoncev in cingljanje srebrnih kraguljcev se je vpletalo v napev, ki ga je igral zlatolasi mladenič. Napev je plaval nad pokrajino, oblit z mehko mesečino, in napolnjeval ves prostor med nebom in zemljo. Pečevje je vračalo glasbo in odmev se je spet prepletal z mladeničevo pesmijo. Res je imel na svojem senenem ležišču občutek, da mu bo od strastnega koprnenja počilo srce.

Ko se je blede plavalasi mladenič vrnil v kočico, sta druga dva že opravila svoje delo. Hrust je prinesel tri lesene skodele in odliil sirotko. Toda glej si ga no! Sirotka v prvi skodeli je bila krvavo rdeča, sirotka v drugi skodeli je bila travnato zelena, v tretji skodeli pa snežno bela. Nenadoma je klenkanje kravjih zvoncev zunaj na travniku utihnilo. V koči je zavlada tihota. In zatem je rdečelični plečati hrust zaklical navzgor k Resu: »Pridi dol, mali mož! Svoje darilo si boš moral sam izbrati.«

Res je bilo tako strah, da se je komaj premikal. Imel je svinčene ude, toda nazadnje se je le skopal na noge in zlezal po lestvi navzdol. Trije možje so ga odpeljali k trem skodelam.

»Pij iz ene od teh treh skodeli« je dejal hrust in pri tem so mu v soju ognja igrala mišice na roki. »Rdeča je moje darilo. Če jo izbereš, boš postal silak, močan kakor velikan. Zmerom boš premagal svoje sovražnike. Pa ne samo to: podarim ti še sto krav in sto rdeče rjavih volov. Že jutri se bodo pasli tod. In kadar se boste pomerili v moči, boš svoje nasprotnike položil na hrbet. Le pomisli, kaj vse ti ponujam, mladi mož!«

Nato je z mehkim glasom spregovoril zeleno oblečeni lovec: »Bolje boš izbral, če boš popil malo zelene sirotke. S tem ti bom podaril spretnost in prebrisanost pa še suho zlato. Kar poslušaj, kako lepo zvenči!« In pri teh besedah je lovec stresel na tla izbe pravo točo svetlih zlatnikov. »Vsi prijatelji ti bodo nevoščljivi in najbolj čedna dekleta v dolini bodo silila za teboj, ko boš tako neznansko bogat.«

»Moje darilo,« je dejal zali mladenič, »pa je beli napitek. Če ga boš popil, boš lahko že jutri prepeval, jodlal in godel na rog tako, kakor si pravkar slišal igrati mene. In povrh ti bom še podaril svoj alpski rog.«

»Potem ne maram ne moči ne bogastva, temveč bom izbral tvoje darilo!« je glasno dejal Res. In je oberoč pograbil tretjo skodelo ter na dušek izpil njeno vsebino. Pri tem je čutil, da ne pije kisle sirotke, marveč čisto, sveže, sladko planinsko mleko.

Komaj je odmaknil skodelo od ust, ko se je skozi noč zopet razleglo zvonkljanje kravjih in kozjih zvoncev. »Pametno si izbral,« ga je pohvalil čedni mladenič in prijazno pokimal planšarju. »Ko bi bil izbral katero izmed drugih dveh skodel, bi bilo po tebi. Svoje darilo pa bi drugim planšarjem lahko vnovič ponudil šele čez trikrat tristo let!«

Segel je po rogu. Komaj so se njegovi prsti dotaknili mehkega lesa, so se tri prikazni razblinile v nič in planšar je začutil, kako ga je neka sila vzdignila in položila na seneno ležišče. Takoj je zaspal in se ni ovedel, dokler ga ni zbudilo sonce. V začetku je menil, da se mu je vse, kar je doživel ponoči, najbrž samo sanjalo. Vendar so njegove roke še zmerom oklepale alpski rog. Odšel je pred kočjo in začel igrati. Iz roga je izvabljal čudovite napeve, skraja potihoma, nato pa čedalje glasneje in glasneje. In potem je Res zavriskal od veselja, zapel in zajodlal. In njegova pesem je zvenela tako lepo in zapeljivo kakor pesem bledega mladeniča. Vsi pastirji daleč naokrog so zavzeto poslušali prelepo jutranjo pesem in se spraševali, kdo neki poje tako lepo. Napev pa se je širil in širil, dokler ni napolnil vseh dolin in src vseh gorjanov. Tako se je tistega jutra rodila planšarska pesem.

(Izvirni naslov: *Wie der Kuhreigen began*. Iz zbirke *Schweizer Sagen*, ki jo je izdal Arnold Büchli. — Prevedel F. V.)

Ogrožene Alpe

Od 20. do 22. aprila je bil v Salzburgu simpozij »Alpe v stiski«, na katerem so izoblikovali stališča planinskih društev (ÖAV, DAV, AVS) in začrtali smernice za prihodnost. Posvetovanje je potekalo v petih delovnih skupinah, ki so se ukvarjale z najbolj perečimi vprašanji, ob koncu pa so le-ta pretresli še enkrat za okroglo mizo. Kratak povzetek problemov:

- Varstva narave in varstva okolja ni moč ločevati od drugih društvenih dejavnosti, temveč jih je treba tesno povezati.
- Alpenverein je bil eden izmed pobudnikov turizma v Alpah in si mora krepko prizadevati, da bi preprečili škodljive posledice razvoja ali jih odpravili.
- Stike z avtohtonim prebivalstvom je treba zopet okrepiti; to je naloga sekcij, ki tod delujejo.
- Načrtovani narodni parki odpirajo možnost, da se v nedotaknjeni pokrajini razvijejo modeli za bodoče gospodarstvo v gorski pokrajini; AV jih mora goreče podpirati.
- Varstva narave ne smemo občutiti kot kratenje svobode v gorah; to je v mnogih primerih le zloraba varstva narave v druge namene.
- Gorniški šport je treba gojiti z uvidevnostjo, ne pa ostro odklanjati nekatere športne panoge.
- Planinske postojanke AV morajo spet streči prvotnemu namenu: planinci morajo v njih najti varno zavetje; zato se morajo prilagoditi potrebam in odreči odvečnemu udobju.
- Pri markiranju poti ni nikakor potrebno pretiravati.
- V planinskih postojankah je treba preprečiti uporabo vseh snovi, ki so ekološko problematične; isto velja glede embalaže za enkratno uporabo.
- Ustvariti je treba prosta, zavarovana in mirna območja; v poštev prihaja nakup ali najem ustreznih površin.
- Podpirati je treba »mehki turizem«, pri čemer je treba razvijati predvsem krajevni javni promet.
- Okrepiti je treba pretakanje informacij na področju problematike varstva narave in varstva okolja, in sicer od sekcij k vodilnim strukturam AV in narobe.
- Področje varstva narave in varstva okolja je treba finančno in strokovno okrepiti in predvsem decentralizirati težišča (prestaviti v posamezne dežele).
- Brezpogojno je treba okrepiti javno delovanje AV na področju varstva narave in varstva okolja in seznaniti javnost z dosežki AV na teh dveh področjih.

(AV-Info)

VANDRANJE PO ČIČARIJI IN PO IPP

DARIO CORTESE

Sedaj, ko je hladno in ko je zima na vratih, si lahko privoščimo kakšno pot, ki je poleti bolj vroča. Steze od Slavnika do Učke na primer že niso pretirano obiskane, še najmanj pa je na njih Slovencev: kot da smo prezadovoljni s temi tremi skupinami gorá, ki nam pred nosom štrlijo v nebo. Včasih pa ni odveč stopiti iz svojih okvirov — takih ali drugačnih — in obresti kakšno manj znano (in nič manj zanimivo) pot, ki sva jo z Alešem sicer premerila spomladi.

20 UR TRANSVERZALNE HOJE

Čeprav je Čičarija del Istre — in da so hribi tam? —, točneje, njen severni del, ponuja nekaj odličnih možnosti za hribolazenje. Pot od Slavnika do Učke zna biti prav prijetna, če le ni prevročje. Greben Žbevnice se namreč kaj prerad nastavlja močnemu soncu, ki še takemu navdušencu za hojo spravi to muho iz glave, njega pa v senco (če jo po naključju kje najde).

Vseeno pa lahko začnete takole: iz Prešnice greste po prijetni in vsakomur znani poti najprej na Slavnik. Z Alešem, ki je že nekaj časa naznanjal, da že dolgo ni hodil po hribih in je spodbujal vsako idejo o počitku, sva po nevihti med lepim pomladanskim cvetjem počela prav to. Mimo rožnatih navadnih potonik in modrega tržaškega svišča sva šla prek vrha kar direktno skozi hrastov in jesenov gozd

navzdol v Podgorje. Ilirska perunika se je že vsa modra skrivala v zeleni travi.

Iz Podgorja gre Istrska planinska pot (IPP), ki sva se ji odločila slediti, na Kojnik (802 m). IPP, ki poteka od Slavnika do Učke, sicer lahko razdelite v več etap, hoja pa traja skupaj 20 ur.

Ker je edina možnost prenočevanja v koči (pravzaprav v planinsko zavetišče preurejen del stanovanjske hiše) šele v Račji vasi, se spleča s seboj vzeti šotor ali vsaj spalno vrečo. Midva sva svojo najlonsko podrtijo postavila na enem izmed čudovitih travnikov pod Kojnikom. Travnike med seboj omejujejo pasovi dreves in ustvarjajo zares prostorne spalnice.

Naslednji dan je bilo bujenje kljub Aleševim opozorilom, da se pred osmo ne bo premaknil iz spalne vreče, zgodnejše. Ravno prav, da kakšna izmed travniških cvetlic zaželi dobro jutro ob sončnem vzhodu: nedaleč stran od najinega šotora, ki je zaradi nočnega vetra komajda še stal v njemu dostojni obliki, se vidijo rumeni cvetovi Tommassinijeve kozje brade. Tudi jacquinijec ranjak razveseli submediteranskega rastja nevajeno oko: za razliko od rumenih cvetov navadnega ranjaka ima ta vrsta rožnato nadahnjene cvetove.

Saj bi se kar sprehajal med cvetočim rastjem, ampak Aleš je začel nekaj godrnjati in treba je bilo izkoristiti priložnost in nadaljevati pot.

UBIRANJE TRAVNATIH POTI

Šotor rešiva muk in se v niti ne tako zgodnjem jutru začneva ozirati proti Kojniku. Slaba ura hoje naju mimo črnih

Račja vas se predstavi

Pogled s Kojnika na Slavnik

borov pripelje na lepo razgleden kucelj. Podgorje je stisnjeno pod široka pobočja Slavnika, malo stran se vzpetine spuščajo proti morju, pred nama pa se kaže dolg travnat greben proti Žbevnici (1014 m). Tukaj se posloviva od zadnjih dreves in začneva ubirati pot med travo gor in dol po valovitem pobočju z lepimi razgledi na bližnji Slavnik in bolj oddaljen Brajkov vrh in Učko. Ilirski peruniki, potonikam in narcisam se zdaj pridruži še navadni zlati koren, ki ga ni težko opaziti, kako se z dolgim svečastim belim socvetjem dviguje nad travnato okolico. Porajajoče se zelenilo trave pa spet popestri navadna jagodasta hrušica s socvetji modre barve.

Vroče je pa res kar precej, čeprav je šele sredina maja. Na vrhu Žbevnice bolj kot malica tekne misel o spustu proti vasi Trstenik. Ponuja se zares lep razgled na vzpetine Čičarije; nisem si mislil, da je pokrajina tukaj tako hribovita in razgibana. Mimo velikih modrih cvetov vrste lana in po kratkem postanku v hladni senci predora nekdanjega zbiralnika za vodo presekava cesto, ki pelje iz Buzeta v Dane in Vodice.

V Trstenik prideva z mislimi na potoke hladne vode. Vendar vas deluje precej zapuščeno (kasneje izveva, da v njej živi le še 11 družin starejših ljudi) in zato z mešanimi občutki o uspehu najinega dejanja potrka na vrata prve hiše, ki pride mimo. Odpre nama dobrodušen starček, ki mu zobje že nekaj časa niso več delali problemov, in do vrha napolni obe čutari. Tadva gotovo nista čisto pri sebi, ko prenašata tole na ramah, si je gotovo mislil, ko sva mu povedala, da greva na Brajkov vrh. »A ča ćete tamo? Tamo su medvjedi!« se v dvomih zasmeji v odgovor.

Saj sploh nisva hotela biti nesramna, zato sva potem le med sabo razpredala, da je verjetno minilo že precej časa, odkar je bil starec nazadnje na vrhu. Sve-toval nama je še, naj si natočiva živo vodo: izvir je le malo stran od vasi ob cesti proti Rašporju in Račji vasi.

MIRNA RAČJA VAS

Prvi kolovoz, ki pod vasjo zavije na levo, naju pripelje do zidanega izvira s streho in dolgim betonskim koritom. Za zaokrožitev prijetne slike je poleg izvira še majhno jezerce. Čudovito! Pijeva hladno vodo in se ozirava nazaj proti pobočjem Žbevnice. IPP tukaj zavije na Gomilo (1000 m) nad Trstenikom in se vrne nazaj dol v vas Rašpor. »Drugič!« rečeva in greva po asfaltni cesti, ki ji ni treba prenašati veliko avtomobilov, mimo vasi Rašpor v Račjo vas (692 m). Naselje je zares račje: na začetku vasi naju pozdravi velik ribnik in tiha idilika tega majhnega naselja v Čičariji. Takoj na začetku vasi je majhna gostilna in planinsko zavetišče, ki ga upravlja Stjepan Živkovič. Tukaj lahko kupite hladno pivo, kakšno 'baso' in podobne osnovnosti (ki se jih nisva branila).

Račja vas je izredno mirna: lastnik te obpotne gostilne pove, da v njej živijo večinoma le še starejši, od poljedelskih rekvizitov pa so v vsej vasi le štirje traktorji, en konj in tri krave. Sredi vasi je tudi vodnjak: nekateri še danes nosijo vodo domov v brentah. Na poročilo, da nama je starec v Trsteniku povedal o medvedih na Brajkovem vrhu, dobiva pomirjevalen odgovor, da je kaj takega nemogoče in da so gori le volkovi...

IPP je zanimiva tudi zaradi spreminjanja drevesnega rastišča. Pod Žbevnico se je

spet pojavil hrast, nad Račjo vasjo pa ponovno črni bor in še višje ob poti na Orljak (1106 m) prva bukev. Kontrast primorskega občutka v nižini in tistega bolj hribovskega višje je prav prijeten.

Skozí gost, zelen in tih bukov gozd vodi pot na vrh Orljaka. Tam iz tal prvič pomoli več skal, medtem ko se z vrha spuščam proti makadamski cesti, ki pelje iz Račje vasi proti Veprincu. Nekaj časa jo obiram, da dohitim Aleša, ki je že razložil nahrbtnik pri odcepu proti Brajkovemu vrhu. Po kratkem vztrajanju »Čakaj, čakaj, ne tako hitro, saj sem šele pol ure tukaj« ga le prepričam, da greva dalje.

Skozí šiirne bukove gozdove, ki se jih je lepo videlo že z Orljaka, in precej sitno malinovje pripelje krajsi vzpon pod Brajkov vrh. Tukaj je na novo zgrajena koča (»Na Koritih«), ki je odprta le ob vikendih. Pod stenami Brajkovega vrha pa je prepotraben izvir, ki hladno žubori v korita, ki so temu predelu dala ime. Ko namakam noge v mrzli vodi in polnim čutare, se ob lepem razgledu na Učko počutim prav zadovoljno.

ORIENTACIJSKO TEKMOVANJE

Skaloplezna bližnjica vodi na Brajkov vrh kar prek skal nad koriti, vrh pa je izgubljen nekje med gosto zaraščenim brinjem.

Ponoči je šotor delal družbo Koči na koritih, naslednji dan pa greva z mislimi in pogledi na Učko dalje. Tistega prijetnega večernega in jutranjega posedanja v hribovskem miru ob kuhanju čaja pa itak ni treba posebej omenjati.

Zdaj IPP izkorišča stare gozdne poti. V bukovem gozdu presenetijo majhni rožnati otočki brezstebelnega ušivca, pot pa gre mimo kamnite Bončičeve hiše proti Planiku (1273 m). Tukaj je dobro ubrati desno označeno pot (to je iti po cesti naprej) in ne levo. O tem sva se koristno prepričala, ko sva lomastila sem in tja, se s kompasom in karto v rokah šla orientacijsko tekmovanje in končno tik pred nevihto pristala pod mogočno bukvičo med Planikom in sosednjim vrhom brez imena. Pravzaprav je šele vzpon na zadnjega razkril pravi položaj in hkrati ponudil tudi veličasten pogled na sivino bližajoče se nevihte, ki se je plazila izza Planika.

Po štiriurnem vedrenju v šotoru je nekaj sončnih žarkov le okrepilo vero v izboljšanje vremena. Še kratek vzpon na Planik, kjer se z vrha ponuja lep razgled na Učko na eni strani (jug), Reški zaliv in otoke levo (jugovzhodno) od Učke in Risnjak, Snježnik in ostale vzpetine zahodnega Gorskega kotarja na severozahodu. Še Snežnik se vidi v daljavi, pod Planikom pa se razprostirajo gosti bukovi gozdovi Čičarije. Na jugozahodu se po-

krajina prek živahnih vzpetin zniža v bolj zravnano Istro.

Ker se je dež zavlekel v popoldan, tudi z Učko ta dan ni bilo nič. Sicer pa je od Planika do Poklona še dve uri hoje, od tam pa na Učko pripelje še poldruga ura pešačenja. Kot že dostikrat »pa drugič« sva ubrala nenačrtovano pot proti vasi Brest, zašla, jo spet našla in se, obirajoča vse dežne kaplje po številnih ovinkih v grmovju in hostah, malo mokra znašla v Lupoglavu.

Vlak proti Divači je odpeljal s postaje ravno takrat, ko sva pomolila nos vanjo. Ampak saj je vseeno! Saj pride naslednji!

Priporočljiva literatura o Čičariji:

Poljak Ž. 1986. Planine Hrvatske. Zagreb, Planinarski savez Hrvatske, s. 327—339.

Poljak, Ž. 1967. Učka i istarske planine. Zagreb, Planinarski savez Hrvatske.

Sakoman, J. 1988. Istarski planinarski put. Vodničnik poti. PD Željezničar, Zagreb, Trnjanska cesta 5/B.

Lukšić, D. 1989. Nova planinarska kuća na Čičariji. Naše planine 41 (1989) 9—10, s. 219—221.

BELEŽKA

NA ROB ALPINISTIČNEMU DEJANJU

GRINGO

BOJAN POČKAR

Ja, pa je res skrajni čas, da nama uspel Vreme je lepo, napoved tudi, počutiva se dobro in mirna sva. Torej?

Pa vseeno ni vse tako. V sedmih urah, kolikor sva potrebovala do pod vstopa v steno, se je vreme vztrajno kvarilo in ko sva na zatonu dneva ravno napravljena za plezanje, začne snežiti in v naslednje pol ure se razdivja prava snežna nevihta.

Pravzaprav sva se odločila že spodaj: splezala bova, pa naj se zgodi karkoli! Dovolj sva se že ukvarjala s to steno, načrtovala, bila tukaj pred dvema mesecema in obrnila zaradi nemogočih razmer; in sedaj sva zopet tu in sedaj ni sile, ki bi naju ustavila. Kaj res ne? O tem ne govoriva, samo del dvoma je v naju obeh in v podzavesti se bojiva, da se bo vreme zares pokvarilo. Toda ko bova to ugotovila, bova že visoko — in kaj potem!

Plezava hitro, nenevezana, po najstrmejših odstavkih ledu celo divje; ko si polno zaposlen, ne utegneš razmišljati. In če

ne razmišljaš, tudi dvomiti ne moreš, in ker ne dvomiš, daš lahko vse od sebe. In potem neha grmeti in še malo potem se začne jasni in kmalu tudi ugledava prve zvezde — pod sabo pa imava že skoraj pol stene. Dobro je bilo, da prej nisva preveč razmišljala!

Temno je kot v rogu, ledni ozebnički pa ozki in prekinjeni, led tenek. Odločiva se, da bova malo počakala. Že po pol ure sedenja na majhni polički me začne zebsti in razmišljati začnem približno takole: »Sobota je, kmalu bo polnoč in namesto da bi tonil v lepe sanje v njenem objemu, zmrzujem na tej polički; ali je to res tisto, kar si želim?«

Vedno je tako: doma, ko ti je toplo in prijetno, je lahko razmišljati o dejanjih, o pustolovščinah. Ko si pa v akciji in ti ne gre najbolje in če imaš trenutek časa, da pomisliš o tem, potem si največkrat želiš, da bi bil v tistem trenutku kje drugje. In hkrati veš, da je to le slab trenutek, kajti izbira je tvoja in če sedaj ne bi bil tu, ne bi bil srečen; ne zdaj in tudi pozneje ne.

Zato z Vanjo niti za trenutek ne premissljujeva, ko izza obzorja posveti polovica lune točno v najino steno. Takoj sva spet v ledu in sedaj ni več časa za razmišljanje, kajti za plezanje po ozkih ledenih žlebovih in po požlejenih skalah je potrebna popolna koncentracija.

Ura še ni devet zjutraj, ko sva na vrhu. Krasen dan, modrina, sneg in sonce in v srcu občutek storjenega dejanja; redkokdaj so stvari tako popolne.

Popoldne sva že v dolini, v vasi Alagna. Avto imava v Macugnagi, v sosednji dolini, kjer sva začela, in od tam naju loči ali 150 kilometrov vožnje z avtobusi in vlaki ali pa osem ur pešačenja čez prelaz. Odločiva se za slednje.

Se vam je že kdaj bledejo zaradi lakote, sonca ali napora? So se vam že prikazovali sendviči, pečen krompir pa juha? Ste se že kdaj usedli, pa niste mogli več vstati? Tretji dan naporov brez hrane in spanja je menda to normalno. Utrujena, shujšana, neprespana in neznansko lačna sva se zapletala pod težo nahrbtnikov in poskušala dajati dostojanstven videz, če sva srečala ljudi, ki so imeli nasprotno smer hoje.

Avtocesta, vožnja proti domu, glasba in občutek sitosti...

Gringo, are you satisfied? Ali si zadovoljen, tujec?

Bojan Počkar in Vanja Furlan sta 14. in 15. julija 1990 v vzhodni steni Monte Rose (Punta Gnifetti — 4559 m) preplezala novo, prvenstveno smer v levem, najstrmejšem delu stene. Smer poteka po sistemu ozkih ozebničkov in ledišč. Smer sta imenovala Gringo, ocena je VI—, 60—80, dolga je 1400 metrov, efektivno sta plezala 12 ur.

Priložnostna poštna znamka ob uspehu Toma Česna

Na predlog Planinske zveze Slovenije in Sestavljenega PTT podjetja Slovenije je Skupnost jugoslovanskih PTT vključila v program priložnostnih poštних znamk, ki bodo izšle v prihodnjem letu, tudi znamko v počastitev svetovno odmevnega uspeha našega alpinista Toma Česna, ki je letos spomladi sam v alpskem slogu preplezal 3000 metrov visoko, dotlej še nepreplezano južno steno 8516 metrov visokega Lotseja v Himalaji.

Zelo redko najdejo uspehi vrhunskih športnikov prostor na poštних znamkah, tako pri nas, kot v tujini. Zato bo imela jugoslovanska poštna znamka velik odmev po svetu; veliko je filatelistov, ki zbirajo znamke z določeno tematiko; zlasti med mlajšimi prevladujejo zbiralci »športnih« znamk. O znamki bodo poročali domači in tuji časopisi, svoj prostor bo našla v katalogih poštних znamk doma in po svetu. O njej bodo razpravljali na strokovnih filatelističnih sestankih. Skupnost jugoslovanskih PTT bo razposlala propagandno gradivo in obvezno količino znamk Svetovni poštni zvezi in vsem poštним upravam — svojim članicam. Vrhunsko alpinistično dejanje Toma Česna, ki ga je možno enačiti s svetovnim rekordom ali z zmago na olimpijskih igrah, bo s poštno znamko obšlo ves svet; prišlo bo tudi v dežele, ki o alpinizmu ne vedo veliko. Priložnostna poštna znamka bo izšla 24. aprila 1991 v 150 000 izvodih; vrednost bo 6,50 dinarja, kar je poštšina za pismo za tujino. Hkrati bo izdan tudi filatelistični ovitek »prvega dne«.

Planinsko zvezo Slovenije je že obiskal akademski slikar mr. Dimitrije Čudov iz Beograda, ki je zadolžena za izdajanje poštних znamk. S predstavniki PZS in Tomom Česnom se je pogovoril o oblikovanju znamke, ki naj čimbolj natančno prikaže največje dejanje sodobnega svetovnega alpinizma.

Jože Dobnik

Najmlajši na Everestu

17-letni Bertrand Roche iz Grenobla je prve dni letošnjega oktobra priplezal na vrh 8848 metrov visokega Mount Everest. Tako je postal najmlajši alpinist, ki je stopil na najvišjo točko našega planeta. Sicer pa je bilo od leta 1957, ko sta prva dva moža stopila na vrh Everest, na tej gori že več kot 300 gornikov.

Z NAHRBTNIKOM ČEZ VELEBIT

MEDVEDI, KAČE IN DRUGE AVANTURE

MILENA PEČE

Želja videti in doživeti Velebit je bila v meni že nekaj časa. Govorili so, da je poln še neodkrite lepote in divjine, celo nevarnosti, kar je bil zame še večji izziv, ko sem se začela oskrbovati z literaturo in zemljevidi.

Na pot sem se odpravila sama. Sprva je bila to moja tiha želja, kasneje pa se je izkazalo, da druge možnosti nimam. Na zaskrbljena vprašanja ljudi, ki sem jih srečevala na svojih samotnih pohodih, sem se vedno trudila poiskati zadovoljiv odgovor. Vse dotlej, dokler se nisem zavedala svojih potreb po varnosti in zaščiti, strah pred samoto in nevarnostjo pa je tako postal moj tihi zaveznik.

ČAS ZRELIH MALIN

Devet dni sem bila na poti. Začela sem na Ravni gori nad Delnicami, od koder je naše planinsko društvo dobilo prisrčno vabilo na obisk ravnogorske transverzale. Od tam sem se spustila na Kapelsko planinsko pot, saj je gora Bjelolasica s svojimi 1533 metri višine najvišji ter najbolj obiskan vrh tega območja in obenem zaključna kontrolna točka ene ter začetna druge planinske poti. Velebit je le nadaljevanje te povezave brez prekinitve.

Dnevno sem hodila po deset ur in več, dokler nisem vsak dan prišla do svojega cilja. Večinoma so bile to neoskrbovane koče, ki pa so bile varne in zadovoljivo opremljene z najnujnejšim.

Glavni problem na poti je bil pretežak nahrbtnik, saj se je kljub skrbno pretehtani izbiri nabralo v njem vsega preveč. Tudi zato, ker se nisem mogla odreči nekaterim stvarim, ki napravijo življenje udobno. Z odvečno težo sem se obremenjevala vse dotlej, dokler je nisem sprejela kot dejstvo, saj je bil strah pred pomanjkanjem bolj mučen kot vsa teža. Ko sem to dojela, pa je bilo potovanje že skoraj končano.

Za svoje popotovanje sem si izbrala čas zrelih malin, ki so se ponujale v takem obilju, da sem bila skoraj vse dni oskrbljena z okusno vitaminsko malico, ki se je v vročih avgustovskih dneh še kako prilegla in mi obenem nadomestila izgubo tekočine.

Vsa dolga pot je bila izredno lepo označena, ponekod celo preveč dobro. Vendar sonce ni vedno tako radodarno, kot je bilo v tem času, v megli in dežju pa so oznake še kako potrebne in dobrodošle.

Večina ljudi se najbolj boji srečanja s plazilci in medvedom. Nekaj kač sem res videla, ampak v poletni sopari so bile videti bolj mrtve kot nevarne in tako me tudi modras, ki se je po vsej dolžini raztegnil po cesti, ni preveč prestrašil.

Misel na srečanje z medvedom je bila že bolj otipljiva, še posebno v noči, ki sem jo preživela na prostem.

Moralo je priti do tega, saj potovanje ne bi bilo popolno, če bi zamudila to izkušnjo. Zato se nisem čudila svoji nespretnosti, ko sem iskala kočjo, pa je nisem našla — in že se je začel spuščati mrak, ko še vedno nisem vedela, kje bom spala. Čutila pa sem, da bo to pod milim nebom.

Z vznemirjenjem sem si uredila prostor pod drevesom na prostranem pašniku v bližini mračnega gozda, od koder bi lahko prišla nevarnost v obliki medveda. Tega sem se najbolj bala, toda kaj bi lahko storila v tem trenutku drugega, kot da sem se prepustila situaciji in svoji nemoci.

Sredi noči me je prestrašil lajež in dva domačina, ki sta bila na lovu, tokrat neuspešnem. Prijazno povabilo, da grem lahko z njima, sem z veseljem sprejela. Noč sem do konca sicer preživela na prostem, vendar v varnem zavetju. Po pravem kmečkem zajtrku — polenta in vroče kozje mleko — me je domačin pospremil del poti. Pokazal mi je medvedje sledi, ko je mrcina ponoči iskala sladke mravlje in — o, groza! — tam, kjer sem najprej hotela prespati, so bile vidne nje-gove sledi prevrnjenih kamnov...

BOGATA DUŠEVNA HRANA

Naslednjo noč sem prespala v hotelu ob poti, ker je pač tako nanoslo, a se udobje z doživetjem prejšnje noči ni dalo primerjati. Tista noč na prostem mi bo ostala v spominu kot izkušnja, ki jo bom morala ponoviti.

Celotni Velebit se dá prehoditi v petih dneh, če imaš dovolj kondicije in volje, da vztrajaš ves dan na poti.

Najbolj naporen dan je bil tak, kot bi se po dolgih urah hoje, željna počitka, morala povzpeti še na Kokrsko sedlo; zato mi bo Visočica (1619 m) ostala v spominu kot vrh, ki sem ga dosegla s skrajnim naporom, kar pa me ni odvrnilo od načrtovane poti. Navdušenje je popustilo šele zadnji dan, ko sem vedela, da je konec in sem si ga tudi želela.

Tudi zadnjo noč v Paklencih sem prespala na prostem, saj me v Borisov dom, od ko-

der se je razlegalo petje in vpitje, ni vlekle. Ogovoril me je domačin in me povabil, da si odpočijem, pa sem si z njegovo privolitvijo postala na terasi. Bilo je toplo in varno, nad menoj pa žareča preproga zvezd. Zaspala bi kot otrok, če ne bi vso noč lajal pes, kot da bi se jezil zaradi moje prisotnosti. Zato sem

vstaja še pred svitom, se umila v bližnjem potočku in ne da bi se ustavila v domu nadaljevala pot proti morju.

Sproščeno sem zadihala, ko sem stopila v civilizacijo.

Za seboj sem pustila spomine, ki se bodo vračali kot nekaj, kar se ne da povedati niti opisati. Lahko se le doživi.

BILO JE PRED VEČ KOT POL STOLETJA

BOŽIČNI DAN NA TRIGLAVU

JANEZ BROJAN ST.

V mrzlo decembrsko jutro je ostro škripal zmrzli sneg pod ostrimi zobmi trikunjcev. Prav židane volje sva spešila v klanec Tnala in dalje proti dolini Radovine in Krme. Zelo hitro sva hodila, da sva se pogrela na ostrem mrazu, ki ga je bilo za 18 stopinj pod ničlo. Sneg je bil trd, sren, in v treh urah sva bila že na koncu Krme. Od tod sva počasneje stopala v strmino proti debeli bukvi in naprej. Kljub lagodni hoji sva se kar dobro ogrela, ko sva prišla na Plešo in na višino 1300 metrov. Le za kratek čas sva se ustavila, potem pa stopila naprej. Sneg je bil od tam dalje bolj suh in sva se vdiralna do vrha čevljev. Prav nič nisva hitela — le toliko, da naju ni zeblo. Časa sva namreč imela dovolj, saj sva bila ta dan namenjena le do Zgornje Krme. Toda še sama nisva vedela, kdaj sva bila prek Polja, v Travnici dolini pa naju je že obsijalo sonce in ker ni bilo vetra, je postalo kar toplo.

MIMOGREDE NA RJAVINO

Ura je bila dvanajst, ko sva prispela do kočice na Medvedjeku. Odložila sva nahrbtnike, jaz sem zakuril v koči, Maks pa je v ponvi prinesel sneg za čaj. Medtem ko se je sneg spreminjal v vodo in voda v čaj, sva se nekoliko založila z jedjo, ki sva jo poplaknila s čajem. Kaj pa sedaj? Vreme je bilo krasno, časa je bilo dovolj — ali naj bi lenarila v koči? Pravzaprav je škoda časa za to. Odločila sva se torej za Rjavino in se takoj odpravila na pot. Odšla sva brez nahrbtnikov, sneg je bil višje trd in dober za hojo. V eni uri poštene hoje sva že stala na sedlu pod Rjavino. Greben je bil močno zasnežen in sneg zelo trd. Hitro sva torej zastavila korak v strmino in kar dobro nama je šlo; le kdajpakdaj sva se za trenutek ustavila, potem pa se spet pognala navkreber. Preveč pa vendarle nisva hitela, kajti greben je bil ponekod čisto zaledenel, tako da sva se morala navezati na vrh.

Ob treh popoldne sva bila na vrhu. Le nekoliko sva se razgledala naokrog in si

ogledala predvsem še kamin v Triglavu, kamor sva bila namenjena naslednje jutro, potem pa sva morala kar pohiteti. S previdnimi koraki sva začela sestopati nazaj proti koči.

Mračilo se je že, ko sva spet stala pri koči. Mraz je ponovno začel pritiskati, treba bo dobro zakuriti, da se kočica segreje, kajti noč bo dolga in proti jutru se okrog vogala rad prihuli jelen s svojim ledenim jezikom.

Medtem ko sva si urejala ležišči, se je že skuhal čaj in večerja je bila prav hitro tudi pospravljena. Ogenj pa je še vedno veselo prasketal: joj, kako blagodejno je vplivala njegova toplota! Legla sva na pograd in začela veselo razpredati: o planinah in o smučanju, o lepih in veselih, pa včasih tudi težkih in žalostnih doživetjih, ki sva jim bila pričiči na najinih poteh, o stezicah in brezpotjih pa o bojih v kakšni težavni steni v lepem ali slabem vremenu poleti ali pozimi.

V teh pomenkih naju je zmotil glas. Prisluhnila sva, če se nisva zmotila, pa sva spet zaslišala govorjenje. Radovednost je zmagala, stopila sva pred kočico in opazila svetilki, ki sta se bližali koči, po glasu pa sva spoznala, da gresta ob lučeh možki in ženska. Kot v prikazni pa sva strmela, ko sta prišla do naju: to sta bila vendar najina stara prijateljca iz planin Slavko in Mara! Zaradi hitre hoje sta bila popolnoma prepotena, zato je bil čaj, ki sva jima ga nalila v skodelici, najbolj pravšnja pijača za tisto počutje. Medtem ko sta ga srebrala, sta nama povedala, da imata za naslednji dan prav tak načrt kot midva.

SKOZI LEDENI KAMIN

Nekako ob pol enajstih smo se spravili k počitku, ob petih pa sem se že zbudil in skuhal čaj; do šestih smo pozajtrkovali in pospravili ter stopili v mrzlo, prelepo jutro. Polni mesec je plaval po nebesnem svodu, da je bilo svetlo kot ponedeljevi.

V strmini nad kočico smo se kar precej ogreli, čeprav je bil zares oster mraz. Prav hitro smo bili pod Ržjo. Še skozi Kalvarijo smo morali priti, kjer se je začelo daniti — in ob osmih smo stali

pred kočo na Kredarici. Tam pa je začel ponovno neusmiljeno pritiskati mraz, ki se mu je pridružil še oster sever; prav gotovo je bilo kakšnih 25 do 28 stopinj pod ničlo. Hitro smo se torej spustili proti ledeniku in prek njega do podvstopnega kamina v Malem Triglavu, ki je bil močno zaledenel in zasnežen. Zato je bilo seveda nujno, da smo se navezali; bili smo četverna naveza, ki sem jo vodil jaz; za menoj je bil Slavko, za njim Mara in kot zadnji Maks.

Vstopil sem in že kar prvi metri so mi dali veliko dela, saj sem moral vse stopinje in oprimke s cepinom sekati v led. Vse skupaj je bilo karseda zamudno in naporno. Že po nekaj metrih višine se mi je tudi zanohtalo na rokah. Tako sem se z eno roko držal, v drugo pa sem sopel, da sem si malo ogrel prste — in nekaj metrov naprej sem roki zamenjal. Le po nekaj metrov sem namreč lahko zdržema napredoval, nakar sem se moral ustaviti, kajti prsti so bili trdi in nisem imel občutka, kako se držim z njimi in kako jim lahko zaupam. Prav kmalu pa se mi je zanohtalo tudi na nogah — prav tam, kjer je bil kamin najtežji za plezanje. Res z največjim naporom sem sekal v led stope in oprimke in neprestano premišljeval, ali se mi bo uspelo prebiti skozi ali ne.

Šlo je izredno počasi: že več kot pol ure sem bil v kaminu, navzgor pa sem se pomikal po centimetrih. Roke in noge so me od mraza začele obupno boleti: kar zjokal bi se nad tem, kako sem se počutil. Mraz pa mi je začel lesti tudi po telesu in se je zavlekel čisto do kosti. Tako hudo je bilo, da sem postajal kar nekako otopen. Toda trdna volja je bila močnejša: odločil sem se bil, da bom šel dalje in da bom zmožel ta led in ta sneg in to strmino in ta mraz in to bolečino.

Po štiridesetih minutah sem le izplezal iz Kamina v Snežišče. Naredil sem si dober stop, zasadil cepin v sneg in privezal vrv okrog njega, potem pa poklical Slavka, naj pride za menoj. Tudi oni trije so bili kot snežaki, ko so čakali pod kaminom; popolnoma so bili premraženi, čeprav so lahko poskakovali ali kako drugače telovadili.

Tudi Slavko je napredoval zelo počasi. Dvakrat je obvisel na vrvi, potem ko mu je zdrsnilo na ledu. Tudi on je imel od mraza čisto trde prste na rokah. Vlekel sem vrv, da sem mu tako pomagal pri plezanju, in počasi je priplezal do mene. Pokazal sem mu, kam naj stopi in že preprijel drugo vrv ter poklical Maro, ki je takoj vstopila. Neverjetno hitro je plezala, jaz pa sem dobro in zanesljivo varoval, saj sta plezala s Slavkom oba hkrati. Tako smo bili čez poldrugo uro vsi štirje na snežišču. Pravzaprav je bil že skrajni čas, kajti čisto trdi smo bili od mraza.

BOŽANSTVEN ZIMSKI RAZGLED

Kolikor hitro je bilo le mogoče smo se vzpenjali po snegu in bili kmalu na grebenu in na soncu. Pa se nismo nič ustavljali: ob hitri hoji smo se lepo ogreli. Žica na grebenu je bila povečini nad snegom, sneg pa zelo trd, tako da sem na večjih strminah tu in tam s cepinom vsekaj vanj stopinje, ki nam bodo vsekakor prišle enako ali še bolj prav pri sestopu. Pol enajstih je bila ura, ko smo stopili na teme ne sivega, pač pa belega očaka Triglava, ki je kraljeval nad svojimi močno zasneženimi podaniki — vrhovi. Le krepko smo si stisnili roke: to je bil edini zunanji izraz sreče zaradi uspelega zares težavnega podviga. In potem smo se začeli razgledovati: božanstveno je bilo vse, kar se je ponujalo očem — a kaj, ko smo imeli tako malo časa! Že pol ure po prihodu smo začeli sestopati, in sicer v obratnem vrstnem redu, kot smo prihajali gor.

Brez težav in hitro smo bili nad Kaminom. Maks se je takoj spustil vanj in onadva za njim, prav kmalu pa so bili vsi trije na snegu pod njim. Sam sem v skali in ledu skopal majhen rogelj, dal vrv okrog in se začel spuščati, tako da smo bili prav kmalu vsi štirje skupaj tam doli, opoldne pa smo spet stali pred kočo na Kredarici.

Pa se nismo niti tam ustavljali, ker se nam je mudilo v dolino Krme. Cvrli smo jo, kot da bi nam bil sam vrag za petami. V dveh urah in pol smo že bili na Zaspški planini.

Bilo je 25. decembra 1936, na božični dan, ta vzpon pa smo opravili Janez Brojan starejši in Maks Dimnik iz Mojstrane ter Slavko Bučar in Mara Samec iz Ljubljane. Tak vzpon sem opravil še štirikrat, prav tako o božiču, dvakrat sam in dvakrat s tovariši.

Ponavljamo že ničkolikokrat napisano in izrečeno misel: slovenska planinska organizacija šteje precej več kot 100 000 članov, na Planinski vestnik pa je naročenih le okoli 5000 naših planincev. Pa je na koncu koncev karseda nenavadno, da večine organiziranih planincev sploh ne zanima, kaj se dogaja v njeni organizaciji, kje vse plezajo slovenski alpinisti, kakšne svetovne uspehe dosega, kakšne gorniške jubileje slavi naša organizacija, ki se približuje stoletnici svojega delovanja, kje hodijo naši gorniki in kaj doživljajo na teh svojih poteh, kakšne planinske knjige izhajajo doma in po svetu in kaj se nasploh na planinskem področju dogaja doma in po svetu. Planinski vestnik ni tako drag, da si ga ne bi mogla naročiti vsaka planinska družina, ki bi tudi s tem izkazala pripadnost svoji organizaciji. Stalni bralci Planinskega vestnika, pomagajte nam pridobiti nove naročnike!

TRENUTKI

JANI KOKALJ

»Vrhunski alpinist nisem, sem le oboževalec lepote in izziva.« je zapisal kot moto svoje knjige »Trenutki« zdravnik, gornik in alpinist Jani Kokalj, doma iz Selške doline in zaposlen v Kranjski gori. »Sem strasten zbiralec trenutkov,« pravi v zaključnem poglavju knjige, v katerem je med drugim zapisano, da so besede kot kaplje, ki iz dlani žejnega drsijo nazaj v reko; samo z njimi je moč izraziti piščeve trenutke. Njegov besedni poskus, knjiga, daleč presega moje tako imenovane planinske ali potopisne literature. »Kokalj,« je zapisano čisto na koncu knjige kot nekakšna spremna beseda, »srečen, da je ohranil v sebi del otroške duše, skuša prav s tem delom in z močjo volje in znanja odraslega doumeti in čutili svet kot celoto, v kateri je vse, tudi najmanjše — ali prav to — pomembno, nadvse dragoceno. Še več: skuša biti resnični del tega stvarstva — narave, ker globoko in sebi doživlja tragično nemoč modernega, civilizacijskega bivanja.« Kokaljevo besedno zbiranje trenutkov, od katerih nekatere ponujamo bralcem Planinskega vestnika, da bi jih spodbudili k branju celotne knjige, posebno še zato, ker jo je avtor izdal v samozaložbi, kar je vsekakor pogumno dejanje, je literarni obet iz avtorjeve otroške duše, ki je, kot pravi, ne mara izgubiti: »Navadil sem se nanjo in nočem je izgubiti.« (Op. ur.)

* * *

VSE BO DOBRO, ČE BO BOG DAL!

Temna noč se počasi preveša v drugo polovico. Še vedno gumijaste noge bredejo po vlažni mivki. Na pol speč se skoraj ne zavedam peščenih curkov, ki mi ob vsakem koraku polnijo prazne prostorčke med golim stopalom in čevljem, ki ga oklepa. Baterijska svetilka mi v začetku le malo koristi, saj veke ne ubogajo in padajo prek zrkel. Brez misli vlačim eno nogo za drugo, dokler me pri prvi vrbli ne ošvrkne veja prek obraza in me naenkrat prestavi iz tople spalke v vlažen mrak. Že tako komaj dohajam hitre korake Mirhaz Khana, ki me vodi nekam navzgor ob deroči ledeniški rečici. Močno nevoščljiv sem mu lahkotne hoje. Brez svetilke mu gre dosti lažje kot meni, ki jo imam. Tu in tam me veje vrb opomnijo, da ni pametno dremati med potjo. Pa kako sem si želel, da bi bile to le zoprne sanje! Tri ure spanja ne morejo nadomestiti treh dnevov napora na

gori. Kdo ve, kaj je Ali storil, da je prekinil navidezno smrt, v katero sem padel takoj po prihodu s hriba. Vsekakor mu je uspelo spraviti me iz šotora, vzeti torbo in nataktni obuvalo, ki mi je bilo najbližje. Dobra imam nistem hotel razočarati, četudi je telo brezpogojno zahtevalo počitek. Medtem mi je hladen zrak že precej zbistril misli. Brez pomoči luninega svita bi verjetno zgrešil vhod v zemljanko. Mirhaz Khan je namreč kar naenkrat izgubil in nekaj trenutkov sem izgubljen buljil v temo, preden so mi čuti odkrili življenje v bližini.

Nekaj se je zasvetilo ob poti, skoraj pod mojimi nogami. Iz odkrite odprtine so začeli prihajati otroci, majhni in malo večji, drug za drugim. Izginjali so v temo nekam na levo in ni jih hotelo biti konec. Moje začudenje so še povečali pokriti obrazi, ki so se prikazovali in izginjali mimo mene takoj za otroki. In prišel je trenutek, ko je odprtina ostala prazna. Čakal sem, da se je prikazal imamov obraz. Z očmi me je povabil, naj vstopim. Z enim korakom sem se prestavil iz teme v svetlobo.

V sredini zemljanke, kjer je bil strop najvišji, je gorel ogenj. Ko sva z imamom prispela, so ga razpihali, kar se je dalo. Tako sem velik del prostora okoli ognja prav dobro videl. Približno tam, kjer je bil strop polovico nižji od onega na sredini, je le še kakšen osamljen plamenček zaplesal po neobtesanih kolih in odejah, v katere so bile zavite mirujoče postave in negibni obrazi. Od tukaj naprej razen teme in občutka precejšnje globine nisem razločil ničesar. Ni me več čudila množica postav, ki je malo prej prišla iz prostornega bivališča. Ob ognju so stali le trije moški, ostali pa so bili umaknjeni nekoliko proti robovom prostora. Kot sem kasneje videl, je bila velika večina za mejo svetlobe. Tisti trije pri ognju so bili po vsem videzu sodeč vaški veljaki. Pokriti z značilnimi pokrivali, ogrnjeni v doma stkane odeje in negibni, skoraj grozeči bi me še pred nekaj tedni spravili v strah. Zdaj pa so mi bili povsem domači.

Imam se je obrnil proti desni, nekoliko stran od ognja. Ležišče s privzdignjenim vzglavjem je med množico odej nekoga skrivalo.

Stopil sem bliže in odgrnil odeje. Mož na ležišču je bil siv v obraz, po vsej verjetnosti od bolečin. Že po poti mi je imam govoril nekaj o trebuhu, tako da se ni bilo treba ukvarjati z mučnim prosjačanjem resničnih podatkov. Kratek pregled me je prepričal, da je možakar resnično

bolan. Trd in občutljiv trebuh ni obetal nič dobrega. Trenutno stanje sem mu z injekcijo lahko olajšal, bilo pa mi je jasno, da ga lahko reši le sreča. »Inshalah«, ki je tu in tam pretrgal mrmrnanje v ozadju, je pomenil veliko olajšanje tudi zame. Bil je izraz neizmernega zaupanja v nadnaravno in vdanosti v usodo. Še nekajkrat je tekočina stekla skozi iglo v bolnikovo veno, preden je popustila napetost na njegovem obrazu. Skoraj boleča želja, ki je lebdela v meni in po vsem videzu tudi v imamovem srcu, je spremljala vsako injekcijo, vsak izraz bolnikovega obraza in vsak njegov gib.

Šele proti jutru je napetost trebušne stene in bolečina toliko popustila, da je bolnik zaspal. Prej sem na svojo utrujenost pozabil, zdaj pa se je nezadržno začela vračati. Tudi nekaj zaporedno popitih čajev ni moglo povsem ustaviti nastopajoče mehko udov in tople prijetnosti. Plamenčki na ognjišču so poplesavali vedno širše in zavlekli so se tudi v mojo notranjost. Čapati z maslom je prekiniti zamaknjenost. Bolnikovo stanje ni bilo več kritično.

Iz zemljanke sem stopil v porajajoče se jutro. Spet so noge same iskale stopinje, vse ostalo pa je spalo. Svetlobe je bilo tokrat že dovolj. Veje vrb so se verjetno umaknile s poti. Ali pa nisem več čutil njihovega švrkanja.

Zbudila me je vročina v šotoru in žgečkanje potnih kapljic, ki so polzele na spalno vrečo. Sonce je bilo bleščeče visoko. Kaj neki sem sanjal ponoči, da sem še vedno utrujen? Od sončne bleščave nisem opazil Alija, ki je pristopil s skodelico čaja. Vroča tekočina je izgnala šumenje iz ušes in pregnala večino mravljincev iz razbolelih mišic. Začudenje nad molčečo vrsto možakarjev, ki je sedela ob zunanjem robu tabora, se je počasi spreminjalo v spoznanje, da nočni dogodki le niso bili sanje. Žareč imamov obraz je razodeval Alahovo usmiljenje in zavest, da ta za pomočnike ne izbere vedno le pravovernih. Vendar — težko je določiti, kdo v tisti divje lepi dolini ni pravovern. Štirje krompirji in kepica masla je bilo plačilo za moj trud ponoči. A izraz v obeh sinočnjega bolnika, ko mi je izročil darove, je bil povsem nekaj drugega.

Velikokrat me spremlja ta izraz. Pa tudi občutek nemoči in upanja — in želja narediti dobro, kadar se srečujem s trpečimi.

CHAOKI

Hodiva proti Chaokiju, koncu prve etape. Nosače sva že davno prehitela. Veliko lažji tovor in neustavljiva želja čim prej videti s snegom pokrite najvišje vrhove sveta sta naredila svoje. Koraki so vse hitrejši, čim bližje je vasica, kjer bova danes pričakala sončni zahod. Na grebe-

nu sva že nekajkrat opazila pobliskavane pločevinastih streh. Še zadnji cvetovi rododendrona pestrijo zeleno in rjavo okolico. Večina jih je že odpadla. Prihajajoče poletje pozdravljajo neštete rdeče preproge povsod, kjer rastejo rododendronova drevesa.

Na planoti, kjer stoji vas, je že mirno. Blizu se noč. Sonce z zadnjimi, nemočnimi žarki boža dremajočo krajino. Le konjiček, ki se pase pod velikim, še cvetočim rododendronom, je pozabil na vse okoli sebe. Koze in jakí so se v glavnem že odmajali proti nočnim bivališčem, konjiček pa se mirno pase naprej. Prav nerodno mi postane, kako sva norela zadnjih nekaj kilometrov, da sva prišla do tu. Če bi hodila počasi, bi danes prespala ravno tukaj. Skupaj z nosači.

Šele ko je povsem mrak, konjiček izgine izpod drevesa. Jutri se bo verjetno spet pasel tam — in tako od jutra do večera, vsak dan. Nikoli ne bo vedel, kaj je to nosaški dan. Tukaj namreč konj ne uporabljajo za nošnjo. Tudi jedo jih ne. Še tega ne vem, če sem videl katerega od gorjanov jahati.

Pa vseeno pristaja tisti livadi kot njen del, kot drevo, ki ga posipa z rdečimi cvetovi. Ponazarja mir, ki ga vse prevečkrat zaman iščem v svojem srcu. Morda je prav to vzrok, da lahko opazujem konjička pri njegovem vsakdanjem opravilu.

Še zadnji nosači prihajajo v vas; ali pa tovari. Verjetno je tu in tam kateri težak ravno toliko kot njegov nosač. Danes jim ne bo več treba podstavljati pod koš palice z rogovitastim vrhom. Dal bhat jim gre prav tako v slast kot nama malo prej piškoti in ogromno čajev, ki sva jih popila. Kot da niso celo popoldne prenašali težkih bremen, se spravijo nad oguljene kocke. Po tem, kako hodijo k Chindiju po predujem, si sodil, da bo marsikateri od njih že danes ob jutrišnjem zaslužek. Ob pomoči rakšija bodo laže pozabili na izgubljen denar.

Žlobudranje, ki ga je bilo ob igri polno, je takoj potihnilo, ko so legli spat. Le kasneje je bilo nekajkrat slišati prestrašene krike in nerazumljive besede, ki so jih izvabile sanje iz izmučenih teles. In predstavljanje nog po ležiščih. Občutek sem imel, da hodijo še v spanju. Tudi mi štirje se v sosednjem prostoru nismo več dolgo pogovarjali. Utrujenost je tudi nas hitro premagala.

Drugo jutro so nosači odšli zgodaj, preden sva se zbudila. Sonce je že veselo pozdravljalo novi dan, preden sem stlačil v nahrbtnik vse, kar je bilo potrebno. Čevlje sem v rokah prinesel do bogatega studentca tik pod vasjo. Že včeraj bi si tukaj lahko potešila najhujšo žejo, če bi le vedela zanj. Pa sva zvedela šele zvečer. Zato sva to izkoristila naslednje jutro. Nikamor se nama ni mudilo, pa sva še dolgo delala družbo žuborečim valčkom.

Še bi rad ostal tam. Ne vem, zakaj se nam vedno nekam mudi, zmedenim glavam, namesto da bi ostali tam, kjer nam je lepo. Nekoč pa se bom ustavil v neki pravljici pokrajini za malo dlje kot le za bežen trenutek. In naslednjič bom mogoče v neki drugi ostal za vedno. Sedaj pa je moj duh še preveč nemiren, iskanje v polnem zanosu. Pravljicnih pokrajin in nepoznanih lepot je verjetno še na pretek.

Tudi Chaoki postaja kamenček v mozaiku nepozabnih sanj. In konjiček pod rododendronovim drevesom. In studenec pod vasjo. In ...

Potem sva dolgo hodila po visokogorski planoti v spremstvu jutranjega sonca. Pogovarjala sva se o lepih stvareh in opazila veliko več cvetočih dreves. Slišala sva glasove številnih ptic in videla mnogo raznobarnih metuljev. Še ljudje so bili prijaznejši kot ponavadi.

KANGBAČEN

Kaj neki si mislijo zarani o čudnih stvorih, ki se potijo pod bremeni nahrbtnikov po njim domačih planjavah in razgibanih skalnatih pokrajinah! Radovedno opazujejo postavljanje raznobarnih in verjetno močno občutljivih bivališč. Kljub neštetim skalnim pribežališčem, ki že stoletja služijo njim in vsem drugim živim bitjem za primer potrebe. Prav dobro. Vsaj tako ali še bolje kot novo došlim njihova pisana bivališča. In kaj neki si mislijo orli, ki opazujejo počasno napredovanje nerodnih zemeljskih bitij proti njihovim domovanjem! Če le kaj mislijo, jim verjetno ni jasno, zakaj neprestano prihajajo in odhajajo, zakaj neprestano postavljajo in podirajo gnezda. Zakaj se mučijo v skalnih vesinah, kjer jim po vsem videzu ni mesto. Toda zarani ne zaidejo tako visoko in tudi orli ne sedajo na snežne opasti in od vetra spihane vrhove. Tam ni nič zanimivega zanje; ni jim treba, saj nimajo velikih želja in potreb.

* * *

Kakor hitro sva se dvignila toliko, da se je baza skrila za grebenom, sva skoraj vedno izgubila popoln stik s stvarnostjo. Le enkrat nama je potovanje po Bhuvarku zmotil neki japonski treker, ki je prišel fotografirat Kumbakarno. Prebivalcem sveta med zemljo in soncem pa, kot kaže, to ni bilo preveč všeč. Razbežali so se namreč na vse strani in zakrili Kumbakarnin obraz z oblaki. Po dveh dneh se je fotograf naveličal čakanja in prerekanja s Siddhi, duhovi, ki prebivajo v tem prostoru. Pobral je šila in kopita ter odšel proti Pangpemi, ne da bi videl celotno Kumbakarnino ostenje. Še vedno v snegu so nosači tisto jutro spravljali njegovo kramo mimo naše baze proti Kangbačnu.

Že popoldne pa se je zvedrilo in hrib se je spet pokazal v vsej svoji lepoti. Še zdaj ne vem, ali je bil Japonec le premalo vztrajen, da ni počakal lepega vremena, ali pa so res imele prste vmes pojave, ki jih je tod okoli vse polno. Od povsem človeških do skoraj čisto božanskih.

Najina prisotnost očitno ni preveč motila ne duhov in ne živali. Le divje kokoši niso prenesle, če sva se preveč približala njihovim bivališčem. Kljub temu, da sva jih vznemirila nehote, so naju ponavadi prav na hitro oštele in v nizkem letu izginile na robu ledenika. Zveznik nama je povedal, da so te kokoši tudi malo svete, kot pač večina živali v teh krajih. Poslej sva z malo večjim spoštovanjem poslušala njihov vsakdanji klepet ob zori le malo stran od baze. Tudi pojedla bi jih verjetno z vsem spoštovanjem, če bi le lahko prišla do njih. Tako pa sva občasno ob rižu in sirovih purijih obujala spomine na njihovo daljno sorodnico iz Gunse. Ta je namreč že prvi dan bivanja v bazi končala v največjem loncu.

Lokalni duhovi nama pobožnih misli o kurah v loncu in podobnih grozotah niso preveč zamerili. Nikoli nisva občutila niti sledu kakšnih povračilnih ukrepov z njihove strani. Celo obratno. Skoraj vsako jutro, ko sva zapuščala bazo, naju je grela sonce, ob popoldnevih pa naju je snežna nevihta podila nazaj med šotore, da nisva nikoli zamudila na večerjo. Vsak dan naju je pospremil tudi dim z ognjišča, kjer je Chindi kuril brinove veje. Smodile in kadile so se v čast vsem možnim duhovom, še posebej pa Šivi. Ta ima na tem območju največji vpliv, če bi sodil po njegovih trizobih na granitnih balvanih daleč naokoli. Le tisto noč, ko je bil Tomo na gori, sta zveznik in Chindi na Šivo pozabila.

Če prav pomislim, se mi kaj hudega res ni moglo primeriti. Ob široki ponudbi bogov in drugih nezemeljskih bitij, ki so nam stali ob strani zaradi Bandarijevih in Chindijevih pobožnih obredov, sem imel še amulet; nepalsko ime zanj mi je na žalost izpuhtelo. Bandari mi ga je podaril že ob odhodu iz Katmanduja. Od takrat me stalno spremlja. Šele pred kratkim je zamenjal lastnika. Bandari mi je zatrdil, da lahko nosi srečo dvema skupaj, če sta si dovolj blizu. Zato naj se imenuje Upanje. Če so me čustva prevarala, bo pač osrečeval vsakega posebej.

ISKANJA

Iskal sem ljubezen, iskal sem jo med ljudmi. Našel sem jo, a bore malo.

Iskal sem mir. V sanjah in samoti. V gozdovih sem ga iskal med krošnjami dreves, v mahu in pod debli. Ob rekah sem ga iskal v divjih tokovih in mirnih rokavih, v potokih in hrumečih slapovih. V planini

ga ni bilo, ne v skalnih špranjah in tudi ne med nemirnimi travami. Skoraj sem ga že našel v snegu in noči, pa so ga prepodile sence. Miru ni bilo nikjer, bila pa je pesem rek, potokov in slapov, vsa-kokrat glasnejša in lepša. Bili so dišeči in pojoči gozdovi. Bili so cvetovi vseh barv, oblik in vonjav. In bil je Lunin svit in Sončeva bleščava. In bili so oblaki, počivajoči in bežeči. Goreli so včasih, spet drugič grozili. Mnogokrat so nežno božali pogled.

Iskal sem mir in našel ljubezen. Veliko ljubezni. Pohotno in divjo v vznemirljivih živalskih in rastlinskih oblikah, barvah in glasovih. Našel sem jo v nevihtnih bliskih in gromu, v žvižgajočem vetru in poskakajočih brzicah. Nežna in pomirjujoča je bila v tihih tolmunih, ob šelestečem sneženju, med blagimi sapicami na vrhovih in v temnih gozdovih. Z ljubeznijo sem našel tudi mir. V samoti ga najdem in povsod tam, kjer sem ga nekoč iskal. Čudno, le vase nisem pogledal. Zdaj vem: kadar sta ljubezen in mir v meni, ju lahko najdem povsod.

odmevi

SPET ZAPRETI KOČEVSKO REKO?

Direktor Zavoda Republike Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine dr. Marijan Slabe je konec oktobra poslal Planinski zvezi Slovenije naslednje pismo: »Območje Kočevske Reke, ki je bilo do nedavnega zaprto, predstavlja zaradi svoje ohranjenosti pomemben del naravne dediščine, predvsem kot kompleksen ekosistem in kot življenjski prostor nekaterih ogroženih živalskih in rastlinskih vrst.

Zaprta koča, ki se podira

Sekcija CAI iz Torina je Planinski zvezi Slovenije in Planinskemu vestniku konec letošnjega septembra poslala obvestilo, da je planinsko zavetišče C. Scavarda na Rutorju (2912 m) nad dolino Aoste zaprto. »Sporočamo,« piše v obvestilu, »da je bila koča hudo poškodovana in je zdaj zaprta in proglašena za neprimerno za bivanje, ker grozi nevarnost, da se bo porušila. Sporočila o tem, da je koča zaprta in da bi bilo bivanje v njej nevarno, so jasno vidna na panojih pri koči Deffeyes in na vratih poškodovane planinske koče.«

V pismu je izražena želja, naj o tem obvestimo brašče; zdaj je za obiske v tej koči in po okoliških hribih za večino gorohodcev za leto resda že prepozno, obvestilo pa seveda velja tudi vsaj za prvo polovico prihodnjega leta.

Podrobna inventarizacija naravne dediščine na tem območju še ni narejena. Kljub temu so že predvidene naravovarstvene smernice v smislu ohranjanja tega prostora kot refugija za živalske in rastlinske vrste. Na 25. seji 3. oktobra 1990 je Izvršni svet Skupščine Slovenije tudi sprejel sklep o ustanovitvi in imenovanju članov Komisije za pripravo strokovnih podlag zakona o krajinskem parku Kočevje.

Znano nam je, da je Komisija za pota pri Planinski zvezi Slovenije že označila dobršen del planinskih poti po tem območju, nadelavo več poti pa še načrtuje. Planinska dejavnost, zlasti množična, je v nasprotju s predvidenimi naravovarstvenimi smernicami.

Zato predlagamo, da vaša Komisija za pota preneha z označevanjem poti po tem območju, dokler ne bo končana inventarizacija naravne dediščine in dokler ne bodo izoblikovane dokončne naravovarstvene smernice glede varovanja tega območja in glede možnih dejavnosti v njem. Prav tako predlagamo, da do tedaj opustite uporabo že nadelanih poti.«

Pismo dr. Slabeta in Zavoda se nam zdi vsaj z nekaj vidikov nenavadno. Lani in prejšnja leta, ko so po Kočevski Reki, Borovcu, Gotenici in tamkajšnjih prostranih gozdovih od Mestnega vrha skoraj do Osilnice in od Grčaric do Štalcarjev lahko po mili volji hodili le izbranci iz politične elite (poleg kaznjencev in delavcev, ki so to morali), seveda ni nihče protestiral. Kdo pa bi lahko ugovarjal temu, da tam prekopavajo predele, ki naj bi bili pragozdni rezervati, da tam kdo ve kaj delajo s kraškimi jamami in da podirajo cerkve z bogatimi starimi lesenimi in pozlačenimi oltarji ter raznašajo nabožne kipe zgodovinske in kulturne vrednosti kdovekam! Seveda tudi ni smel nihče protestirati nad morebitnim prevelikim odstrelom v tamkajšnjih gozdovih, pa čeprav se je to dogajalo v slovenskem pragozdu, ki naj bi bil že kot tak posebej zaščiten.

Gospod dr. Slabe verjetno ne ve, da so se planinci lotili markiranja ene same planinske poti, od Mestnega vrha do Kolpe, izključno po poteh in stezah, ki so jih domačini (dokler so še smeli) od nekdaj uporabljali kot najbližje smeri od Kolpe pri Osilnici do Kočevja in nazaj. Tako niso zdaj markacisti Planinske zveze Slovenije, Kočevja in Ljubljanskega meddruštvenega odbora na novo utrli niti enega samega metra poti. Poleg tega pa pravzaprav niti za planince niti za druge »navadne« občane precejšen del ozemlja Kočevske Reke še ni odprt, tudi največji del tistega ozemlja, ki je naravovarstveno še zanimivejši od že odprtega dela.

Če pa je vsaj del ozemlja okoli Kočevske Reke odprt, če je po njem dovoljeno hoditi, so planinski markacisti naredili nad vse koristno delo: po označenih poteh bodo popotniki prišli zanesljivo tja, ka-

mor so namenjeni. Divje živali so v tem predelu še nevarnejše kot drugod v Sloveniji, ker jih je predvsem več.

— Marjan Raztresen

DVOJNI ODMEV

Rada bi Vam predlagala nekaj za Planinski vestnik. Sem stalna naročnica PV od leta 1949 in mi je to najbolj priljubljena revija. Nekaj časa sem imela občutek, da daje PV prednost člankom, ki obravnavajo plezalske dosežke naših alpinistov doma in v tujini in so bili v resnici objavljeni nekateri suhoparni opisi plezalskih smeri. Sedaj pa je vsebina pestra in lahko vsak najde, kar mu ugaja.

Opažam pa v dnevnem časopisju in drugih medijih, na primer RTV, da je delo Planinske zveze in njenih članov premalo cenjeno, odrinjeno na račun senzacionalnih člankov. Zelo mi je ugajal prispevek, ki je kritično ocenil podarjanje turističnega nageljna za gostinskega delavca, vendar pa bi ga zaslužili tudi planinci, ki so očistili smeti na tollkih planinskih poteh, predvsem pa na Triglavu, kamor zahaja tudi dosti inozemskih planincev.

Predlagala bi, da bi v Planinskem vestniku uvedli nekako rubriko, v kateri bi bile pripombe v zvezi z vsebino PV in drugih medijev, pojasnila, predlogi in vprašanja. Naslov prepustim Vam, da ne bi bilo preveč podobno Pismom bralcev, ker bi morala ta rubrika imeti kratke zgoščene vsebine. Mislim, da je precej problemov, ki bi jih marsikateri bralec rad objavil v Planinskem vestniku.

Jožica Kabaj, Maribor

Vsem ljudem stoodstotno ni mogoče ugoditi, tako tudi ne vsem bralcem Planinskega vestnika. Čeprav se uredniški odbor trudi, da bi zadovoljil vsem okusom planinskega bralstva, občasno sliši z vseh strani očitke: za »klasične« gornike in planinske izletnike je vedno preveč alpinizma, za proste plezalce je premalo poročil o prostem plezanju, alpinistom se zdijo dolgočasni opisi »šodranja« po gorskih poteh, gorski reševalci bi imeli radi več prispevkov o gorskem reševanju, markacisti in popravljalci poti o svoji dejavnosti, planinska društva naj bi bila vsa po vrsti odrinjena na rob dogajanj v Planinskem vestniku, ker Vestnik o njih premalo piše.

Pa je mogoče na straneh naše revije prebrati o vsem tem in še o marsičem drugem. Tisti, ki nemara pogrešajo čisto praktične napotke, kam naj bi hodili na planinske izlete, jih najdejo prav v vsaki številki: mar niso opisi hkrati tudi vabilo na tisto pot in na tisti vrh?

Kar zadeva turistični nagelj, ki naj bi ga dobil tudi kakšen planinec ali delovna planinska enota, je treba povedati, da je takšno priznanje dobilo že več planincev in planinskih skupin ali komisij pri Planinski zvezi Slovenije.

Kar pa zadeva planinska pisma bralcev, že imamo v Planinskem vestniku takšno rubriko: to so Odmevi, v katerih objavimo vsako tehtno pismo, ki sodi sem. Tako kot doslej bomo prav radi objavili vsako pismo, ki bi lahko bilo zanimivo za najširši krog planinskih bralcev.

Uredništvo

društvene novice

Janezu Tomincu v spomin

Že precej mesecev je minilo, odkar smo se poslovili od svojega dobrega in nad vse delovnega tajnika Planinskega društva Blagajana iz Polhovega Gradca Janeza Tominca. Težko se je sprijazniti z resnico, da ga ni več med nami, posebno še, ker je bil star komaj 29 let. Bolezni kljub zdravniškemu posredovanju ni bilo mogoče ozdraviti, le odložiti je bilo mogoče neizbežen konec.

Kot da bi slutil, da mu ni odmerjeno dolgo življenje, se je po tej operaciji začelo njegovo najbolj delovno obdobje. Neizbrisno je ostalo njegovo delo med planinskimi prijatelji, saj je bil med drugim eden od ustanoviteljev planinskega društva v kraju. S požrtvovalnim delom in privrženostjo je znal poiskati najboljši način in je s tem dal zgled, da tudi tako majhno planinsko društvo, kot je naše, lahko pripravi tak praznik, kot je planinski tabor ljubljanskih planinskih društev, kakršnega smo pripravili maja 1985. leta.

Organiziral je več izletov za nas, svoje planince. Ljudje so mu zaupali in verjeli v uspeh, ki ga je načrtoval, ter se skupaj z njim veselili vsakega organiziranega srečanja.

Prehobil je precej slovenskih gorá, še posebno pogosto domače hribe, in sicer kot planinec in kot smučar, na teh pohodih pa je spoznaval naravo in ljudi v njej ter vedno spodbujal k pravilnemu sožitju med njimi. Njegovo veselje in delo je bila njegova odlika tudi v osebnem življenju. Izbral si je sorodno življenjsko družico Ireno, ki mu je vedno v vsem stala ob strani in mu pomagala. V družini sta se rodila iztok in Vesna, tej svoji družini pa je Janez želel dati nov dom in novo srečo. Nadaljeval je tudi študij računalništva na Ekonomski fakulteti, da bi prišel do novih spoznanj in do novih znanj, kar bi bila tako zanj kot za njegovo družino in njegovo okolje dodatna sreča.

Nekaj mesecev pred smrtjo nas je prosil, naj bi ga začasno oprostili tajniških nalog,

kot razlog pa je navedel pospešeno zidavo nove hiše. Verjeli smo mu, čeprav je tedaj morda že čutil nov izbruh bolezni.

Ob grobu smo obljubili, da bomo ob življenjski minljivosti, ki ji ni mogoče ubežati, skušali njegovim domačim ublažiti bol: ne z materialnimi dobrinami ali z denarjem, pač pa z dobrimi deli.

Na svojih poteh se bomo Janeza Tomınca radi spominjali. Naj mirno počiva v osrčju domačih hribov in v svetu, ki ga je imel tako rad!

PD Blagajana

Priznanje Viktorju Kojcu

Viktor Kojc, legenda mesta Šoštanja in tudi Šaleške doline ter občine Velenje, je letos dobil najvišje priznanje občine in nagrado za življenjsko delo na področju kulture in prosvete. To je bil edini letošnji nagradenec ob občinskem prazniku v občini Velenje. Čeprav v obrazložitvi ob podelitvi nagrade niso bile posebej omenjene nagradjenčeve zasluge za planinstvo, lahko Viktorju Kojcu planinci za nagrado čestitamo glede na to, da ga predvsem prebivalci Šaleške doline poznajo kot prizadevnega planinca, ki je bil izredno dejaven predvsem v PD Šoštanj.

Priznanja PZJ ...

Planinska zveza Slovenije je iz pisarne Planinske zveze Jugoslavije prejela odličja, ki jih je podelilo predsedstvu jugoslovanske zveze na sestanku 12. in 13. maja letos. Iz Slovenije so ta priznanja dobili naslednji:

Plaketo PZJ je dobil alpinist Tomo Česen.

Zlate značke so dobili Tone Benda, Franc Mulej, Janez Jeglič, Silvo Karo, Milan Likar, Metod Kovač, Peter Lavrič, Joško Lorenec, Ladislav Jirasko, Jože Markelj, Stanko Jaki, Miroslav Marolt, Franc Ojsteršek, Božo Jordan, Rudi Mlekuž, Viktor Drnovšek, Ignac Prašnikar in Branko Šalamun.

Srebrne značke PZJ so prejeli Alojz Klinar, Anton Soklič, Franc Žlebnik, Jurij Buruta, Karel Brečko, Franci Jerman, Ciril Cunder, Boris Knapič, Vilma Mavec, Mitja Šavli, Vlado Šorli, Stane Šorman, Jože Kosmač, Miro Marušič, Pavel Makuc, Marjan Ručigaj, Miro Štebe in Marjan Olenik.

... in priznanja PZS

V obdobju med dvema sejama upravnega odbora Planinske zveze Slovenije je predsedstvo PZS podelilo naslednja odličja:

Iz PD Brežice so dobili zlati znak PZS Tone Ajster, Štefan Grahek, Francka Pečnik, Andrej Srpčič, Viktor Sunčič in Marija Veble, srebrni znak Mehmed Kolasevič (iz PD Vlačič iz Travnika), Ivan Veble in Angelca Verstovšek, bronasti znak Jože Ajster, Anton Hribar, Ivan Kostanjšek,

Stanka Ogorevc in Ivan Tomše, pohvale pa Davor Lipej, Biserka Pavlek, Marija Štajner, Iztok Trebušak in Helena Vogrinc.

Iz PD Matica — Murska Sobota je dobil bronasti znak Mirko Potisk.

Iz PD Radlje ob Dravi sta dobila bronasta znaka Anton Katrašnik in Matilda Verdnik.

Iz PD Gorenje Fecro so dobili bronaste znake Ana Bastl, Silva Lavre, Majda Matvos, Janez Senica, Breda Šmon in Alojz Štruc.

Iz PD Žiri sta prejela srebrna znaka Andrej Starman in Pavle Zakelj, bronasta pa Janez Kosmač in Valentin Lukan.

Iz PD Rašica je dobila zlati znak PZS Marija Frantar.

Iz Velenja je dobil zlati znak PZS Jože Volk, srebrnega Borut Cigala, bronaste pa Todor Dmitrovič, Ivan Funtek, Jožica Hleb, Peter Klemenšek, Marjan Kubale, Dragica Lesnjak, Franc Lesnjak, Melhior Pirc in Zdenka Verzelak.

Iz PD Prebold sta dobila bronasta znaka Roman Kostanjšek in Zlatko Kostanjšek.

Poleg tega so podelili srebrni znak PZS Sergeju Prešernu, slovenskemu izvedencu UNICEF, ki je že več let zaposlen v Katmanduju in ki je ves ta čas znatno pomagal vsem našim odpravam in trekinškim skupinam pri urejanju včasih zelo zamotanih formalnosti.

Srebrni znak PZJ bo dobil Marjan Rovar iz PD Brežice in zlati znak PZJ Marija Štremfelj iz PD Kranj (za izreden dosežek).

Sodelovanje tolminske GRS s CNSAS Borgo

Konec septembra je dvanajst članov GRS Tolmin, ki vključuje enote Kobarid, Podbrdo in Tolmin, obiskalo pokrajino Trento. Tako smo na željo italijanskih kolegov — članov reševalne postaje CNSAS Borgo vrnili lanski obisk, ko smo imeli na planini Razor skupno reševalno vajo.

Začetki tega sedaj že plodnega sodelovanja segajo dobri dve leti nazaj. Takrat se je na kongresu mednarodne reševalne organizacije IKAR na temo »Varne gore« v Pinzoli načelnik tolminske postaje GRS Janko Koren seznanil z njihovim načelnikom Frankom Gioppijem. Stiki so se potem nadaljevali in tako je lansko leto oktobra prišlo do prve skupne dvodnevne vaje na Planini Razor. Takrat smo si člani obeh postaj izmenjali obilo izkušenj na področju tehnike reševanja in organizacije. Tolminski postaji pa so Italijani darovali tudi sodobna reševalna nosila, karšna uporabljajo pri reševanju pri njih.

V čem so bistvene razlike med našo in njihovo tehniko reševanja in opremo?

Naša reševalna organizacija je podobna avstrijski, ki uporablja drugačne tehnike reševanja. Italijani uporabljajo vravno tehniko, medtem ko Avstrijci uporabljajo jeklenice. Avstrijski sistem (in tudi naš) je

Prikazovanje različnih tehnik na Planini Razor
Foto: Arhiv GRS Tolmin

precej bolj uniformiran in se zato počasneje razvija. Če dodamo k temu še navidez staro opremo, s katero smo prikazovali naš način reševanja, je bilo vse skupaj videti ob popolnoma novi, skorajda paradni italijanski opremi tako rekoč muzejska predstava.

Italijanom je treba priznati, da so svojo tehniko že precej dodelali, prednost pa je predvsem v enostavnosti. Zelo ostro je tudi ločeno, do kje jamči proizvajalec opreme in od kje naprej je znanje reševalca tisto, ki prispeva k varnosti.

Kljub določeni togosti naše organizacije pri uvajanju tiste nove opreme, ki je za nas vendarle zaradi cene dostopna (tako je žimar pri njihovem reševanju že vrsto let nepogrešljiv pripomoček, pri nas pa ga pri standardnih tehnikah šele uvajamo), pa nam močan zaostanek pri tehnični opremi uspeva premagovati z maksimalno izrabo obstoječega. To je seveda mogoče le z vztrajnim urjenjem in dobro voljo. Tako lahko brez zadržkov ugotovimo, da v uspešnosti v ničemer ne zaostajamo. To so pokazale tudi nekatere večje skupne akcije, ki smo jih v preteklosti izvajali ob meji.

Letos se je sodelovanje nadaljevalo pri njih v Borgu, ko nas je dvanajst članov GRS Tolmin pod vodstvom načelnika Janika Korena obisk vrnilo. V soboto zjutraj smo bili v Borgu na toplem sprejemu v mestni hiši, na katerem ni manjkal niti župan občine, niti njegov namestnik, prisotni pa so bili še direktor CNAS (GRS) pokrajine Trento in njegov namestnik in načelniki sosednjih štirih postaj. Načelnik

postaje Franko Gioppi nam je potem razkazal sedež postaje in njihovo za naše pojme res sodobno in funkcionalno skladišče.

Popoldne smo se skupaj povzpeli do kočice Riff. O'Brentari (2457 m), kjer smo tudi prenočili. Zvečer smo imeli razgovor o organizaciji in izmenjavo izkušenj. Njihova gorska reševalna organizacija je pod okriljem civilne zaščite (skupaj z jamarji, gasilci ipd.), zato imajo urejeno financiranje. Naša oblika organiziranosti je sicer nekoliko bolj neodvisna, zato pa se financira podobno kot alpinistične odprave — s sporazumi in vsakoletnimi prošnjami. Ob povečevanju gospodarske krize se tudi pri nas vse bolj kaže potreba po bolj sistemskih rešitvah financiranja.

Sicer pa je tudi pri njih reševanje brezplačno. Ob tem je treba povedati, da v trenutku, ko ni na voljo državnega helikopterja ali reševalcev, pokličejo na pomoč privatne reševalce. Ti so organizirani vzporedno s CNSAS in imajo vsa potrebna sredstva, tudi helikopter. Tako pomoč pa je treba plačati. Za zavarovanje v tujih gorstvih je odšlo iz sklada pri PZS že nekajkrat kar precej denarja za podobna reševanja v Dolomitih.

Nedelja je bila namenjena plezanju v steni najvišje gore v skupini Cima d'Asta (2847 m). Kljub nekoliko slabšemu vremenu smo štirje reševalci skupaj z italijanskimi kolegi preplezali po eno smer z mesti do šeste stopnje v granitni skali, ostali pa so se povzpeli po normalni poti na vrh.

Razšli smo se v poznih popoldanskih urah, seveda z željo in obljubo, da obisk zopet vrnejo — naslednjič v zimskih razmerah verjetno neke v Krnskem pogorju.

Edo Kozorog

Ne, to ni nergaštvo!

Predsednik občinske skupščine Kranj Vitomir Gros je skupaj s predsednikom občinskega izvršnega sveta in načelnikom štaba Civilne zaščite Kranj Petrom Oreharjem in sodelavci 31. avgusta letos obiskal planinsko kočico na Ledinah, kjer so se gostje pogovarjali s predsednikom PD Kranj Francem Ekarjem ter tajnikom društva in načelnikom postaje GRS Kranj Emilom Herlecom največ o planinstvu.

Čeprav je bil obisk namenjen predvsem ureditvi radijskih zvez z dodatnimi antenami iz postojank Češka kočica in Kranjska kočica na Ledinah, so razpravljali še o drugih neurejenih vprašanih planinstva v Kranju, ki je v mestu in občini najmočnejša aktivna telesnokulturna dejavnost, zaradi česar bi ji bilo treba nameniti večjo predvsem finančno pozornost. Pod okriljem planinstva deluje zdaj v Kranju že marsikaj, zato bi bilo nujno ugotoviti, koliko sredstev je namenjenih in porabljenih za najširše planinsko (in sorodno) delo-

vanje in koliko od tega za osnovne planinske dejavnosti.

Na sestanku na Ledinah je bilo posebej poudarjeno, da prihaja zadnji čas v sestavi planinskih enot JLA vse manj planinsko in smučarsko že usposobljenih nabornikov, prav tako pa bi morali z ustreznim nagrajevanjem, podobnim tistemu v letalstvu, spodbuditi pritok ustreznih oficirskih kadrov v planinske enote. Posebej je bilo tudi poudarjeno, da bi bilo nujno potrebno sprostiti gibanje v mejnem pasu na območju Kranjske občine; kako naj bi zagotovili na Jezerškem, na primer, brezskrbni turizem, če pa je to gibanje ljudi povezano z vrsto predpisov! Vodstvo PD Kranj je zato na tem sestanku predlagalo popolno sprostitve gibanja na območju Okrešelj — Savinjsko sedlo — Ledine.

Z ustreznimi državnimi organi bi bilo treba zmanjšati izredno veliko koncentracijo letalskih koridorjev in letal na območju Jezerških gor, kar močno povečuje onesnaževanje iz zraka. Na severni strani istih gor, v Avstriji, mnogo skrbneje proučujejo in razrešujejo te probleme, pri nas pa ustreznimi organi takšne predloge označujejo kot planinsko nergaštvo.

Naposled so se na sestanku na Ledinah dotaknili še Gorske reševalne službe, ki ima zaradi večjega obiska gorskega sveta vse več dela, štab Civilne zaščite pa vedno ne preskrbi dovolj sredstev za solidno in sodobno tehnično in osebno opremo reševalcev. Utemeljeno planinci zahtevajo, da bi ZTKO morala namenjati del svojih sredstev tudi GRS, saj gorski reševalci velik del rešujejo športnike-rekreativce.

F. E.

12. pohod na Slavnik

V organizaciji Obalnega planinskega društva iz Kopra je bil 7. oktobra 12. pohod k Tumovi koči na Slavnik (1028 m). Pohode so organizirali iz Podgorja in Prešnice, železniške postaje na progi Divača—Pulj, in iz Skadanščine ob cesti Herpelje—Kozina—Reka. Čeprav je bilo vreme grdo, z meglo in dežjem, je na Slavnik prišlo nekaj sto planincev in med njimi precej cicibanov. Organizacija pohoda je bila zgledna, saj je bilo mogoče na cilju dobiti tudi vsakršne tople in hladne pijače in jedi, celo iz divjačine. V koči je bilo še marsikaj, tudi moderna glasba, le razgledov ni bilo zaradi megle in dežja. Prav tako je bilo mogoče kupiti najrazličnejše spominke, razglednice in značke. Udeleženci pohoda so dobili bronaste, srebrne in zlate značke ter posebna priznanja. Pred pohodom je Podjetje za ceste uredilo makadamsko cesto do Tumove kočice na Slavniku, da so se po njej udobneje pripeljali motorizirani turisti, oskrbniki kočice pa so se nasploh še bolj kot sicer

potrudili, da so bili obiskovalci zadovoljni. Ob tem velja omeniti, da je planinska Tumova kočica na Slavniku prva kontrolna točka Istrske planinske poti. Sodelovanje med planinskimi društvi, ki imajo na skrbi to in druge sosednje planinske poti, je dobro in slovenska planinska društva ter slovenske gospodarske organizacije po najboljših močeh pomagajo hrvaškim v Istri pri urejanju Istrske planinske poti (IPP).

Josip Sakoman

Deseta obletnica pobratenja

SPD Trst in PD Integral praznujeta letos že 10. obletnico pobratenja, ki je bilo sklenjeno 4. 10. 1980 na Planini pri Jezeru. Tudi obletnico smo želeli proslaviti zopet na istem kraju. Kot da bi nebo vedelo, kaj je potrebno za skoraj sto planincev obeh društev, je bilo v soboto, 6. 10. 1990, ko smo se zbrali v Stari Fužini, prav lepo vreme.

Snidenje je bilo prisrčno, kot vedno, in pot na Planino je prav hitro minila. Niti si nismo utegnili povedati vsega, kar smo si želeli, že smo bili na Planini pri Jezeru. Vse planince je čakal čaj in aperitiv ter spominski obesek in bilten, izdan prav za to priložnost. Posedali smo pred domom in klepetali, sonce pa nas je po oktobrsko toplo grela. Vse je bilo pripravljeno za svečanost in za drugo, kar sodi zraven. Na drugi strani doma je Rudi v kotlu pripravil odlično golaž, Marija pa je že v petek napekla nemalo domačega kruha v tapravi kmečki peči kar v domu na Planini.

Svečanost je pričel pevski zbor iz Mačkovelj z Zdravljico, tej sta sledila kratka nagovora Lojza Abrama, predsednika SPD Trst, in Ivana Blažiča, predsednika PD Integral, nato pa svečan podpis listin in podelitev plaket. Plakete sta prejela pobudnika pobratenja in tedanja predsednika obeh društev: na strani SPD Trst Ervin Gombač in Pino Rudež, na strani PD Integral pa Zvone Kosmač in Miha Primc. In ko so zadnji sončni žarki božali Planino in udeležence slavja, sta si društvi izmenjali še trakova za prapora. Za konec so pevci iz Mačkovelj zapeli še nekaj presunljivo lepih pesmi, tako da smo mnogi imeli malce vlažne oči.

Temu tako rekoč uradnemu delu je sledil neformalni del. Spraznili smo Rudijev kotel golaža ter pospravili Marijine hlebce kruha, pripravili taborni ogenj in še bi lahko naštevali. Tistemu, ki ni bil nikoli takole v hribih, sploh ni mogoče opisati, kako je bilo lepo.

V nedeljo zjutraj smo odšli na izlete v bližnjo in daljno okolico, skratka, raztepli smo se po prelepih Fužinskih planinah, popoldne pa se je bilo treba vrniti v dobesedno sivo vsakdanjost.

Če si nekoliko podrobneje ogledamo Bil-

ten, ki je izšel ob tej priložnosti, vidimo, da sta oba predsednika društev razpredla nekaj misli. Lojze Abram gleda naprej v novo desetletje, Ivan Blažič pa opisuje preteklih deset let. Na koncu je še zanimiv opis krajev in gora, kjer smo se srečevali v preteklih desetih letih. Skupaj smo prehodili vse obmejne hribe od Višarj in Rezijske doline do Goriškega in seveda Tržaškega Krasa na italijanski strani meje, kjer žive Slovenci. Obiskali smo tudi bližnjo in daljno okolico Ljubljane. Skoraj nas je lahko strah, da je zanimivih izletniških točk zmanjkalo, a to ne bi pomenilo konec nadaljevanja bratstva. Se bomo pač srečevali na že znanih poteh, znanih razglednih točkah, znanih vrhovih!

Marinka Koželj-Stepić

Zgodovina iz Celjskega zbornika

Oktobra so v Celju izdali »Celjski zbornik 1990«. Ta naš najstarejši krajevni zbornik, ki izhaja vsako leto, objavi marsikaj, kar opozarja na planinstvo in zgodovino planinstva. Tako je v zadnji številki Janez Cvirn objavil zapise o nekaterih dogodkih iz Kronike mesta Celje 1892—1907. Med drugim je objavljeno:

31. 1. 1894: V Celje je prišla novica, da bodo v naslednjem mesecu pričeli z gradnjo ceste Luče—Solčava, ki je izrednega pomena za razvoj turizma v Savinjskih Alpah.

20. 10. 1897: Nemški študenti na graški univerzi so sprejeli protestno izjavo zoper prof. J. Frischaufa kot zagovornika in častnega člana slovenskega planinskega društva.

Novice marsikaj povedo. Med drugim tudi, kako zagrižen boj je bil v Celju med Nemci in Slovenci. Z veseljem so zapisali, da graški študentje nasprotujejo prof. J. Frischaufu, kot so npr. 10. 1. 1896 zapi-

sali, da je imel neki Wastian v Münchnu odmeven govor o »boju za Celje« in o naporih za gradnjo Nemške hiše in nemškega dijaškega doma.

Bliža se stoletnica planinske organizacije in prav bi bilo, da poudarimo ob tem jubileju pomen slovenske planinske organizacije v boju proti germanizaciji.

Franc Ježovnik

Cipra 1990

Letošnje letno zasedanje mednarodne komisije za varovanje Alp (CIPRA je kratica za Commission Internationale pour la Protection des Alpes) je bilo v hotelu Špik

v Martuljku od 4. do 6. oktobra. Naslov strokovnega srečanja: Življenje za naše gorske reke. Slišali smo 10 referatov, udeležba je štela 112 prijavljenih iz Slovenije (25), Italije (27), Nemčije (19), Avstrije (19), Švice (10), Francije (6) in Liechtensteina (5). Urejeno je bilo simultano prevajanje v slovenščino, nemščino, italijanščino in francoščino.

Slovenci smo predstavili dva referata: prof. Stane Peterlin iz Zavoda RS za varstvo naravne in kulturne dediščine je obdelal temo »Vodnogospodarski posegi v luči varovanja naravne dediščine«, dr. Dani Vrhovšek z Ljubljanske Univerze pa »Izkušnje z revitalizacijo Blejskega jezera«. Slovenija je poleg referatov pripravila tudi video film »Vode«, avtorsko delo sodelavcev Triglavskega narodnega parka, in poročilo mladinskega raziskovalnega tabora Tolmin 89 pod naslovom »Kaj pijemo?«

Na koncu zasedanja je bila okrogla miza o Alpski konvenciji, ki jo pripravljata CIPRA po eni strani in vlade alpskih držav po drugi strani (bolj ohlapno verzijo).

V okviru letošnjega zasedanja se je na pobudo koroške deželne vlade sestala tudi iniciativna skupina za skupno varovanje mejnih območij dežel Koroške, Furlanije in Slovenije. Njihov prvi dogovor je začetek akcije za mednarodno zavarovanje Karnijskih Alp, Karavank, Julijskih Alp in Krasa kot evropsko pomembnega rezervata pitne vode.

Janez Bizjak

Kaj pa alpinisti?

Predsedstvo Planinske zveze Slovenije je ob pregledu gradiva za 5. sejo skupščine Zveze telesnokulturnih organizacij Slovenije na svojem sestanku v začetku oktobra ugotovilo, da med vrhunskimi dosežki slovenskih športnikov v obdobju od leta 1986 do 1990 na 15 straneh alpinizem ni nikjer omenjen, in sicer kljub v svetu priznanim dosežkom slovenskih alpinistov (Kumbakarna, Lotse, Cerro Torre, Čo Oju, Šiša Pangma, K-2). Prav tako ni niti z besedo omenjenih 170 planinskih objektov, ki omogočajo športno in rekreativno dejavnost planincev in drugih obiskovalcev gorskega sveta. Planinska zveza je Zvezo telesnokulturnih organizacij na to pomanjkljivost seveda opozorila.

Muzej največjega vojaškega spopada v gorah

V Kobaridu so 20. oktobra odprli velik muzej prve svetovne vojne. Stalna muzejska zbirka je v prostorih velike Mašerove hiše ob cesti proti Bovcu, 100 metrov od kobariškega trga.

Zbirka je razdeljena po sobah:

- V »črni sobi« je prikazanih vseh enajst ofenziv na soškem bojišču. Največ prostora v tej sobi je odmerjenega spominu na milijon mrtvih, ki so padli od Rombona do morja.

- V »slovenski sobi« predstavljajo slovensko zemljo, slovenske moče in fante ter begunce med prvo vojno. Delež slovenskih vojakov je bil velik, saj so se desetstisoči bojevali na slovenskih zahodnih mejah.

- V »beli sobi« je prikazano bojevanje v gorskem svetu.

- V velikem prostoru je prikazana razmestitev avstroogrskih, nemških in italijanskih enot dan pred 12. ofenzivo na soškem bojišču. Za lažjo ponazoritev so izdelali ogromen talni relief Zgornjega Posočja v merilu 1 : 5000. Zanimiv ni samo za zgodovinski prikaz dogodkov, marveč tudi za pouk zemljepisa; zanimiv je za planince, jadrance, zmajarje, ribiče, lovce, gozdarje, vojake...

V tem prostoru so tudi panorame in posnetki položajev iz vojnih dni ter zemljevidi razporeda enot.

- Poseben prostor je posvečen 12. ofenzivi oziroma »čudežu pri Kobaridu«. Bitka pri Kobaridu je namreč največji vojaški spopad v goratem svetu v vsej človeški zgodovini, je največja bitka na slovenskih in jugoslovanskih tleh, je prva bliskovita vojna operacija v zgodovini in najuspešnejša prodorna operacija v prvi svetovni vojni.

V tej bitki je sodelovalo 365 000 vojakov s 4900 topovi. Zgodovinarji jo primerjajo le z bitkama pri Verdunu in pri Stalingradu. Obiskovalcem pokažejo originalni dnevnik generala Alfreda Kraussa iz dni proboja (24.—28. oktober 1917) ter mnogo skic, dokumentov in slik. Posebno zanimive so skice iz dnevnika nadporočnika Erwina Rommla, slavnega »puščavskega lisjaka« iz druge svetovne vojne.

Večino dokumentacije v tej sobi je muzeju podaril dr. Heinz von Lichem z Bavarke.

Za uspešnejšo ponazoritev te tako usodne bitke obiskovalcu pokažejo še 22-minutni multivizijski prikaz bitke, ki je prav posebna vrednost muzeja in velika atrakcija.

- V eni izmed sob je na kratko predstavljena tudi zgodovina Kobariške od prazgodovine in antike do današnjih dni.

Stalna muzejska zbirka ima 450 velikih fotografij, okoli 50 zemljevidov, mnogo izredno dragocenih dokumentov, veliko

primerkov orožja, orodja, pripomočkov, uniform, devet velikih kmečkih fresk in še mnogo dragocenosti.

Muzej dopolnjuje tudi velika italijanska kostnica nad Kobaridom, v kateri počivajo ostanki 7014 vojakov, padlih na soškem bojišču.

Muzej je zelo atraktiven in verjetno brez primere v Sloveniji. Zanimiv je za osnovnošolce, dijake, študente, tuje in domače turiste, vojake in športnike. Vsak bo v njem našel nekaj zase.

Ogled muzeja traja dve do tri ure.

Muzej je odprt vsak dan od 9. do 12. in od 14. do 18. ure. Urnik po potrebi prilagajajo obiskovalcem.

Cena vstopnic je 50 din, za obiskovalce v skupinah po 40 din ter za mladino 25 din. Vodenje po muzeju je vračunano v ceno.

Telefon za informacije: (065) 85 055.

14. zbor PLV

Vsako leto je republiški zbor PLV v letnih razmerah in od leta 1982 tudi v zimskih. Do sedaj se je zvrstilo že 14 zborov. Prvi je bil oktobra 1977 in sedanji 29. in 30. septembra 1990, prav tako na Okrešlju. O vseh zborih ni mogoče prebrati kakšnega zapisa v PV, kar je velika škoda, saj gre za vzgojno delo, pomisleke, priponbe in predloge.

Letošnjega zbora se je udeležilo 34 PLV, kar je zelo primerna skupina tako glede nastanitve v planinski postojanki kot za delo. Za delo v skupinah je potrebno zagotoviti ustrezno število inštruktorjev. Letos smo delali v petih skupinah, tako da je vsak udeleženec opravil vse, kar je bilo potrebno. Vaje so bile res izvedene po vseh metodično-didaktičnih načelih, kar so priznali tudi udeleženci. Na koncu je bilo izrečenih nekaj misli o delu PLV in na račun že dolgo nespremenjenega pravičnika. Na to je bilo več pripomb (prehajanje MV v PLV, plačilo za del vodenja, odgovornosti...). Postavljeno je bilo med drugim vprašanje vodenja društvenih izletov in izrečena misel, da bi morali vodništvo v naši organizaciji poenotiti: vsi vodniki vodijo, razlikuje se zahtevnost vodenja. To bi morali razlikovati tako pri vzgoji (enotna komisija za vodništvo) kot pri zunanjem obeležju ter podeljevanju pravice vodenja določene težavnosti.

B. J.

Pohod po Triglavskem parku

Obisk Triglavskega narodnega parka z osvojitvijo najvišje slovenske gore sodi tako rekoč v železni repertoar Planinskega društva SCT, saj le izjemno slaba vremenska napoved lahko prepreči številnim navdušenim obiskovalcem gora, da zanjega konca tedna v avgustu ne bi obiskali tega naravnega bisera. Tako je bilo tudi letos,

ko je 52-članska odprava 26. avgusta naskočila 2864 metrov visoki vrh Triglava, nato pa se podala še v osrčje Julijskih Alp v park, ki leži 2000 metrov nad morjem.

Skupina se je v Vrata pripeljala z avtobusom, tam pa se je razdelila: pod budnim očesom izkušenih planinskih vodnikov so se bolje pripravljani in pogumni obrnili na desno proti prelazu Luknja, drugi pa so se podali na pot do Kredarice čez Prag. Oboji so še isti dan stali na vrhu Triglava, pozno popoldne pa so iz planinske kočice na Kredarici gledali gorsko neurje, ki je vrglo tudi kakšnih pet centimetrov sodre.

Naslednji dan je skupina brez gorskih vodnikov, ki se je zaradi odhoda na Kavkaz že prejšnji večer vrnila v dolino, odšla v osrčje Triglavskega narodnega parka. Mimo kočice Planika, kočice na Doliču in prek 2358 metrov visokih Hribaric je odšla do doline Triglavskih jezer, kjer so planinci prenočevali v Zasavski kočici pod Vrščacem, ki zagotovo sodi med najboljše urejene in oskrbovane kočice v tem predelu. Pravo doživetje pa je bil seveda zadnji dan pohoda po dolini sedmerih jezer, obsijani s soncem, in prek Komne do slapa Savice nad Bohinjskim jezerom.

(glas kolektiva)

Srečanje treh dežel

Tradicionalno srečanje planinskih organizacij Furlanije-Juljske krajine, Koroške in Slovenije je bilo 13. in 14. oktobra letos v Trbižu. Tokrat so bili gostitelji Furlani, povabili pa so tudi predstavnike slovenskih planinskih društev iz Gorice in Trsta. Delegacijo PZS so sestavljali Andrej Brvar (predsednik), Janko Pribošič, Janez Pretnar in Mirko Fetih za KMS, Janez Bizjak, Janez Kratner in Janko Mirnik za GK, Tone Tomše in Franci Vesel za pota, Slavica Tovšak in Ivo Bergant za MDO ter Pavel Dimitrov z Jesenic.

Letošnja tema je bila posvečena ekologiji v gorah: kako in kam z vzdrževanjem poti, kako zmanjšati onesnaževanje gorskega okolja zaradi planinskih postojank.

Živahna razprava je bila o označevanju planinskih poti in o načrtovanih evropskih popotniških transverzalah, ki bodo prečile tudi slovenski gorski svet.

Bolj razburljivo je bilo v debati o planinskih postojankah. Furlani so v svojem referatu menili, da je potrebno v postojankah ugoditi vedno zahtevnejšim obiskovalcem, ki hočejo vedno več tušev, vedno več vodnih stranišč ipd. Da navidezno višji standard bivanja v gorah verižno pomeni vedno večjo degradacijo gorskega okolja in da uničuje predvsem vodo, predavatelja ni motilo. Koroški referat in naš koreferat sta trdila prav nasprotno: porabo vode v planinskih postojankah je treba drastič-

no zmanjšati, šele tako bo mogoče bistveno zmanjšati količino onesnaženih voda, ki tečejo izpod planinskih postojank. Vedno bolj se uveljavlja prepričanje, da bo nujno potrebno zmanjšanje standarda v kočah na račun ohranjanja okolja. Korošci so predstavili tudi projekt biofilterske sanacije stranišč pri planinskih postojankah. Vzorčno je bil izveden pri koči Duisbürger Hütte. Učinkovito, zelo drago, a hkrati neodložljivo, če nočemo ostati le pri besedah.

Nedelja je bila namenjena vzponu na Veliko Ponco in ogledu prenovljene zavarovane poti.

Janez Bizjak

Na Komni in pri Krnskih jezerih

Jesen. Kakšna jesen neki! Indijansko poletje. Torej gremo v hribe, in sicer na Komno in Krnska jezera.

Najprej smo si ogledali Savico — potem pa ovinki, ovinki in še ovinki. No, saj veste, kam so nas pripeljali! Komna nas je pozdravila v pisani jesenski obleki. Preспали smo pod Bogatinom v prijazni koči Instalacije iz Ljubljane. Bolj prav bi bilo, če bi rekli, da smo noč predremali. Lahko si mislite, kako je, če spi 28 mladih planincev na skupnih ležiščih.

Zjutraj smo dobre volje kot račke ricali za »racmanom vodnikom« Hinkom. Varno nas je pripeljal k vodi — h Krnskemu jezeru. Iz nahrbtnikov smo hitro privlekli kruh in prepečene ter pričeli hraniti številne ribice. Pri jezeru nas je presenetil šofer Zdravko. Mlajši planinci so bili razočarani, ker ni imel s seboj avtobusa. Po kratkem počitku pri koči smo se spustili v dolino Lepene.

Planinskemu društvu »Bohor« Senovo, posebno pa še Albinci Mahovne hvala za prelepa dneva, ki smo ju preživeli v Julijcih.

Planinci OŠ XIV. divizije Senovo

Zahvala za pomoč

Predsednik Planinske zveze Slovenije Andrej Brvar in načelnik Komisije za pota pri PZS Tone Tomše sta Upravi milice pri Republiškem sekretariatu za notranje zadeve v Ljubljani poslala naslednje zahvalno pismo:

»Planinski markacisti že nekaj let obnavljamo visokogorska planinska pota in varovala na njih. Delo je izpostavljeno tveganju ter zahteva visoko usposobljenost in prizadevnost zaposlenih. Pri tem smo deležni pomoči različnih institucij in podjetij.

Pri letošnjih delih na območju Kamniških Alp, s Skute prek Dolgega hrbta, smo bili deležni izjemne pomoči članov LEM in ZEM, ki so nam dostavili nujno potrebno vodo in živila.

Za to njihovo dragoceno pomoč se jim v imenu delovne skupine in Komisije za planinska pota pri UO PZS iskreno zahvaljujemo.

Prosimo vas, da jim posredujete ta izraz naše hvaležnosti.

V skupnosti in sodelovanju je moč Slovenije.«

Pisma brez odgovora

Planinskemu društvu v Velenju sem poslal svoj dnevnik 30 vrhov, vendar do današnjega dne nisem dobil niti ustreznega priznanja niti nikakršnega odgovora. Pisal sem jim že večkrat. Dobil sem odgovora 26. oktobra 1988 in 15. decembra 1988, na pismo z dne 22. decembra 1988, dopisnico z dne 21. februarja 1989 ter pismi z dne 14. februarja 1990 in 30. marca 1990 pa nisem dobil nobenega odgovora več. V zadnjem pismu z dne 30. julija 1990 sem zagrozil: »S tem želim podariti, da bom o vsem obvestil Planinsko zvezo Slovenije, če ne bom dobil od vas tistega, kar mi pripada.«

Verjamem, da bo tole moje pismo dovolj, da spodbudi Planinsko skupino Gorenje h korektnemu postopku. Navedel sem sicer, da bom vse stroške plačal pozneje, vendar ne vem, zakaj je vse to ostalo brez odgovora.

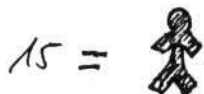
Josip Sakoman, Zagreb

Izvirna rezervacija

Planinsko društvo Radovljica je v začetku letošnjega avgusta dobilo razglednico, ki je bila na slikovni strani karseda skromna: na vrhu je bil napis »Nemška planinska zveza — sekcija Garching«, spodaj pa stilizirana planika sredi modela atomskega jedra — vse v preprostem črnem tisku na belem kartonu. Mnogo zanimivejša je bila stran, na kateri se napišeta naslov in sporočilo. Kar zadeva naslov, je bil skrajno pomanjkljiv: samo »Pogačnikov dom« (pa še to v popačeni nemški transkripciji), PD Radovljica in Jugoslavija. Na drugi polovici razglednice pa nemška planinka v domiselni obliki naroča lastniku planinske kočice, naj ji za točno določeno noč rezervira ležišča za točno določeno število nemških planincev.

Ko so nemški planinci prišli v naše gore, so dobili rezervirano tisto, kar so naročili in se pravzaprav sploh niso preveč čudili, da je bilo vse v redu, saj so na koncu koncev pravočasno poslali rezervacijo. Seveda pa gre vsa pohvala našim poštarjem (med katerimi je tudi veliko planincev), ki so kljub takšnemu naslovu naslovniku dostavili poštno pošiljko. Iz priloženega je vidno, da oskrbniku kočice iz navedenih podatkov ni bilo težko razbrati, kaj želijo nemški planinci.

Doris Weisbart
Otto Hahn Str 2
8046 Garching
Deutschland

Postkarte

An _____

Pogačnikov dom _____

PD Radovljica _____

Jugoslawien

BOŽIČNA NOČ NA VELIKI PLANINI

MILENA PEČE

Ne spomnim se, da bi bila kdaj pri polnočnici. Doma božiča nismo praznovali ali pa mi to ni ostalo v spominu kot tudi marsikaj drugega ne. Z vprašanji vere in verovanja se nisem ukvarjala; opredeljevala sem se za ateista, čeprav tega nisem znala razložiti. Všeč pa so mi bile cerkvene pesmi in praznično vzdušje.

Ko sem se vračala s sobotnega izleta, mi je po naključju prišlo na uho, da bo polnočna maša v novi kapelici na Veliki planini in zamikalo me je, da bi praznično vzdušje doživela na meni dotlej neobičajen način.

Odkar sem se naselila v bližini Kamniških planin, so postale moj drugi dom. Še posebno mi je blizu Velika planina, kadar so višji predeli v zimskih razmerah teže dostopni.

Zame ni lepše zimske pravljice kot je pogled na strnjeno planšarsko naselje v osrčju visokih gora; ni bolj občutenega doživetja kot so na novo odkrite poti, ki v to idilo vodijo od vsepovsod in so jih utrlj samotni iskalci miru in lepote.

Do Stahovice me je lani na božični večer odpeljal zadnji avtobus in bila sem osamljena potnica. Nikogar ni bilo s podobnim namenom, kar mi je bilo prav, saj sem hotela noč doživeti po svoje. Še kratek obisk kapelice v Županjih njivah: iz bližnje hiše so skozi temo prodirali zvoki božičnih napevov in vame se je naselil mir.

Pot do Sv. Primoža in prek Pasjih pečin mi je dobro znana. Megla, ki je v dolini obvladovala dan, se je vedno bolj redčila. Tu in tam so posvetile zvezde in se spet skrile, oči pa so se privadile na toliko svetlobe, da druge luči nisem potrebovala. Občutek, ki ga ni moč opisati, je bila hoja v objemu noči. Pogled na morje megle v dolini, na utripajoče luči, odsevi svetlobe in senc, vse to je dajalo naravi čaroben pridih neresničnega.

Bilo je še dovolj zgodaj za skodelico čaja v Domžalskem domu in skupaj z večino sem se odpravila naprej. Bakle so osvetljevale procesijo, ki je hitela praznovanju naproti.

Kapelica je bila premajhna za vse, a kolikor nas je bilo v njej, je povezovalo vzdušje človeške bližine, topline. Pater Miroslav je polnočnico namenil znanemu planincu Miholu Habjanu, ki se je letos ponesrečil na Kokrskem sedlu, kasneje pa smo ob spremljavi citer zapeli stare božične pesmi. Presenečena sem ugctoviča,

da sem se skoraj vseh spomnila in da so besede prihajale, kot da bi jih vsak dan ponavljala.

Spokojnost doživetega in ljubezen v srcu ljudi sta dajali edinstven občutek, da sem eno z vsemi prisotnimi, z vsemi ljudmi na Zemlji.

Verjetno mi je zaradi slabega zraka postalo slabo in sem drugi del maše spremljala zunaj, kar je pomenilo, da nisem več videla niti slišala, kaj se dogaja v kapei. Klepetanje, smeh, vzkliki, oglušujoči poki petard, vse to je bilo zunaj.

Nič več ni zmotilo mojega notranjega miru, z vsem sem se sprijaznila. Tudi kasneje se nisem vznemirjala, ko sem v zakajenem prostoru gostišča čakala, da me gondola odpelje v dolino in me je pijan moški zavrtel v poskočnem plesu. Prepuстила sem se trenutku, kot je prišel in nič drugega ni bilo bolj pomembno.

Kot odmev na prvo božično noč se je doživetje zlilo v naslednjo pesem:

*Pogled skozi okno
v morje megle:
dan se nagiba k večeru,
odsotno gleda oko.*

*Praznično vzdušje:
mimohod senc;
v duši mehko
zimskega večera.*

*Samotna pot.
Skozi odenke teme
so ugašale zvezde,
narava se v tišino odpre.*

*Na vrhu gore
je žarelo nebo:
zgodil se je čudež,
ki se znova in znova zgodi.*

*Polnočno rojstvo
spokojnost obudi,
v hrepenenju spomina
k molitvi sklene srca.*

Mir ljudem na zemlji ...

ELEKTRO GORENJSKA,
DELOVNA ORGANIZACIJA
ZA DISTRIBUCIJO IN PROIZVODNJO
ELEKTRIČNE ENERGIJE, n.sub.o.
KRANJ, Cesta JLA 6.
TOZD ELEKTRO ŽIROVNICA, n.sub.o.
Žirovnica MOSTE 2a